

TÜM BEL-SEN KADIN DERGİSİ

8 Mart 2025 | TÜM BEL-SEN | Özel Sayı: 2025/1

**6284 Sayılı Yasa
Etkin Kılınsın
İstanbul
Sözleşmesi
Uygulansın!**

**ILO'nun
190 Sayılı
Sözleşmesi
İmzalansın!**

**8 Mart
Kadınların
Uluslararası
Birlik,
Mücadele ve
Dayanışma Günü**

**Jin
Jîyan Kadın
Azadî Yaşam
Özgürlük**

**Şiddete
Tacize
Mobbinge
HAYIR**

BU SAYIDA

- 02 **Birleşik Mücadeleyi Hep Birlikte Büyütelim!**
Deniz Öztekin
- 06 **TÜMBEL-SEN KADIN Dergisi Yola Çıkarken...**
Dr. Derya Altun
- 11 **Bağır Herkes Duysun'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Türkiye'de Feminist Hareketin Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Tarihi**
Dr. Nuray Göl
- 17 **Faşizme Karşı Eşitlik ve Özgürlük için 8 Mart'ta Sokaklara!**
Aysun Gezen
- 21 **Kesişimsellik / Eşzamanlı Ayrımcılık**
Av. Özlem Durmaz
- 25 **Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kent Hakkıdır!**
Doç. Dr. Dalya Hazar
- 29 **Belediyeler "Kadına Şiddetle Mücadele"nin Neresinde?**
Hêlin İlcek
- 32 **Kadınların Sendikal Örgütlenmesi ve Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkileri**
Evindar ÖNCÜ
- 36 **Bağa Gel Bostana Gel! Dile Gel Destana Gel!**
Emine Koç
- 39 **Yayladan Kente: Gündelik Beslenmenin Direnme Kabiliyetleri**
Dr. Ezgi Kıyak Burgan
- 44 **Doğada Dişil ve Eril Enerjiye Bakış**
Rojbin Fırat
- 46 **Her Kadın Öz Savunması ile Doğar!**
Nihal Demir
- 49 **Kayyım Politikaları ve Direnen Kadın Mücadelesi**
Çağla Sanay
- 51 **Kadınlık Bilinci Uyanıyor: Türkiye Coğrafyasında Cumhuriyet Öncesi Kadın Hareketi**
Dr. Nuray Göl
- 58 **Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzyılı ve Kadınlar**
Aynur Şahin Özdemir
- 60 **Kadına Yönelik Şiddette Genel Çerçeve ve Medya Üzerine**
Emel Dönmez
- 64 **Nurşen: Hayatı Çiçeklendiren**
Emine Koç
- 66 **Akademi Bizim Neyimiz Olur?**
Dr. Demet Bolat
- 70 **Kadın Penceresi / Sanat Haberleri**
Hikayeleri Derleyen: Zeliha Çetinkaya

TÜMBEL-SEN KADIN DERGİSİ
Sayı: 2025/1

TÜMBEL-SEN Adına Sahibi
Erdal Bozkurt

Basın Yayın Sekreteri
Mehmet Arslan

Yönetim Yeri
Kızılay Mahallesi Sümer 2 Sokak
No: 29 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 230 59 16-39-62
Faks: (0312) 230 48 29
Web: tumbelsen.org.tr
E-mail: posta@tumbelsen.org.tr

Basım Adresi:
Hermes Tanıtım Ofset
Büyük Sanayi 1.Cad. No: 105
İskitler/Ankara
Tel: 031238434 32
Sertifika No: 47869

Basım Adedi
5.000

Basım Tarihi
26.03.2025

Deniz Öztekin
TÜMBEL-SEN MYK
Kadın Sekreteri

Birleşik Mücadeleyi **Hep Birlikte** Büyütelim!

Dünyada ağırlıklı olarak sağ, gerici, faşist ve popülist parti ve liderlerin iktidarda olduğu bu dönemde devletler arasındaki iktidar kavgaları derinleşirken, Ortadoğu'da da savaş tırmandırılıyor. Kapitalist sistem, bir çıkmazın içinde ve dünyayı bir cehenneme çeviriyor. Sistemini sürdürmek için her gün yeni pervasızlıklara imza atıyor. Geldiği aşamada çoklu krizlerini aşmak, sermayeye daha fazla kâr katmak için halklar arasında çatışmaları ve ırkçılığı kışkırtarak yeni alanlar açıyor. Derinleşen toplu krizlerle birlikte özellikle artan yoksullukla beraber, emekçiler, kadınlar, halklar için daha zorlu bir dönem içindeyiz.

Şiddetin arttığı ve faşizmin zirve yaptığı bir dünyada toplumsal cinsiyetçi kültür ve gerici geleneksel değer yargıları tarafından kadınlar sürekli özel psikolojik saldırılara maruz kalıyor. Dünyanın her yerinde çok ciddi bir kadın kırım politikası var. Ayrıştırıcı ve kutuplaştırıcı bir dille vahşileşen yöntemlerle kadın cinayetleri her geçen gün daha da katmerlenerek devam ediyor. Her gün kadın cinayetlerinin yaşandığı ülkemizde de kadınlara

yönelik vahşi saldırılara tanıklık ediyoruz. Evde, işyerinde, sokakta, mahallede bu kadar kadının katlediliyor olması erkek egemen sistemin kadınlara yönelik bir savaş içinde olduğunu gösteriyor.

2012 yılında Türkiye İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan ilk ülkeydi. Türkiye'nin sözleşmeyi onaylaması, Mart 2012'de Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un

(6284 sayılı kanun) hazırlanması ve onaylanması gibi birçok yasal değişikliğe kapı açmıştı.

Neden İstanbul sözleşmesi?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'yi, Nahiye Opuz'u aile içi şiddete karşı koruyamadığı için mahkum etti. Bu kararın ardından Avrupa Konseyi, tüm üye devletlere, kadınları şiddete karşı özellikle ev içi şiddete karşı koruyacak bir sözleşme hazırlanması konusunda bir çağrı yaptı. Bu sözleşmenin hazırlanmasında Türkiye'de olduğu gibi dünyanın her yerinden kadın hukukçuların büyük bir emeği vardı. Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi imzaya açıldı, ilk olarak İstanbul'da imzaya açıldığı için de adı İstanbul Sözleşmesi oldu.

“

“İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararında olduğu gibi, 6284 sayılı kanunun tartışılmaya açılması kadınların ve LGBTİ+'ların başta yaşam hakkı olmak üzere temel insan haklarını riske attığı gibi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı da derinleştirdi.

”

Siyasal iktidar ülkemizi, siyasi, sosyal ve ekonomik olarak büyük bir kırılmanın eşiğine getirmiş bulunuyor. Her sabah mevcut hükümetin yeni saldırıları ile uyanıyoruz. Yaşam alanlarımız ve kamusal alanlarımız, kayımlar aracılığı ile gasp ediliyor. İrademiz yok sayılıyor. Kadın ve emek düşmanı politikaları hayata geçirenler, başta Kürt halkı olmak üzere, sandıktan çıkan seçmenin iradesini yok sayıyor. Defalarca uygulamalarına ve irademizi teslim alamamalarına rağmen kayyım politikasında diretiyorlar. Öyle ki kayyım politikası bir rejim haline dönüştü. Siyasi iktidar yaklaşık

on yıldır aralıksız olarak sürdürdüğü kayyım darbesiyle bizi, halkın iradesini ve seçilmişleri teslim alamayacağını öğrenmiş olmalıydı.

Kadınlar olarak daha önceki kayyım darbelerinden de biliyoruz ki, belediyelerimizi gasp eden darbeciler ilk olarak emekçi arkadaşlarımızı ve kadın kazanımlarını hedef alıyorlar. Kadın ve kültür alanındaki çalışmalarımız durduruluyor. Toplu iş sözleşmelerimiz askıya alınıyor.

Kayımlar eliyle kadınlara yaşamda daha çok alan açan kurumlarımız kapatılmakta ya da işlevsiz bırakılmaktadır. Kadın daire başkanlıkları, kadın müdürlükleri kapatılıyor kadınların görev alanlarına erkekler atanıyor. Kadın emeği pazarları, dayanışma merkezleri, ana dilde eğitim veren kreşler, kooperatifler, çamaşırhaneler gibi birçok alan çalışamaz duruma getiriliyor. Kazanımlarımızın en görünür olduğu yerler tamamen yok ediliyor.

8 Mart, 25 Kasım, regl izni, HPV aşısı, kreşler gibi kazanımlarımız yok sayılıyor ve hiçbirini uygulanmıyor. Buna ek olarak kadın odaklı, sosyal ve kent politikalarını güçlendiren yerel yönetimleri ele geçirerek, kadın belediyeciliğine, kadınların anadillerinde konuşabildikleri ve kendilerini ifade edebildikleri alanlara, kadına yönelik şiddetle mücadele birimlerine, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı belediye bütçelemesine, kadın istihdam ve meslek edindirme alanlarına zarar vermeye devam ediliyor. Kadın emeği üzerindeki sömürü, kadın kimliğimiz ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik saldırılar artarak devam ediyor. Örneğin; TÜMBEL-SEN'in Batman Belediyesi ile yaptığı, emekçiler ve kadınların kazanımları açısından örnek teşkil eden TİS kayyımının gelmesiyle birlikte askıya alındı.

Esenyurt Belediyesi, kent uzlaşısı ile yerel seçimlerde tüm katmanların bir arada ittifak halinde olması ile kazanılmış bir belediyedir. Bu katmanlar yok sayılarak ve ittifaka darbe vurulmuş, kayyım atanmasıyla ile Türkiye'nin en büyük il-

çesinde halkın iradesini yok sayarken asıl olarak burada yaşayan tüm farklılıkların hep birlikte ya-rattıkları demokrasi umuduna darbe yapılmıştır.

Mevcut iktidar eliyle daha da derinleştirilen toplumsal ilişkilerin dini referanslarla, gericilik temelinde yeniden dizayn edilmesi, laiklik karşıtı uygulamalar, ayrıştırıcı, nefret dili ekonomik krizin derinleşmesine paralel olarak toplumda görülen yoksullukla birlikte, yozlaşma ve çürüme gün be gün daha da artıyor.

Toplumsal barış saldırı altındadır. Kadın ile erkek arasındaki ilişki, adeta insani bir ilişki olmaktan çıkarılmıştır. Erkek egemen anlayış, kadını, erkek cinsi için bir kullanım nesnesi haline getirerek, bir tahakküm ilişkisine dönüştürerek, kadın ile erkek arasında bir yarılmaya neden oluyor. Mevcut iktidarının, "Kadın erkek eşit değildir, fıtratta yoktur" sözü aslında bize tahakküm ve biat ilişkisini tanımlamaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nden vazgeçerek 6284 sayılı yasa'yı etkin kılmayarak, nafaka hakkına göz dikilerek, tüm Belediyelerde kreşler kapatılarak kadının yaşam hakkı elinden alınıyor. Kadın katilleri cezasız bırakılarak, iyi hal indirimleri ile ödüllendiriliyor.

Hükümetin İstanbul Sözleşmesi'nden tek taraflı olarak geri çekilmesiyle gördük ki, erkek cinsini iyi bir biçimde kendine yedekledi. Bununla birlikte aile politikası dayatması ile birlikte nafaka hakkı, kürtaj, kadının nasıl doğuracağı, ne giyeceği, kiminle konuşacağı yönünde kadınların bedeni üzerinde sömürsünü daha da arttırırken, erkek cinsini de insanlıktan daha da uzaklaştırdı. Yani toplum gerici temellerde saflaştırdı. Bu gerici saflaşma, sadece mücadele yürüten kadınların sorunu değildir. Bu sorun aynı zamanda emekçilerin, demokratların, sol sosyalist hareketlerin politik mücadele konusu edilmelidir.

Artan şiddetle birlikte, erkek egemenliği kadınlara, LGBT+'lara, çocuklara karşı da savaş açmış durumda. Narin'in öldürülme biçimi, Sıla bebeğin

başına gelenler, Ayşe Nur ve İkbâl'in vahşice katledilmeleri, Rojin Kabaiş'in ölümünü aydınlatmaya yeter bilgileri içermediği, Gülistan Doku'nun bulunamayışı bizlerin mücadele azmini, isyan ve öfkemizi diri tutuyor.

Kadınların ve çocukların istismar edildiği, İstanbul'da birçok bebeğin yeni doğan çetesi tarafından yoğun bakım ünitelerinde ölüme itilmele-ri bir vahşet vahşettir. Hayatı bize zindan eden ataerkil şiddetin sebebi, erkek egemen kapitalist sistemdir. Kapitalist sistem erkek cinsine, canlarını almak dahil kadınlara istediklerini yapma hakkı veriyor. Sorun sadece zihniyet değil erkek egemen sistemidir. Eğitim ile küçük yaştan itibaren cinsiyetçiliği beyinlere kazıyorlar.

Kız çocukları sürekli baskı altında, kendilerini sürekli sınırlamak ve gizlemek zorunda kalırken, erkek çocukları "haydi aslanım" sözleri ile büyütülüyor. Diyanet kız çocukları ile evlenilebileceği yönünde fetvalar veriyor. Yani kadına yönelik şiddet, katliamlar, taciz ve tecavüzler erkeklerin bireysel tavrı değil her türlü devlet, medya olanağıyla insanlara çocukluktan itibaren zorla giydirilen ataerkil zihniyetin sonucudur.

Geçen yılı "emeklilerin yılı" olarak ilan ederek emeklilere sefaleti layık görenlerin, bu yılı da aile yılı olarak adlandırmaları, kadınları korkunç bir tablonun beklediğini gösteriyor. Bu anlamda

asıl çözüm bu tarihsel ataerkil kapitalist sistemin değişimidir. Kadınlara dayatılan, reva görülen uygulamalara karşı kadınlar olarak hayatta kalmak, bilinçlenmek, örgütlenmek, kadın dayanışması ve yoldaşlığını büyütmek ve herkesin sık sık dilendirdiği "öz savunma yaşatır" düsturuna hayat kazandırmaktır. Öz savunma örgütlenmek demektir.

Yaşamın her alanında sendikada, partide, örgütte, sokakta, mahallede, evde ve iş yerlerinde örgütlü olmak zorundayız; ancak örgütlü olmak bizi yaşatır ve güçlendirir. Erkek egemenliği devlet ve sistem olarak bu kadar örgütlü iken, kadınlar bu şiddetin karşısında birey olarak kalamazlar. Öz savunma kadın dayanışması ve kadın yoldaşlaşmasıdır. Öz savunma bilinç ve düşünme yetisidir. Bilinç ve düşünce yetisi elinden alınan kadınlar ölümlerin anaforunda kendini kurtaramaz.

"8 Mart Kadınların Uluslararası Birlik, Mücadele ve Dayanışma Günü" her 8 Mart'ta emek sö-

mürüsüne, savaşımlara, yoksulluğa, eşitsizliklere, adaletsizliğe ve kadınları yok sayanlara karşı sözünü dile getiriyor; örgütleniyor, meydanları dolduruyor, direniyor.

Kadına yönelik ayrımcılık, sömürü ve şiddet, eşitsizliğin, sınırsız tüketimin, sömürünün, yoksulluğun sistemleştirildiği bir yerde kadın özgürlük mücadelesini bir güne sığdıramayız. Ancak 8 Mart gibi yüzlerce kadının yakılarak katledildiği bir günü, kadınların küllerinden yeniden canlandırıldığı bir güne dönüştürmek ve bugünü her güne taşımak biz kadınların en büyük sorumluluğu olduğu gibi, kadın ve emek düşmanı politikaların sonucunda yaşamdan Koparılan her bir kadın arkadaşımız bizler için her zamankinden daha fazla İsyan ve mücadele gerektirir.

“

Sonuç olarak; adeta cins kırımına dönüşen bu yönelimlere karşı yaşamımızı, varlığımızı, haklarımızı savunmak için birleşik mücadeleyi büyütmeli, hiçbir kadını örgütsüz bırakmamalıyız. Bunun için kadınların aklına, sevgisine, emeğine, birlikteliğine ihtiyaç var. Demokrasiyi, eşitliği, toplumsal barışı ve yaşamı önceleyen bir mücadeleyi örmek hepimizin görev ve sorumluluğundadır.

”

Jin jiyan azadi! Kadın yaşam özgürlük!

Woman life freedom!

Dr. Derya Altun
TÜMBEL-SEN İzmir
1 No'lu Şube

Bu Sayıda;

TÜMBEL-SEN KADIN Dergisi Yola Çıkarken...

Ücretli kadın emeğinin örgütlendiği, kendimizi ifade ederken kadın kimliğimize çok da yakıştırdığımız kimliklerimizdendir TÜMBEL-SEN. Sendikal örgütlenmede de diğer kamusal alanlara benzer şekilde, çoğu zaman görünür ol(a)mayan varlıklarıyla biz kadınlar, kendilerine dair olanı paylaşmak, kadın dayanışmasını büyütmek, sendikal bilinci kadın mücadelesiyle içi içe büyütmek, bir yandan kendini geliştirip güçlendirirken diğer yandan sendikanın bir örgüt olarak toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini geliştirmek ve kendi adına kararlar alabilmek için kadın meclislerini var ettiğinden bu yana epey de yol aldık. Kah içimizdeki eril zihniyetle kah sendikalarımızdaki ataerkiyle mücadele ederken, bizler de dönüştük. Her kadın meclisi toplantısı, çok sesliliğimiz, çok renkliliğimiz ve birbirimizle tanı(ş)mamızla geçti.

Şimdi, tüm bunları kadın penceresinden yansıta-cağımız bir mecramız daha oldu: TÜMBEL-SEN KADIN Dergimiz. Aralık 2024'te Mersin Kadın Meclisi'nde geliştirilen bu fikir, olgunlaştırılarak bir yayın komisyonu kurulması ile karara bağ-landı. Gönüllülük temelinde oluşan yayın komis-yonunun, uzun zamandan ve deneyimden sonra çıkacak ilk sayı için gönüllü olması, aslında bir be-lirsizlik ve deneyimin inşası bakımından güç gibi görünse de, bir yandan da 8 Mart sayısı olması sebebiyle heyecan da uyandırdı.

İlk iş, tüm şubelere ve kadın üyelere dergiye yazı yazmaları için davetin çıkarılması idi. Ancak bun-dan önce, yayın komisyonu online bir toplantı ile derginin yayın ilkelerini belirlemek ve süreci plan-lamak üzere bir araya geldi. Feminist bir yakla-şım ile, uzlaşma esasıyla belirlenen yayın ilkelerini bu vesileyle paylaşmak isterim.

Bu derginin yayın ilkelerinin; önyargı ve ayrımcılık içermemesi, kapsayıcı olması, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde olması, dergide yer alacak tüm yazıların kadınlara ve kadınlık deneyimlerine iliş-

kin içerik taşıması, feminist bir dilin ve yöntemin benimsenmesi, ikili cinsiyet rejimini reddeden bir bakışla derginin hem üyelerin hem de toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmaları yürüten sendikacı, aktivist ve akademisyenlerin yazılarına açık olması, kimsenin görüşlerine üzerinde uzlaşılın yayın ilkeleriyle ters düşmediği sürece müdahale edilmemesi şeklinde belirlendi; yayın komisyonunun bu sayı için belirlediği rol ve sorumluluk paylaşımı ile derginin ilk sayısından itibaren yılda en az 2 kez yayımlanmak üzere çıkarılması temennisiyle yola çıkıldı.

Bu sayı zaman bakımından çok kısıtlı, emek bakımından çok yoğun kolektif bir çabanın ürünüdür. Kadın Sekreteri sevgili Deniz Öztekin'in sunuş yazısı bizlere dünyadaki politik güncel gelişmelerin kadınlarla ilişkileri üzerinden genel bir çerçeve sunuyor. Benim kaleme aldığım bu metin, derginin var olma hikayesini okuyucuyla paylaşırken, bu sayıya emek veren, kalemi de yüreği kadar cesur kadınların her birinin metninden bir parça söz ederek derginin kapsamını paylaşma gayretinde. 8 Mart kapsamında hazırlanan bu sayıda, 8 Mart'ın ruhunu ve feminist dayanışmanın önemini ve bizler için anlamını kaleme alıyor.

Dr. Nuray Göl, Türkiye'de feminist hareketin kadına yönelik şiddete karşı yürüttüğü mücadeleyi

kadın hareketinin tarihi ile birlikte ele aldığı yazısında, 6284 sayılı yasa ve İstanbul Sözleşmesi süreçlerini de ele alıyor. Böylelikle her birimizin yaşamına ışık tutan, zorlu mücadele sürecinde feminist dayanışmanın katkısını bir kez daha hatırlatıyor.

KESK eski Eş Genel Başkanlarından Akademisyen Aysun Gezen, kazanmak için en çok kadınlara ihtiyaç duyan, yükselen faşizme karşı kadınları solda örgütlenmeye, sokağa davet ettiği yazısında Almanya örneğinden hareketle, tüm dünyada kapitalizmin küresel krizinin derinleşmesinin aşırı

sağı nasıl da güçlendirdiğine yer veriyor.

Av. Özlem Durmaz, eşzamanlı ayırıcılık olarak el aldığı kesişimsellik kavramının gelişimini metaforlarla zenginleştirdiği yazısında, farklı başlıklarda hangi kesişimselliklerle karşılaştığımızı da örneklerle sunuyor.

Doç. Dr. Dalya Hazar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir kent hakkı olduğunu savunduğu yazısında hak kavramını farklı boyutlarıyla feminist akademi-

den alıntılar yaparak ele alıyor. Kent planlamasının yerel yönetim uygulamalarıyla birlikte kadınlar başta olmak üzere tüm yurttaşların iyi olma hallerine katkı koyacağını altını çiziyor.

Hêlin İlcek, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında önemli bir sorumluluğa sahip olan belediyelerin yerini ve pratiklerini ele aldığı yazısında, Türkiye'deki iyi uygulama örneği niteliğinde değerlendirdiği kentlerden örnekler sunuyor.

Evindar Öncü, sendikamızda kadınların örgütlenmesinin yerel yönetimlerle ilişkisini ele aldığı ve kadınların kamusal alanda var olmaları bağlamında da önemine vurgu yaptığı yazısını Türkçe ve Kürtçe dillerinde kaleme alıyor.

Emine Koç, sosyal hizmet uzmanı gözüyle iyi uygulama örneği olarak sunduğu kent bostanlarının kadınlar için dayanışma ve güçlenme mekanlarına dönüşmesinin hikayesini, İzmir Kadifekale’de kendi tanımlamasıyla “imkanmekan” olarak kurulan Kadifekale Kadın Dayanışma Merkezi üzerinden değerlendiriyor.

Ezgi Burgan Kiyak, yayladan kente doğru genişleyen beslenme alışkanlığının, ilişkileri dönüştürme, bozma etkisini Münire ve tosun Bulut’un etkileyici hikayesi ile okuyucunun dikkatine sunuyor. Kiyak yazısında, kentlilerin besinin kaynağını sorgulamaktan uzak tüketim alışkanlığının, beslenme eyleminin farkında olmaktan ve sorumluluğunu almaktan uzak bir yerde konumlandığına işaret ediyor.

Rojbin Fırat doğayla ilişkimize başka bir pencereden baktığı yazısında, dişil ve eril enerjinin mükemmel birlikteliği ve uyumundan söz ediyor. Her iki enerjinin temsil ettiği özellikleri ile insanın, doğayla uyumunun hangi düzeyde gerçekleşebileceğini sergilediği bu durumun doğal kaynakların korunmasından, birlikte uyum içinde yaşamaya kadar etki ettiğini vurguluyor.

Nihal Demir kadın öz savunması kavramını doğadan örneklerle ele aldığı yazısında, devrim-karşı devrim temelinde kadın emeğinin sendikalar da, sivil toplumda görünür olma mücadelesine yer veriyor ve üretmenin verdiği güçle kadınların var olma mücadelesinin artarak süreceğine olan inancını dile getiriyor.

Çağla Sanay son dönemlerde belediyelerde artan kayyum atamalarının kentlerde kadın politikaları üzerindeki negatif etkisini ele aldığı yazısında, kadın yoldaşlığının patriyarkal düzene karşı her zaman dayanışma içinde olacağını vurgulayarak kadınlara, erkek egemen sistem karşısında birlikte mücadele etme çağrısı yapıyor.

Dr. Nuray Göl, Osmanlı dönemi kadın hareketini ele aldığı yazıda, dönemin kadın hareketini be-

lirleyici unsurlarını, Avrupa ve Amerika’daki feminist hareketlerin yankılarının Osmanlı toplumuna ulaşması ve Batılılaşma eğilimlerinin bir ürünü olan Tanzimat Fermanı’nın yansımaları bağlamında ele alıyor.

Aynur Şahin Özdemir, Osmanlı’dan Türkiye’ye geçiş sürecinden itibaren kadın mücadelesine bakışın ve Nezihe Muhiddin örneğinden hareketle yok saymaya giden Türkiye’de kadın tarihinin yeniden yazılmasına eleştirel bir bakışla değerlendirmesini sunuyor.

Emel Dönmez kadına yönelik şiddeti, Türkiye 2024 verileriyle ele aldığı yazısında, şiddetin kaynağı ve mücadele mekanizmalarından söz ediyor. Özellikle medyanın kadına yönelik şiddet konusunda nerede durduğunu sorduğu bu metin, kadına yönelik şiddeti Pınar Gültekin cinayetinin belgeselini yaparak gündemimizde tutan yönetmen Eylem Şen ile yaptığı röportaj ile devam ediyor. Arkadaşım Pınar Belgeseli, bir mücadele alanı olarak kadına yönelik şiddetin görünür olmasına katkı koyduğu gibi, kadın cinayetlerinin politik olduğunu bir kez daha hatırlamamız, belki de mücadele alanımızı örerken neden kadın cinayetleri politiktir dediğimizi görünür kılmamız için de önemli bir çalışma bence. Bu vesileyle, tüm şubelerimize ve hak temelli çalışma yürütenlere sinemanın gücünü hatırlatmak isterim ben de. Bu güçten yararlanarak, daha fazla kişiye ulaşmasını sağlayabilir, böylelikle kendi kadın mücadelesi alanımızı da büyütebiliriz.

Emine Koç, 28 Ocak’ta kaybettiğimiz, Eğitim-Sen’de farklı rollerle mücadelesini sürdürmüş olan sevgili Nurşen’i ele aldığı yazısında, feminist sendikacı kimliğiyle O’nun, hem hayat hikayesini hem de sendikal mücadelesini anlatıyor. Bizden biri olan Nurşen’i anmak ve henüz tanımayanlara O’nu anlatmak, mücadele arkadaşları için vefa borcu aynı zamanda. KESK bünyesinde başka bir işkolunun, TÜMSEL-SEN KADIN dergisinin ev sa-

hipliğinde, Nurşen'i ağırlamak, hepimize iyi gelecek diye düşünüyorum.

Demet Bolat yazısında, feminist çalışmaların ve eleştirel toplumsal cinsiyet çalışmalarının tüm baskılara ve yönlendirmelere rağmen, son yıllarda artan bir şekilde özellikle lisansüstü çalışmalarda ilginin artmasıyla akademide güçlendiğinden söz ediyor.

Zeliha Çetinkaya, bir tiyatro sanatçısı olarak gerek kendi deneyimlerinden gerekse diğer TÜMBEL-SEN üyesi kadınların deneyimlerinden yola çıkarak hikayelediği yazılarını, isimlerinin paylaşılmasını istemedikleri için, kadınların talebi üzerine mahlaslar kullanarak paylaşıyor. Aynı zamanda, derginin sonraki sayıları için "Kadın Penceresi" adıyla bir köşe öneriyor okuyuculara.

Mersin Kadın Meclisi'nde ortaklaşarak aldığımız kararla yola çıkan TÜMBEL-SEN KADIN Dergisi'nin ilk sayısı için oldukça zengin, birbirinden farklı yaşam alanlarını ve kadınlık deneyimlerini mücadele alanlarıyla birlikte sunan, kısaca BİZ'i anlatan bir çalışma oldu.

Emek veren tüm kadınların kalemine, yüreğine sağlık. Dayanışmayla, birbirimizle güçleniyoruz. Kağıda düşen her harf, mücadelemizden yana kimlik kazanıyor. Sözümüz çoğalıyor; sesimizi, fikrimizi paylaşıyoruz.

Ve biz var oldukça, eşitlik büyüyor, umut yeşeriyor...

8 Mart: Feminist Mücadeleyi Büyütmek İçin Sokaklardayız!

8 Mart, yalnızca bir anma ya da kutlama günü değil; feminist isyanın, patriyarkal kapitalizme karşı direnişin, emeğimiz, bedenimiz ve yaşamımız üzerindeki tahakküme karşı yükselen kolektif mücadelenin günüdür. Dünyanın dört bir yanında kadınlar ve LGBTQ+'lar, erkek egemen sisteme

karşı var olma, özgürleşme ve eşitlenme taleplerini haykırmaya devam ediyor.

Bugün, feminist hareketin yarattığı kazanımlar tehdit altındayken, mücadele alanlarımızı büyütme, dayanışmamızı güçlendirmek zorundayız. Çünkü biliyoruz ki, biz sustukça erkek şiddeti artıyor, sermaye sömürsünü derinleştiriyor, eşitsizlikler her birimizi başka bir yerden etkiliyor. Ama biz susmuyoruz!

8 Mart'ın Feminist Hafızası: Direniş, İsyan, Dayanışma

8 Mart, kadınların ve LGBTİ+'ların emek, hak ve yaşam mücadelesinin tarihidir. 1857'de New York'ta tekstil işçisi kadınlar, düşük ücretlere, ağır çalışma koşullarına ve sömürüye karşı greve çıktığında, kapitalizmin kadın emeğini görünmez kılma politikalarına karşı da bir isyan başlatmış oldular. O günden bugüne, feminist hareket, sadece çalışma hayatında değil, ev içinde, sokakta, siyasette, akademide ve gündelik yaşamın her alanında erkek egemen sistemle mücadele etti, etmeye de devam ediyor.

1910'da Kopenhag'da Clara Zetkin'in önerisiyle Uluslararası Kadınlar Günü olarak ilan edilen 8 Mart, sadece bir anma günü değil, kolektif mücadelenin, sokaklara taşan feminist öfkenin ve dayanışmanın simgesi oldu. Bizler, o tarihten bugüne her 8 Mart'ta sokaklara çıkarak, meydanları doldurarak patriyarkanın, sermayenin ve devletin tahakkümüne karşı mücadeleyi büyütüyoruz.

Bugün hâlâ erkek şiddeti, devletin cezasızlık politikalarıyla besleniyor. Kadın cinayetleri münferit değil, sistemattir. İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasıyla birlikte, devlet kadınları şiddete karşı korumamakla kalmadı, failleri cesaretlendiren politikalar üretmeye devam etti. Kadınlar öldürülürken, şiddet failleri aklanırken, nafaka hakkı gasp edilirken, devletin gerçek yüzünü biliyoruz: Erkek yargı, kadın düşmanıdır!

Ama biz, erkek adaletin karşısına feminist adaletle çıkıyoruz. Her gün, her yerde "Bir kişi daha eksilmeyeceğiz!" diye haykırıyor, birbirimizi ya-
şatmak için dayanışmayı büyütüyoruz.

Kadın Emeğinin Sömürüsüne Karşı Feminist Ekonomi

Kapitalizm, kadın emeğini sömürerek varlığını sürdürüyor. Ev içi ücretsiz bakım emeği kadınların omuzlarına yüklenirken, iş güvencesizliği, esnek çalışma, cam tavanlar ve ücret eşitsizliği kadınları yoksulluğa mahkûm ediyor. Kadın işçilerin grevleri yasaklanırken, ev emekçileri güvencesiz çalıştırılırken, feminist ekonomi mücadelesi daha da büyüyor.

Emeğimizin görünmez kılınmasına, ucuz işgücü olarak görülmemize, sermayenin ve devletin ortak sömürüsüne karşı feminist mücadeleyi yükseltiyoruz!

Kenti ve Kamusal Alanı Geri Alıyoruz!

Patriyarka, yalnızca evleri, iş yerlerini değil, sokakları, meydanları, parkları da erkek egemen tahakkümün mekânları olarak kuruyor. Gece yürüyüşlerinden feminist forumlara, meydanlardan üniversitelere kadar her alanda var olma mücadelemiz, erkek egemen kent politikalarına karşı da feminist bir direniştir.

Kamusal alanı erkek şiddetinden, devlet baskısından, sermaye tahakkümünden temizleyene kadar sokaklardayız!

8 Mart'ta Feminist Taleplerimiz

- İstanbul Sözleşmesi'nin yeniden yürürlüğe girmesi ve eksiksiz uygulanması,
- Kadın cinayetlerinin ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi, faillere cezasızlık politikasına son verilmesi,
- Kadın emeğinin görünür kılınması, güvenceli ve eşit çalışma koşullarının sağlanması,
- LGBTQ+'lara yönelik nefret politikalarının sona ermesi, trans cinayetlerinin durdurulması,
- Şehirlerin feminist bir perspektifle yeniden düzenlenmesi,
- Kadınların siyasette, kamusal alanda ve tüm karar alma mekanizmalarında eşit temsiliyetinin sağlanması.

Bu düzeni değiştirmek için birbirimize yaslanıyor, feminist dayanışmayı büyütüyoruz! Çünkü biz biliriz: Haklarımızdan da hayatlarımızdan da vazgeçmeyeceğiz!

8 Mart'ta sokakları dolduruyoruz, feminist isyanı büyütüyoruz! Çünkü bu dünya biz olmadan dönmeyiz, biz varsak değişir! Geceleri de, sokakları da, meydanları da terk etmiyoruz!

Yaşasın Kadın Dayanışması!

Yaşasın TÜMBEL-SEN, Yaşasın KESK!

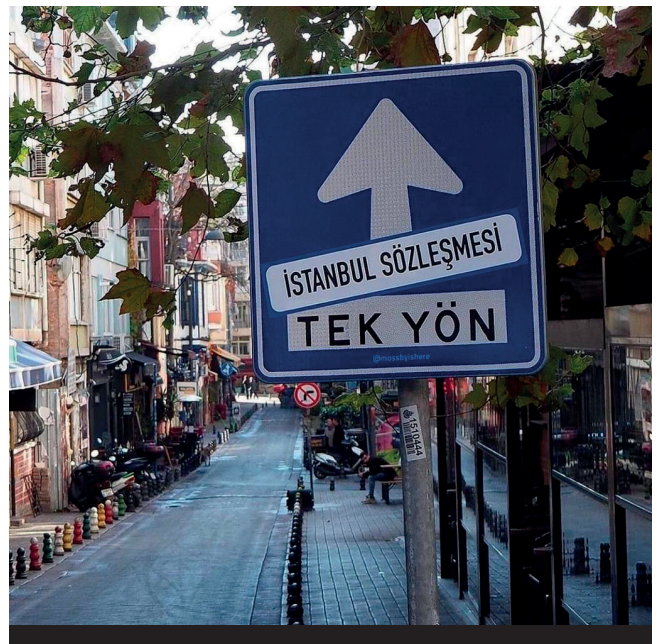

Dr. Nuray Göl
TÜMBEL-SEN İstanbul
1 No'lu Şube Kadın Meclisi

Bağır Herkes Duysun'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: **Türkiye'de Feminist Hareketin Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Tarihi**

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi, Türkiye'de feminist hareketin başlangıcından bu yana en önemli gündem maddelerinden biri olmaya devam etmektedir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2024 Yılı Raporu'na göre, bir yıl içinde 349 kadın erkekler tarafından öldürülmüş, 259 kadın ise şüpheli şekilde ölü bulunmuştur. Bu kadınların 280'i, evli oldukları erkek, babaları, oğulları veya bir akrabaları tarafından öldürülmüştür. Söz konusu rapor, yaşam hakkımızı korumak için mücadele etmeye devam etmemiz gerektiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu yazı kapsamında, hatırlayarak güçlenmek amacıyla Türkiye'de ikinci dalga olarak da nitelendirilen 1980 sonrası feminist hareketten günümüze kadar uzanan süreçte, kadına yönelik şiddetle mücadele tarihine bakılacaktır. Türkiye'de 1980'lerde var olan feminist harekete genel olarak bakıldığında, töre cinayetleri, aile içi şiddet, ev içi emeğin sömürülmesi ve toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizlikler üzerine çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Diğer bir deyişle, ataerkil ideolojinin ürettiği söylem üzerinden tanımlanan toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizliklere dikkat çekmişlerdir. Özel ve kamusal alandaki tüm kurumları (aile, devlet, hukuk, medya

vb.), toplumsal cinsiyet perspektifiyle sorgulamış ve mevcut eşitsizlik anlayışına farklı bir yorum getirmişlerdir.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan ilk dönem kadın hareketi, kadın-erkek eşitliği anlayışını birebir aynılık talebi üzerinden şekillendirirken, 1980 sonrasında bu anlayış yerini toplumsal cinsiyet farklılıklarını gözetken bir eşitlik yaklaşımına bırakmıştır. 1980'ler dönemi kadın hareketi, her ne kadar toplumun ve kültürün ataerkil yapısında büyük dönüşümler gerçekleştirememişse de Türkiye'de toplumsal cinsiyet duyarlılığının gelişmesine katkı sağlamıştır (Berktaş, 2004: 21; 1998: 7).

“Dolayısıyla, 1990’larda kurulan kadın derneklerinde veya resmi düzeydeki devlet kurumlarında feminist terminolojinin kullanılması, 1980’lerdeki kadın hareketinin düzenlediği eylemlerin bir sonucudur. 1980’lerde ortaya atılan feminist politika önerileri, 1990’lardaki kadın örgütlerinin benzer taleplerde bulunması ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum süreci kapsamında imzaladığı uluslararası sözleşmelerin gerekliliği doğrultusunda kamu politikalarına dönüştürülmeye başlanmıştır (Berktaş, 2004: 21; Timisi ve Ağduk Gevrek, 2002: 38).

1980 sonrası feminist hareketin en geniş kapsamlı ilk eylemi olmasıyla bir dönüm noktası niteliği taşıyan ‘Kadınlar Dilekçesi’, 8 Mart’ta Türki-

ye Büyük Millet Meclisi’ne (TBMM) sunulmuştur. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilen ve Türkiye’nin 1985 yılında imzalayarak taraf olduğu Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi’nin (CEDAW) hayata geçirilmesi amacıyla düzenlenen imza kampanyasına 4.000 kadın destek vermiştir (Çakır, 2024: 179-80). Tekeli (1989: 38, 39), daha sonra kendilerine ulaşan ek imzalarla birlikte kampanyaya katılan kadın sayısının 6.000’e ulaştığını ve bu geniş katılımın, dönemin kadın hareketinin meşruluk arayışı sürecini noktalayan son eylem niteliğinde olduğunu belirtir. İmza kampanyasının ardından, 1987 yılında İstanbul’da Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği kurulmuş ve TBMM’nin çok kapsamlı bir program niteliğinde yasalaştırdığı ‘Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin takibini üstlenmiştir (Tekeli, 1989: 39). 1990 yılına kadar faaliyet gösteren derneğin amacı, ‘... kadınların toplumda ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yaşamın her alanında eşit bireyler olarak yer almalarına engel olan ve binlerce yıllık bir geçmişten beslenen ataerkil kurumların, geleneklerin ve değer yargılarının dönüştürülmesi ile yasaların değiştirilmesi için mücadele etmektir...’ (Kılıç, 1998: 355). Aynı yıl, Ankara’da da benzer amaçları taşıyan Kadın Dayanışma Derneği kurulmuştur (Tekeli, 1998: 342). CEDAW Komitesi tarafından 1992 yılındaki II. Oturum sonucunda yayımlanan 19 No’lu Genel Tavsiye Kararı’nda, ‘kadına, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen cinsiyete dayalı şiddetin; fiziksel, zihinsel ve cinsel zarar ve acı çektiren eylemleri, bu tür eylemlerle tehdit etmeyi ve diğer özgürlüklerin kısıtlanmasını içerdiği’ belirtilmiştir. Ayrıca, ‘cinsiyete dayalı şiddetin, açıkça şiddetten söz edilmese bile sözleşmenin özel hükümlerini ihlal edebileceği’ ifade edilmiştir (URL-1). Bu nedenle, CEDAW’ın kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyete dayalı

şiddet olarak tanımlaması, İstanbul Sözleşmesi'ni şekillendiren en önemli yapıtaşlarından biri olmuştur.

80 sonrası feminist hareketin ilk geniş katımlı sokak eyleminin ana maddesi de kadına yönelik şiddetin önlenmesiydi. Kadın Çevresi ve kurulan kadın derneklerinin ortak çalışmaları sonucunda, 17 Mayıs 1987'de 'Kadınlar Dayağa Karşı Dayanışma' yürüyüşü gerçekleştirilmiştir (Tekeli, 1989: 39). Yürüyüşün düzenlenmesine yol açan olay, Çankırı'da üç çocuk annesi hamile bir kadının, kocasından sürekli şiddet gördüğü için açtığı boşanma davasının, yargıç tarafından yörenin örf ve adetlerine dayanarak 'Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemek gerekir' gerekçesiyle reddedilmesiydi (Nazik Işık, 2002: 45). İstanbul'da gerçekleştirilen yürüyüşe yaklaşık 3000 kişi katılmıştır. Bu eylem sonrasında, kadına yönelik şiddete karşı yasal önlemlerin alınmasını ve kadın sığınma evlerinin kurulmasını amaçlayan 'Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası' başlatılmıştır. Bunun yanı sıra, Kadın Çevresi tarafından eylem deneyimlerine ve tanıklıklara dayanarak 'Bağır, Herkes Duysun' adlı kitap yayımlanmıştır (Tekeli, 1989: 38, 39).

Farklı kadın gruplarının, tek merkezli bir yapıya sahip olmaksızın, somut bir kadın meselesi etrafında bir araya gelerek ortak bir faaliyet göstermesi, kampanyanın önemli kazanımları arasındadır. Bir diğer kazanım ise, bu dayanışma kampanyasında yer alan kadınların, 1990 yılında 'Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nı kurarak taleplerini kurumsallaştırmalarıdır (Yüksel, 1995: 349). Ankara'da ise 1991 yılında Altındağ Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi kurulmuştur. Altındağ Belediyesi tarafından desteklenen merkez, belediye ile kalıcı bir protokol yapmak amacıyla 1993 yılında Kadın Dayanışma Vakfı'nı kurarak resmî bir kimlik kazanmıştır. Feminist kadın hareketinin kurduğu kadın sığınma evlerine ek olarak, 1990

yılında Eylül ayında İstanbul'un Bakırköy ve Şişli ilçelerinde belediyeler bünyesinde iki kadın sığınağı daha açılmıştır. Belediyelerin kadın sığınma evleri açmasında, 1989 yerel seçim kampanyası sürecinde kadın hareketinin adaylardan kadına yönelik şiddeti önlemek için sığınma evleri kurmalarını talep etmesi de etkili olmuştur (Çakır, 2024: 179-181).

1989 yılında 'Mor İğne', 'Sokakları ve Geceleri İstiyoruz' ve '438. Madde' kampanyaları düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesine göre, tecavüz suçunda verilen hapis cezasının süresi, tecavüze uğrayan kadının fahişe olup olmadığına göre değişmekteydi. Kampanya sonucunda, 1990 yılında 438. madde kaldırılmış ve bu, 1980 sonrası kadın hareketinin ilk yasal kazanımı olmuştur. Bunu izleyen bir diğer yasal kazanım ise, Türk Medeni Kanunu'nun kadının çalışmasını koca iznine bağlayan 159. maddesinin 1992 yılında iptal edilmesidir (Çakır, 2024: 179-181).

1993 yılında, özellikle o dönemde CEDAW, günümüzde ise İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerin uygulanması alanında çalışan Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH) kurulmuştur. 2005 yılından bu yana Birleşmiş Milletler'in (BM) Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) özel STK danışmanlık statüsüne sahip olan dernek, 1997 yılından itibaren inceleme dönemlerinde gölge raporlar hazırlayarak hükümetlerin yanı sıra CEDAW Komitesi'ne yönelik savunuculuk faaliyetleri yürütmüştür. Ayrıca, Komite tarafından hükümetin raporuna cevaben hazırlanan "Nihai Görüşler"de kadın hareketinin öncelik ve taleplerinin yer alabilmesi için çalışmalar yapmıştır. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki kadın örgütleri tarafından hazırlanan CEDAW gölge raporlarına da katkı sağlamıştır. Dernek, günümüzde hâlâ CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi'nin savunuculuğunu yapmaktadır (URL-1).

Bununla birlikte, kadına yönelik şiddetle mücadelede hukuki danışmanlık hizmeti veren ve 90'lı yıllarda geliştirilen kurumlardan biri de Türkiye Barolar Birliği bünyesinde oluşturulan Kadın Hukuku Komisyonu ile bu komisyonlar için bir çatı görevi gören TÜBAKKOM'dur (Nazik Işık, 2002: 49, 51). 90'lı yıllarda kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda kazanılan en önemli yasal haklardan biri, kadın hareketinin 1998'de başlattığı "Ev İçi Şiddete Karşı Koruma Emri Yasası İçin Kampanya" sonucunda aynı yıl kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur. Bu yasa, aile içinde şiddete uğrayanların korunmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda, İstanbul Sözleşmesi sonrasında çıkarılan 6284 sayılı Kanun'un da öncüsü niteliğindedir.

2000'li yıllara gelindiğinde, Türkiye'de ikinci dalga feminist hareketin kurumsallaşması tamamlanmıştır. Bu dönemde feminist hareket açısından en önemli gelişmelerden biri, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım süreci için müzakerelere başlamasıdır. AB, Türkiye'ye 1999'da aday ülke statüsü vermiş, 17 Aralık 2004'te alınan kararla Ekim 2005'te katılım müzakereleri başlamıştır. Türkiye'nin AB'ye giriş sürecinde yerine getirmesi gereken yükümlülükler arasında sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin artırılması ve toplumsal cinsiyetin ana politikalara yerleştirilmesi de yer almaktadır. Bu durum, kadın sivil toplum örgütlerini doğrudan etkilemiştir. AB'nin, sivil toplum

kuruluşlarının karar alma ve politika üretme süreçlerine katılımını desteklemesi, kadın hareketi açısından da toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetilen yasaların yeniden düzenlenmesi taleplerinin meşru bir zemine oturmasını sağlamıştır. Nitekim, toplumsal cinsiyetin ana politikalara yerleştirilmesi (gender mainstreaming), AB politikalarına dâhil edilmiştir.

Bu sürecin bir sonucu olarak, Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belediyelere, şiddet mağduru kadınlar için sığınma evi açma yükümlülüğü getirilmiştir. Kanunun 14. maddesine göre, "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler ise mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler." Ancak, bu yasanın uygulanmasında hâlâ eksiklikler bulunmaktadır (URL-2).

2001'deki Medeni Kanun reformunun ardından, KİH öncülüğünde oluşturulan 'Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu Reformu Çalışma Grubu', TCK'nın toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenmesi ve reforme edilmesi için somut öneriler geliştirmiştir. Bu öneriler rapor hâline getirilerek milletvekilleri, STK'lar ve medya ile paylaşılmıştır. 2003 yılında, 30 bağımsız kadın örgütünün katılımıyla 'TCK Kadın Platformu' kurulmuş ve ulusal çapta savunuculuk ile lobicilik

faaliyetleri yürütülmüştür. Üç yıl süren kampanya sonucunda, TCK'nın 30'u aşkın maddesi değiştirilmiştir.

TCK reformu ile elde edilen kazanımlar arasında; evlilik içi tecavüzün suç sayılması, namus cinayetlerinde ceza indirimi uygulanmasını önleyen tedbirlerin getirilmesi ve ataerkil ifadelerin (edep, töre, ırz, namus, ahlak gibi) metinden çıkarılması yer almaktadır. Ayrıca, kadınlar arasında 'evli-bekâr' veya 'bakire-bakire olmayan' şeklindeki ayrımlar kaldırılmıştır. Tecavüz ve kadın kaçırmaya vakalarında ceza indirimleri kaldırılırken, işyerinde cinsel taciz suç olarak tanımlanmıştır. Kolluk kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen cinsel saldırılar ise ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir (URL-3).

2010 yılında kurulan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Türkiye'deki kadın sorunlarının başında gördüğü kadın cinayetlerini engellemek amacıyla hâlâ aktif olarak çalışmaktadır. Dernek, kadın cinayetlerinin boyutlarının görünür olması için yaptığı raporlama çalışmaları ve dava takiplerinin yanı sıra yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için de çalışmalar yürütmektedir. Bunun yanı sıra, 7/24 çalışan bir başvuru hattı aracılığıyla danışmanlık ve yönlendirme desteği vermektedir (URL-4).

2011 yılında, Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un yenilenmesi amacıyla 'Şiddete Son Kampanyası' başlatılmıştır. 236 kadın örgütünün bir araya gelerek oluşturduğu 'Şiddete Son Platformu', bir yıl boyunca yeni bir şiddet yasası için çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalar, yürürlükteki 4320 sayılı kanunun uygulanmasına dair edinilen deneyimler ve giderek artan kadına yönelik şiddetin daha kapsamlı bir düzenleme gerektirdiği gerçeği üzerine şekillenmiştir. Kampanya kapsamında, mevcut yasanın eksiklikleri vurgulanarak yeni düzenlemenin eşitlik ilkesini temel alması gerektiği savunulmuştur. Kadın örgütleri, hazır-

ladıkları yasa taslağını Başbakanlık'a sunmuş; resmi görüşmelerin yanı sıra çeşitli eylemler ve basın açıklamaları düzenlemiştir.

2011 yılında İstanbul'da gerçekleşen Avrupa Konseyi toplantısında imzaya açıldığı için 'İstanbul Sözleşmesi' olarak anılan Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ülke Türkiye olmuş ve 2014 yılında parlamentosunda onaylayarak yürürlüğe sokmuştur. 2012 yılında ise İstanbul Sözleşmesi'nin hükümlerini temel alan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Şiddete Son Platformu ve birçok kadın örgütünün ortak mücadelesi ve dayanışmasıyla kabul edilen bu kanun, tüm talepleri karşılamasa ve bazı eksiklikler içerse de şiddet mağduru veya risk altındaki kadınlar ve çocuklar için büyük bir kazanım sağlamıştır (URL-3).

İstanbul Sözleşmesi'nin önemi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda en kapsamlı ve bütüncül uygulamaları içermesidir. Bu bütüncül yaklaşım; 'Önleme, Koruma, Cezalandırma ve Bütüncül Politikalar' başlıklı dört ana yöntemi kapsamaktadır. Sözleşme maddeleri uyarınca, İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanmasını denetlemek amacıyla yürürlüğe girdiği tarihten sonraki bir yıl içinde bir uzmanlar komitesi (GREVIO) kurulması öngörülmüştür. Feminist kadın örgütleri, GREVIO'da yer alabilmek için 'İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu'nu kurmuştur. 2015 yılında feminist platformun desteklediği adaylardan Feride Acar, GREVIO komitesine seçilmiş ve komitenin ilk başkanı olmuştur (URL-5).

Feminist hareketin düzenlediği eylemler ve kampanyalara rağmen, 20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, feminist hareketin uzun yıllardır süren mücadelesi açısından büyük

bir kırılma noktası olmuştur. Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, kadına yönelik şiddetle mücadelede hukuki güvenceleri zayıflatırken, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki kaygıları da derinleştirmiştir. Ancak kadınlar ve hak savunucuları, mücadelelerinden vazgeçmeyerek daha adil ve eşit bir toplum için seslerini yükseltmeye devam etmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin getirdiği haklar ve koruma mekanizmaları, yalnızca bir metinden ibaret değil; toplumsal bir dönüşümün temel taşıdır. Bu süreç, eşitlik ve adalet için verilen mücadelenin ne kadar önemli ve vazgeçilmez olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Kaynakça:

- Ağduk Gevrek, M. ve Timisi, N., 2002. 1980'ler Türkiye'sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi, 90'larda Türkiye'de Feminizm, Bora, A., Günel, A., s. 13 -39, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F., 1998. Cumhuriyet'in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, s. 1-12, Ed. Berktaş, F. ve Hacımırzaoğlu, A., Bilanço 98 Yayın Dizisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F., 2004. Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No 7, Alındığı tarih, 10 Mayıs, 2008, http://stk.bilgi.edu.tr/docs/berktay_std_7.pdf
- Çakır, S. 2024. "Türkiye'de Kadın Hareketinin Yüz Yılı: Hayat Hakkı Arayışında Kadınlar ve Devlet". der. Y. Doğan Çetinkaya, Toplumsal Hareketlerin Asrı, Tarih Vakfı Yayınları, s.163-190.
- Kılıç, Z., 1998. Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketine genel Bir Bakış, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, s. 347-360, Ed. Berktaş Hacımırzaoğlu, A., Bilanço 98 Yayın Dizisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Nazik Işık, S., 2002. 1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler, 90'larda Türkiye'de Feminizm, Bora, A., Günel, A., s. 41 - 72, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tekeli, Ş., 1989. 80'lerde Türkiye'de Kadınların Kurtuluşu Hareketinin Gelişmesi, Birikim, 3, 34-41, İstanbul.
- Tekeli, Ş., 1998. Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi Üzerine Bir Deneme, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, s. 337-346, Ed. Berktaş Hacımırzaoğlu, A., Bilanço 98 Yayın Dizisi, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- JRL-1 İstanbul Sözleşmesi Ve CEDAW Çerçevesi: Kadına Yönelik Şiddeti Önleme Ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Önlemlerinin Karşılaştırılması, https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2022/06/istanbul_sozlesmesi_cedaw.pdf, alındığı tarih 07.03.2025
- JRL-2 5393 Sayılı Belediye Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5393.pdf>, alındığı tarih 07.03.2025
- JRL-3 Kadının İnsan Hakları, <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/donum-noktalari/>, alındığı tarih 07.03.2025
- JRL-4 Kadın Cinayetlerini Duruduracağız Platformu, <https://kadincinayetleriniidurduracagiz.net>, alındığı tarih 07.03.2025
- JRL-5 İstanbul Sözleşmesi, <https://istanbulsozlesmesi.org/istanbul-sozlesmesi-turkiye-izleme-plat-formu/>, alındığı tarih 07.03.2025
- Yüksel, Ş., 1995. Eş Dayaağı ve Dayaağa Karşı Dayanışma Kampanyası, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, s. 341 -349, Yay. Haz. Tekeli, Ş., İletişim Yayınları, İstanbul.

Aysun Gezen
Akademisyen

Faşizme Karşı **Eşitlik** ve **Özgürlük için 8 Mart'ta** **Sokaklara!**

Alternatif Sağ'ın önemli isimlerinden Daniel Friberg 2015 tarihli kitabı The Real Right Returns'de şunları söyler: "Yarım yüzyıldan uzun bir süredir ricat, marjinalleşme ve giderek daha saldırgan ve talepkâr bir Sola verilen tavizlerden

sonra, gerçek Avrupa Sağ'ı intikam ateşiyle geri dönüyor." Kapitalizmin küresel krizinin derinleşmesi, gelir dağılımının bir avuç zengin lehine daha da bozulması, ekolojik krizin ve iklim krizinin etkileri, savaş ve silahlanma harcamalarının

artması, bir dünya savaşı "hayaletinin" belirmesi, yoksulluk, savaş, iklim krizi gibi nedenlerle göçün artması, toplumsal sorunların çözümünde mevcut siyasal elitlere güvensizlik ve sol alternatif eksikliği bu ateşi körüklüyor. "Bir kez daha" eşitlik taleplerinin nefretle karşılanması, yaşanan sorunların günah keçisi olarak göçmenlerin, etnik köken, inanç ve cinsiyet-cinsel yönelim temelli toplumsal grupların hedef alınması söz konusu. Irkçı ve yabancı düşmanı söylemler kitlelerin korkularını, kaygılarını yakalamada ve siyasal desteğe dönüştürmede iş görüyor.

Göçmenlerin günah keçisi ilan edilmesi ve "bozulmanın", krizin sebebi olarak gösterilmesi en çok kadınlara yönelik söylem ve politikalarda cisimleşiyor. Göçmenler potansiyel tacizci, tecavüzcü, yağmacı, "ulus"un saflığını bozacak, kanını kirletecek insan dışı/insan altı varlıklar olarak resmediliyor. Kadınların bilhassa cinsel şiddete dair korku ve kaygıları "yabancı" ve "göçmen" imgeleri ile eşleştiriliyor ve buna karşı verdiği mücadele böylece "millileştirilmek" isteniyor; birçok ülkede femonasyonalizm feminizmin enternasyonal karakterini ortadan kaldırıp kadın sorununu aşırı sağ siyasetin sınırları içine hapsedecek ve kadınların kitlesel desteğini de kazanmaya aday olacak şekilde işliyor; kadınların tüm coğrafyalarda benzer sorunlarla karşılaşmasının asıl nedeni olan patriyarkaya ve kapitalizme kalın bir örtü de çekilmiş oluyor. Tarihsel faşizmlerden farklı olarak faşist hareketlerin ve partilerin kadın liderleri olması kadınların seçmenler olarak desteğinin sağlanmasında, kadınların aşırı sağın politika ve söylemleri doğrultusunda politikleştirilmesinde önemli bir yer tutuyor. Kadınlar, anelik ve aile içindeki geleneksel rollerin çizdiği sınırları aşmayacak şekilde ve "milli" dava uğruna politize ediliyor.

Feminist hareketlerin giderek güçlenmesi, kadınların ve LGBTİQ+ların eşitlik ve özgürlük mücade-

lesinin kazanımları, kadın ve erkeklere "bahşedilmiş" rollerin dışına çıkılmasının, kadın-erkek ikili cinsiyeti üzerine inşa edilen idealize edilmiş toplumun "bozulması"nın, erkeklerin daha önce ayrıcalıkları olarak gördükleri "hakları" kaybetmelerinin nedenleri olarak görülüyor; gösteriliyor. Doğa ve din üzerinden bu roller ve ikili cinsiyet rejimi meşrulaştırılıp doğallaştırılıyor. Neoliberalizmin yarattığı yıkımı ve asıl nedenleri örten bir örtü olarak da seferber ediliyor bu söylem. Dolayısıyla kapitalizmin çoklu krizlerine bir tür "erkeklik krizi"ni ve erkeklerin ayrıcalıklarını koruma ya da tekrar kazanma yönündeki söylemlerini de eklemek gerekiyor. 2022'de yapılan araştırmalar bilhassa 18-29 yaş aralığındaki genç kadınların özgürlükçü ve sol partilere, aynı yaş aralığında erkeklerin ise giderek sağa, aşırı sağa destek verdiğini gösteriyor. Nitekim anti-feminist, ikili cinsiyet ve cinsiyetler arası hiyerarşiye dayalı, kadın düşmanı politikalar aşırı sağın, yeni faşist hareketlerin ideolojisinin temel direği.

Eşitlik, demokrasi, hoşgörü gibi liberal modernitenin temel kavramlarına yönelik itirazın, saldırının ve buna karşı beyaz üstünlüğüne (Judeo-Hristiyan geleneğine) dayanan bir alternatif geliştirme iddiasının temel teşkil ettiği bu düşünce yapısı ve hareket, iki savaş arası dönemin faşist rejimlerine ve hareketlerine temel teşkil eden düşüncelere çok şey borçlu ve en önemli süreklilik de toplumsal cinsiyet rollerine dair.

Bu yazının sınırları bir karşılaştırma yapmak için yeterli olmasa da birkaç maddede faşist rejimlerin özelde Nazizmin kadınlara yönelik politikalarını irdelemek sürekliliği görmek açısından faydalı olacaktır. Öncelikle Weimar döneminde kadın haklarında, feminist mücadelede yaşanan gelişmelerle birlikte kürtaj hakkı için ve zührevi hastalıkları polisiye bir mesele yapan yasalara karşı mücadelenin yükselmesi, kadınların kendi bedenleri ve cinsellikleri üzerinde öz denetimlerinin geçmiş dönemlere göre artması söz konusuydu. Doğum oranlarında görece bir düşüş ve doğum kontrol yöntemlerinde ve "şüpheli" düşüklerde de artış vardı. Erkeklerin ayrıcalıklarını kaybetme korkusu iş başındaydı. Faşizme yola açan çoklu krizlere ek olarak bir erkeklik krizi yine söz konusuydu. I. Dünya Savaşı sonrası erkekçe değerleri ve bu değerler üzerine kurulu ulusu zayıflatan bir unsur olarak ele alınıyordu feminizm. Doğa toplumsal düzeni yargılayabilecek bir standarttı; ulusun başarısı da cinsiyet rejimine, cinsiyet ve cinselliğe ilişkin doğa yasalarının kabullenilişine bağlıydı: doğal cinsiyet rolleri vardı. Feminizm bu doğayı bozup kirletiyor, kadınları bu rollerin dışına çıkarıyordu; Volk'u tehlikeye atıyordu.

Naziler kadınların desteğini onları geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sınırları içinde tutsa da, o zamana kadar kamusal alanda ve yaşadıkları hanelerde görünmez olan kadınlara annelik ve Alman Volk'unun geleceğinin güvencesi olarak muazzam bir önem atfedildi; milli davanın en önemli örgütleyicileri olarak kadınlar politikleştirildi; ayrı yaş grupları halinde ve erkeklerden ayrı alanlarda örgütlenmeleri desteklendi. Bilhassa sosyal yardım, geleneksel rollere uygun olarak kadınların seferber edildiği en önemli alanlardan biri oldu. Erkekçe değerler yüceltilirken kadınlar da bu değerler üzerine kurulu Volk'un yeniden üreticileri olarak yüceltildi. Irksallaştırılmış Volk'un başka ırklara üstünlüğü Alman kadınlarını Alman erkeklere göre ikincil kılsa da başka ırk-

ların erkeklerinden üstün bir konuma yerleştirip ayrıcalıklı kılıyordu. Ayrıca kadınların erkeklerden ayrı alanlarda örgütlenmesi, ikili cinsiyet rollerini pekiştirirken patriyarkal baskıdan kaçış için imkanlar da sağlıyordu. Kadınlar, ulus için dünyaya getirdikleri her çocukla birlikte (tanıdık bir alanda, her zaman yapageldikleri, doğalarının gereğini yaparak) ulus için savaşın en önemli parçası ilan ediliyordu.

Bilhassa savaşın başladığı 1939 yılına kadar olan propaganda afişlerinde kadınların annelik ve aile içinde sadık eş olarak, geleneksel kıyafetleri içinde makyajsız, doğal bir şekilde resmedildiği görülür. Nitekim ilk yıllarda kadınlar istihdam dışında bırakılmıştı; silahlanmanın yeniden başlaması ve savaşla birlikte kadınların işgücüne yeniden çekilmesi söz konusu oldu ama büyük ölçüde cinsiyet rolleriyle uygun işlerde: sağlık, cephe gerisi, tekstil, işgal edilen topraklarda evlerin düzenlenmesi ve tarım gibi.

Ve ırkın saflığının korunması için cinsellik yasaları sıkı bir şekilde denetim altına alındı; Aryan olmayanlarla cinsel ilişki yasaklandı; Aryan olmayanlar propaganda afişlerinde kadın bedeniyile temsil edilen "ulusun saflığını" kirleten "tecavüzcü" haşereler olarak resmediliyordu. Kürtaj sıkı bir şekilde takip edilip daha sert cezalara konu olmaya başladı, doğum kontrolüne erişim imkanları sınırlandı. Evlenmeye karar veren kadınlara -kredi kullanabilmek için de- istihdamdan ayrılmak şart koşuluyordu ve geri ödenen

borç, her çocukla birlikte azaltılıyordu.

Bugün, özellikle de yaşlı nüfusun genel nüfusa göre oranının arttığı, doğum oranlarının düştüğü bir dönemde bu söylemlerin ve politika vaatlerinin saflığın bozulması, ulusun kirlenmesi, yok olması korkularını tetiklemek, Almanların haklarını bu "istilacılar" yüzünden alamadığını ileri sürmek, bu korku ve kaygıları siyasallaştırıp siyasi ranta çevirmek için bugüne özgü teknik ve söylemlerle yeniden dolaşımda olduğu söylenebilir: yine kadın bedeni, kimliği ve emeği üzerinden. Femonasyonalizm böyle bir bağlamda anlam kazanmaktadır. Giorgia Meloni'nin meşhur "ben bir kadını, bir anneyim, bir İtalyanı, bir Hristiyanı; bunları benden alamayacaksınız" söyleminde somutlaşan şey ikili cinsiyet rejimi ve kadınların doğal rollerinin kabulüne, göçmen düşmanlığına, İslam karşıtlığına denk düşer ve Avrupalı kimliğinin faşist hareketler açısından kurucu unsurlarıdır. Aynı zamanda feminizmin ve LGBTİQ+ hareketinin ulusu yok eden, demografik buzul çağı yaratan sözde-tehdidine karşı tek çarenin daha fazla çocuk doğurmak olduğunu ilan eden politikalarıyla tarihsel faşist rejimlerin kadınları seferber eden politikaları arasındaki yakınlığı da açıkça ortaya koyar.

Faşist hareketler ve aşırı sağ, iktidarı kazanmak için kadınların desteğini almak zorundadır. Kadınları anneliği ve ulusun geleceği için savaşlarını

kutsayarak, en tanındık oldukları gündelik hayatlarından yakalayarak siyasallaştırır; ama Kevin Passmore'un deyişiyle kadınları yeniden eve kapatmak için evden çıkarır. Bu kapatma, kuşkusuz kadınları geleneksel cinsiyet rollerinin sınırlarına hapsedme ve kadını aile ve haneyle tanımlama anlamlarını içerir. Kadınların siyasallaşması ancak bu sınırlara uyduğu ölçüde mümkündür.

Ancak biz biliyoruz ki kadınların ve LGBTİQ+ların gerçekten özgürleşmesi ve toplumsal eşitlik patriyarkayla hesaplaşmış bir sol hareketle mümkündür. Bu hareket anti-kapitalist, anti-emperyalist, anti-ırkçı ve feminist olmak durumundadır. Halklar ve cinsiyetler arasında kurulan hiyerarşiye karşı eşitliği savunur.

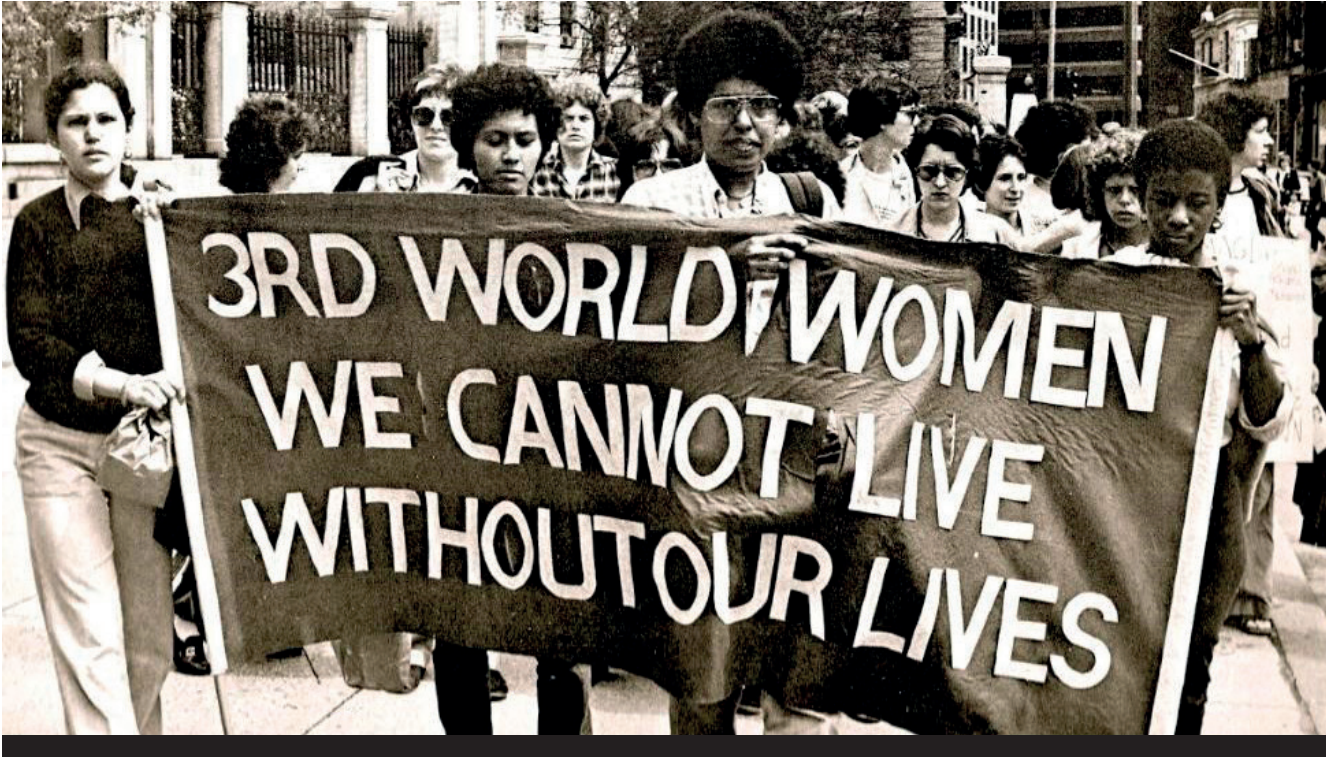
Yeni faşist hareketlerin yükselişi sadece Almanya'ya özgü değil; 8 Mart aynı zamanda küresel "faşizm" hayaletine ve onun kadınları sıkıştırmak istediği rollere karşı mücadeleyi yükseltme günü! Faşizme karşı eşitlik ve özgürlük için, savaşı ve sömürsüz bir dünya için kadınlar sokaklara!

Av. Özlem Durmaz
TÜMBEL-SEN İzmir Şube

Kesişimsellik / Eşzamanlı Ayrımcılık

Toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi çok katmanlı bir mücadeledir. Anaakımlaştırmayı yani hayatın her alanında ve tüm politikalara toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini dâhil etmeyi gerektirir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi hak temelli bir mücadele ve bir insan hakkı olarak dil, din, ırk, mezhep, sınıf, engel durumu, inanç, etnik köken, yaş, toplumsal cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, siyasi görüş, mülkiyet, ülke içinde ya da dışında

yerinden edilmişlik, sağlık durumu ve diğer tüm ezilme biçimlerini kapsıyor. Fayda ve mutluluğun herkes tarafından paylaşılabilmesini, kolektif bir esenliği, kimsenin geride bırakılmamasını içeriyor ki, bu da mücadeleyi büyütüyor.

Çeşitli ayrımcılık biçimlerinin bir araya gelerek, belirli bir grubu veya grupları daha da dezavantajlı hale getirmesi, eşzamanlı ayrımcılık olarak tanımlayabileceğimiz kesişimselliği gözettiğimizde, ezilenlerin dayanışmasının önündeki bariyerleri kaldırmış oluyoruz. Ve biliyoruz ki “Dayanışma ezilenlerin zarafetidir”.

“İnsanlarda ve insan deneyimlerindeki karmaşıklık anılamının ve analiz etmenin bir yolu” olarak tanımlar Patricia Hill Collins ve Sırma Bilge kesişimselliği, Vivian M. May de “Geleneksel zihniyetleri sarsmak, baskıcı güce meydan okumak, yapısal eşitsizliklerin ve asimetrik yaşam fırsatlarının eksiksiz mimarisini düşünmek ve daha adil bir dünya aramak için geliştirilmiş dirençli bir bilgi biçimi’ der.

“
Kesişimsellik bir paradigma değişimidir; ırkçılık, cinsiyetçilik ve homofobi gibi farklı ayrımcılık biçimlerinin birbirinden bağımsız olmadığına vurgu yapar.
”

Kapsayıcılığın farklılıkları gözetmek olduğunu biliyoruz; ancak, kimi zaman o ‘farklılıkları’ kendi içerisinde homojenize etme eğilimi gösteriyoruz. Örneğin Şamanlar, Hristiyanlar, Bahailer, Yahudiler, Hindular, Budistler, Yehova Şahitleri gibi dinlerin hepsine birden gayri müslim deniyor. Anlamı kolaylaştırmaya çalışıp odak grubu Anadolu Hristiyanları olarak daraltalım. Bu kişi Ermeni, Rum, Süryani, Türk, Kürt, Arap, İtalyan olabilir. Oysa özellikle de Ermenilerin ve Süryanilerin etnik farklılıklarını görmeyip bu iki halkı homojenleştiren bir yaklaşıma sıkça rastlıyoruz.

Tekerlekli sandalyedeki bir kişinin aynı zamanda LGBTİ+ olabileceği aklımıza gelmiyor hatta kamusal alanlarda engel durumunun cinsiyetsiz ele alındığına çokça rastladığımız uygulamaları görü-

yoruz (burada kastedilen non-binary spektrum değil elbette).

Grace and Frankie dizisini izleyen pek çok insan iki yaş almış erkeğin birbiriyle flört etmesini, öpüşmesini, sarılmasını garipsedi. Çünkü gay denildiğinde genellikle beyaz, genç, zayıf ve Anglo-Sakson bir güzellik stereotipi canlanıyor kafalarda. Bir dizi yazıyor olsak, otistik karakteri biseksüel tasarlarsak birileri bize “zorlanmış çeşitlilik peşinde koşmasan mı acaba” diyebilecektir.

Alışlageldiği varsayılan “normun” (buradaki tırnak işareti mühim) dışındaki varoluşlar kimilerince kusur olarak görülüyor. Davranış biçimlerini ve ilişkilenişlerini belirlerken sadece bir kusur hakkı tanıyor karşısındakine. Siyahi bir lezbiyen sadece siyahi ya da sadece lezbiyen olduğunda göreceği dışlanmanın fazlasına maruz bırakılıyor.

Kavram özsel olarak 1960’lardan itibaren kadınların farklılıklarının ele alınışıyla görülmeye başlar. Heteronormatif ve cisnormatif sistemin ikiliği üzerinde inşa edilmiş olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadınları ve LGBTİ+ ları dezavantajlı konumda bıraktığı ve her bir grubun kendi içinde homojenleştirilemeyeceği uzun zamandır ele alınmaktaydı.

Kavram bugünkü isimlendirilmesi ve ele alınışıyla ilk kez Kimberle Crenshaw tarafından General Motors Davası incelemesinin yer aldığı makalede ifade edilmiş ve kuram dünyası ve savunucular kavramı hızla içselleştirmiş, 1995 senesinde Peckin Hareket Platformu’nda kesişimsel yaklaşımın temel unsurları dile getirilmiştir.

Crenshaw’ın makalesinde yer verdiği General Motors davası işten çıkarmalar ile ilgilidir. General Motors şirketinde Medeni Haklar Yasası’nın (1964) kabulünden önce Siyahi kadınlar işe alınmamıştır. 1970’li yıllarda başlayan yüksek enflasyon, yüksek işsizlik, düşük büyümeyi oluşturan ekonomik buhranla ‘işten çıkarmalara son işe alınan işçilerden başlanmasına’ dayalı kıdem

sistemi nedeniyle tüm Siyah kadınlar işten çıkarılmıştır. İşten çıkarılan beş siyah kadın 'ayrımcılık' iddiasıyla dava açmıştır. Mahkeme, 1964'ten önce kadınların (sadece beyaz kadınların) ve siyahların (sadece erkek siyahların) işe alındığını belirtmiş; işten çıkarmalarda bir ayrımcılık olmadığına hükmetmiştir.

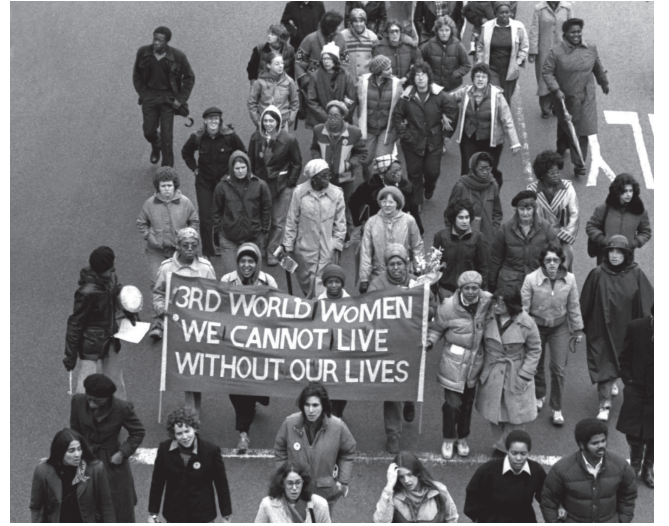
Crenshaw, ayrımcılığın üzerinde bir örtü bulunabileceğini mahkeme kararının da bu örtülerden kaynaklandığını, bu nedenle eşzamanlı ayrımcılıkların bütünlüklü ele alınması gerektiğini dile getirmiştir.

Cinsiyete dayalı ayrımcılıkları görmemize engel olan pek çok örtü bulunduğu bir gerçektir. En başta biyolojik farklılıkların bu adil olmayan eşitliklessistemi "doğal" (tırnak hep önemli) kıldığı kurgusu gibi. Kesişimsellik bütün örtülerin görülebilmesi ve o örtüleri kaldırabilmemiz için de önemli bir çözümleme aracıdır. Sosyal konumlandırmayı, kesişen güç eksenleri matrisinde bir nokta olarak algılar.

Kavramın Siyah feministler tarafından geliştirildiğini anlamak önemlidir. Siyah feminizmin uzun ve karmaşık tarihi kölelik sisteminin ve ondan sonra da modern ırkçılığın ve ırksal ayrımın Siyah kadınların acı çekmesine neden olduğu bilgisine dayanır. Öznenin hakikatine kulak vermenin gerekliliğini ve önemini önümüze serer bu tarih okuması.

Kesişimsellik en başta tarihin tek bir sesle anlatılamayacağını vurgular. Statükoya meydan okur, çok eksenli bir matriks önerir.

Siyah feministler siyah kadın tecrübelerinin oluşması açısından sınıfın öneminin farkındaydılar ve sosyalizmi savunuyorlardı. Siyah feministlerin toplandığı önemli derneklerden birisi olan Combahee River Collective de sosyalizmi savunuyor, feminist ve ırkçılık karşıtı bir sosyalist devrim ile siyah kadınların özgürleşebileceğini söylüyorlardı.

Collective, beyaz feministlerin ırkçılığı ile siyah feministlerin homofobisinin birleştiği alan olarak lezbiyen siyah kadınların tecrübelerine özel önem vermiştir. Collective, öncülü olan National Black Feminist Organization'ın siyah feminist eşcinsellere olan ilgisizliğinin eleştirisi ile ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda 1970'lerdeki siyah lezbiyen feminist mücadelenin öncüsü olmuştur.

Crenshaw, Kesişimsellik teoremi yazımında farklı tahakküm hatlarının nasıl kesiştiği, üst üste bindiği ya da iç içe geçtiğini açıklayabilmek için trafikteki Dört yol / kavşak (intersection) metaforunu kullanır. Kavşakta bir kaza olur. Fakat tek eksenli yaklaşımlar kazanın sadece tek bir boyutunu görerek, kesişimde olanların kendilerine has durumunu göremezler. Tek boyutlu bakışla bu örnek davada kaza ya siyah ya kadın oldukları için gerçekleşmiştir, 'siyah kadın' oldukları için değil.

Kronik hastalığı olan trans bir çocuk her hastaneye gidişinde kayıt sırasında sistemde kendi cinsiyeti yerine atanmış cinsiyetinin yazılı olmasının zorluğunu yaşamak zorundadır ve bunu sadece trans ya da sadece hasta olduğu için değil hasta ve trans olduğu için yaşamaktadır. Geçmişte uygulanan kamuda ve üniversitelerde başörtüsü yasağı da bir dört yol ağzıdır. Erkekler açısından bir etkisi olmayan bu yasaktan sadece 'hem İslam'da örtünmeye inanan hem de kadın' olanlar etkilenmiştir.

Tekerlekli sandalyedeki birisi, ulaşım giderlerinin pahalı olması durumunda alternatif ulaşım yollarına diğer bireylere göre daha zor ulaşabilecek ve toplumsal yoksullaşmadan toplumun diğerine göre daha derin etkilenecektir. Ya da aile içi şiddete maruz bırakılan bir Roman kadın sığınmaevinden çıktığında Roman olduğu için iş bulamayarak şiddet sarmalına geri dönmek zorunda kalabilecektir.

Çoklu toplumsal boyutlar ve toplumsal ilişkilerin biçimleri arasındaki ilişkiler olarak tanımlanabilen Kesişimsellik Kuramı, tek ve sabit bir sosyal hiyerarşi fikrine meydan okur.

Sınıf mücadelesi için kesişimselliği bir çözümleme aracı olarak kullandığımızda kadın yoksulluğunun bir dört yol ağzı olduğunu görürüz. Eğitime erişemeyen, erişse dahi eğitime uygun istihdam edilmeyen, çalışma hayatında eşit ücret verilmeyen, cinsel taciz ve mobbinge maruz bırakılan kadınlar hem sınıfsal hem cinsiyet kimlikleri nedeniyle eşzamanlı bir ezilme yaşamaktadır. Düşük gelir grubundaki kadınlar, göçmenler, LGBTİ+lar gibi gruplar şiddet uygulamaya meyilli bir fail açısından savunmasız hedefler olarak görülebilir ve şiddeti bu gruplara yönelir. Aynı samuray kılıcıyla sokakta bir kadına saldırıp ifadesinde "Kolay hedefti" diyen saldırgan gibi.

Emek bağlamında belediyeden bir örnek süpürge personeli olan kadınlar verilebilir, bu pozisyonda çalışan erkekler böyle bir tacize maruz bırakılmazken kadınlar sokaktan geçenler tarafından fiziksel tacize maruz bırakılıyor. Bunun sebebinin bu kadınların hem ekonomik alt gruptan hem kadın oldukları için tacizciler tarafından kolay hedef olarak görülmeleri olduğunu söylemek hiç de yanlış olmayacaktır. Ya da yasadışı insan kaçakçılığında kadınların ve kız çocuklarının ayrıca bir şiddete maruz bırakıldığını hepimiz biliyoruz.

Cinsiyetçi iş bölümü yeniden üretim emeğini sadece kadınlara yüklemektedir. Aslında temel

hayat becerisi olarak herkesin yapabileceği ev emeği basitçe ev işleri yükünden ibaret değildir. Kadınların bu işlerle dört duvar arasına kapatılması, ücretlendirme ve sosyal statü bağlamında bir hiyerarşi doğurur. Sosyal statüsü ve toplumsal katma değeri yüksek işlerin stereotip erkekler tarafından ele geçirilmesine yol açarak bir iktidar ilişkisine sebep olur. Tam da burada cinsiyetler arasında sınıf ilişkisi bağlamında bir iktidar ilişkisinin oluşmasına sebep olur.

Üstelik dünyanın yarı nüfusunun kapatıldıkları dört duvar arasından çıkmasının, sokağa ve eyleme katılmasının, özde özgürleşmesinin sağlanmasının sınıfsız bir dünya mücadelesinin güçlenmesi için ne kadar gerekli olduğunu söylemeye gerek yok. Çünkü toplumsal cinsiyet mücadelesi sınıfı bölen değil, gerçek eşitliğin ve sınıfsız bir dünyanın kurulabilmesinde sınıfı ve mücadeleyi güçlendiren bir yerde durur.

Kavram egemenlerin, sömürgecilerin, işgalcilerin ikiyüzlülüğünü görünür kılmakta da büyük önem taşır. İsrail beyaz bir eyalet olarak «bizim beyaz ve progresif LGBTİ+ anlayışımıza karşı gerici ve Arap LGBTİ+ karşıtlığı» imajını Avrupa'ya satmaya çalışırken Filistinli LGBTİ+ların da aynı bombalarla katledildiğini görmezden geliyor.

Kavram hak savunucularına da gerçek kapsayıcılığı dayatıyor. Ne yazık ki kapsayıcılığın içselleştirilemediği coğrafyamızda kadın hakları savunucusu olduğunu söyleyen birisinin konu Kürtlere ya da mültecilere, bilhassa Suriyelilere gelince nasıl bir anda ayrımcı söylemlere başladığını biliyoruz. Ya da mülteci hakları savunan ama homofobik söylemlerinden vazgeçmeyenlere diyoruz ki hak savunmak bütüncüdür.

Patriarkanın kuşatmalarına karşı çıkacak, kafeslere kapatılamayacak kadar güçlü tarihsel bir mücadelenin mirasıyla omuz omuza diyoruz ki; Eşit ve adil bir dünya mümkün.

Hep birlikte o dünyayı kuracağız.

Doç. Dr. Dalya Hazar
TÜMBEL-SEN İzmir
1 No'lu Şube

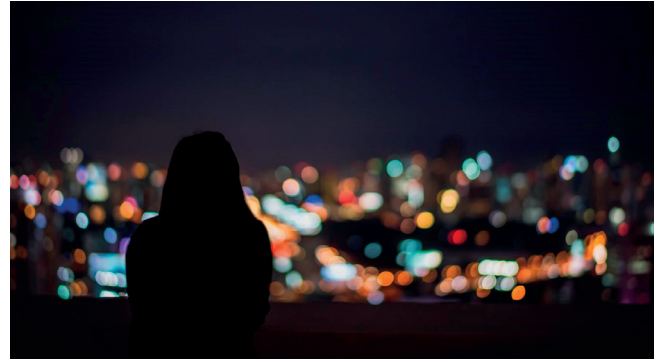
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kent Hakkıdır!¹

Marshall (1950), modern yurttaşlık kurumunun oluşumunu üç temel eksende ele alır: medeni, siyasal ve sosyal haklar. İlk eksen, 17. yüzyıl baskıcı rejimlerine tepki olarak başlayan ve hukuk mahkemelerinde adil yargılama, sözleşme hakkı ve mülkiyet hakkı gibi hakları içerecek şekilde yaygınlaşan **medeni haklar** olarak ortaya çıkar. İkinci eksen, 18. ve 19. yüzyıllarda modern demokrasinin oluşmaya başlamasıyla birlikte evrensel seçme ve seçilme hakkı ve örgütlenme hakkı gibi **siyasal haklar** şeklinde ortaya çıkar. Üçüncü eksen ise, 2. Dünya Savaşı sonrası sağlık ve eğitim hizmetleri, işsizlik parası ve çocuk parası gibi hizmetleri sunan ve refah devletinin oluşumuna yol açan **sosyal haklar** şeklinde ortaya çıkar (Marshall ve Bottomore, 1950).

Avrupa Kent Konseyi tarafından 1992'de kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı **kentli hakları** konusunda bir başlangıç kabul edilir. Tekeli (2007), kentli haklarının yaşam kalitesi ve kamu yararı perspektifi üzerinden üçüncü eksenindeki haklar içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtir

ve kentli haklarını yaşama geçirmek ve iyi bir kentsel yaşam oluşturmak için merkezi ve yerel yönetimlerin rolüne dikkat çeker.

Peki, **kent hakkı** nedir? Lefebvre (1967), kent hakkını *"Kentlilerin bir çılgılık ve talebi, dönüşen ve yeniden formüle edilen bir kentsel yaşam hakkı"* olarak tarif eder. Bu hakların başında insan ve yurttaş hakları, yaş ve cinsiyet grupları hakları, toplumsal durum hakları, eğitim ve öğrenim hakkı, çalışma hakkı ve kültür, dinlenme, sağlık ve konut hakkı gelir.

1970'li yıllardan itibaren kentsel mekânı, toplumsal, ekonomik, politik ve ideolojik süreçlerin

¹ Bu metin CEIDizler tarafından desteklenen ve DEMİS tarafından yürütülen, "Cinsiyete Duyarlı Kentler" projesi kapsamında 2023 yılında yayınlanan "Kent Hakkı Perspektifinden Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Şehirler" isimli kitap bölümünden uyarlanmıştır.

bir ürünü olarak kavramsallaştıran radikal kent kuramları (Lefebvre, 1967; 1974; Castells, 1977; Harvey, 1973) kentsel mekânda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini inceleyen birçok çalışmaya altlık hazırladı. Ancak radikal kent kuramlarının **cinsiyet nötr** oluşu birçok feminist coğrafyacı ve kent bilimci tarafından eleştirildi çünkü hegemonik güç ilişkileri ve eril cinsiyet normlarından bağımsız düşünölemeyecek kentsel deneyim her zaman cinsiyet eşitsizliklerini (yeniden) üretmeye devam etti (Fenster, 1999; Koskela, 1999; Mackenzie, 1989; Massey, 1994; McDowell, 1999; Geniş ve Köse, 2020). Bugün de toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerden ötürü kentsel mekânda dezavantajlı konumda olan kadınlar, kentsel haklarını etkin bir şekilde kullanamıyor. Bunun en önemli nedeni, kamusal alan-özel alan ayrımının cinsiyetçi temelleri ve kentlerde kadınların kullanım haklarını sınırlandıran güvenlik sorunları (Tosun ve Hiçdurmaz, 2022).

Feminist hareketin örgütlü hak mücadelesi, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını 1980'lerden itibaren Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi küresel kurumların gündemine taşıyarak kentsel mekânı toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde dönüştürme çabalarını kurumsallaştırdı (BM, 2005). Kentsel mekâna yönelik feminist çalışmaların Türkiye gündemine alınması ise 2000'li yılların ortalarını buldu. Özellikle İstanbul'da gerçekleşen BM Habitat II Konferansı (1996) ve Kentte Kadınlar Avrupa Şartı (1994) bu alanda önemli dönüm noktaları (Geniş ve Köse, 2020). Türkiye'de bu alanda bir diğer önemli girişim ise, 2006 yılı itibarıyla BM Nüfus Fonu (UNFPA) ve BM Kalkınma Programı (UNDP) öncülüğünde yürütölen **Kadın Dostu Kentler Projesi** (Url-1). Kent hakkı kavramını "kadınların kent hakkını" da kapsayacak şekilde yeniden formöle eden proje, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden kentteki kesışimsel sorunlara odaklandı (Geniş ve Köse, 2020).

Bu konuda önemli bir kaynak olan **Feminist Şehir** kitabında Kern (2019), heteronormatifliğin kalıplarını yeniden üreten kentsel mekânlar üzerinde, **toplumsal cinsiyete duyarlı planlama** perspektifinden çalışmalar yapılması gereğinin altını çizerek ve sınıf çatışmasını derinleştiren **soylulaştırmayı** (mutenalaştırma) kesışimsellik perspektifinden ele alır. Örneğın, soylulaştırma eliyle yerinden edilen dezavantajlı kadın nüfusun **kentsel güvenliğe** dair sorunları derinleştiren, görece avantajlı kadın nüfusunun şehirdeki güvenli hareket alanı artarak (ör. yeni nesil kahveciler, AVM'ler). Orta sınıf, beyaz, trans olmayan (cis) ve engelsiz kadın bedeninin, mekânın daha saygın, güvenli, orta sınıf ve makbul olduğuna işaret etmesi açısından sıklıkla soylulaştırmanın bir işareti olarak işlev kazandığı göröölür.

Soylulaştırmanın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren bir diğer önemli etkisi ise dezavantajlı grupların – engellilerin, yaşlıların, hamile ve çocuklu kadınların, kolay ve güvenli ulaşım, hijyenik tuvaletler ve emzirme alanları gibi kamusal ve yarı-kamusal hizmetlere erişmesini güçleştirmesi. Bu durumda toplumsal cinsiyete duyarlı şehirleri mevcut sorunları derinleştiren soylulaştırma eliyle tasarlayamayacağımız ve bu sorunun önüne geçmek için daha kapsamlı bir kent hakkı perspektifine ihtiyaç duyduğumuz göröölüyor (Kern, 2019).

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir şehir vizyonu ortaya koyabilmek için kadınların ve kuir bireylerin ihtiyaçlarını ve korkularını anlamak gerek.

Feminist coğrafyacıların “kadın korkusu” olarak ifade ettikleri ve kadınları kontrol etmek gibi toplumsal bir işlevi olan bu korku, **hetero-ataerkil kapitalist sistem** içerisinde sürekli olarak körükleniyor. Bu korku kültürü aracılığıyla birçok şehirde kadınların ve kuir bireylerin kamusal alan kullanımı sınırlandırılıyor, işyerleri konusundaki tercihleri ve ekonomik fırsatları şekillendiriliyor ve kendilerini “koruyucu erkeklere” bağımlı kılan bir sistem içerisine hapsediliyorlar (Kern, 2019).

Lordoğlu (2018) “İstanbul’da Bekâr Kadın Olmak” isimli kitabında, *“Akşam eve döneceğimiz saate göre rota belirlemek, evden çıkarken şehrin nerelerinden geçeceğimize göre kıyafet seçmek gibi gündelik hayatımıza dair ayrıntılar yanında bir de pek görünür olmayan konular var. Ekonomik imkânlarımız dolayısıyla seçme imkânımız varsa, şehrin neresinde oturmak daha güvenli ve rahat?”* sorusuyla başladığı çalışmasının kesişimsel farklılıklara göre seçtiği alanlarda, Jacobs’un (1961) tarif ettiği “gören gözleri” olan mahallelerin kadınlar için aynı anda nasıl hem güvenlik hem de baskı faktörü olarak farklı yorumlanabildiğini keşfediyor.

Kamusal alanın erkekle, özel alanın ise kadınla özdeşleştirilmesi bir dizi eşitsizliğin, ayrımcılığın ve dışlanmanın (yeniden) üreticisi. Kamusal-özel alan ayrımı, kadınları hem eve ve ücretsiz yeniden üretim işlerine hapsediyor, hem de kadının ev içindeki toplumsal yeniden üretimini, eşitsizlikleri ve aile içi şiddeti görünmez kılıyor (Geniş ve Köse, 2020). Ancak kadınlar bu zorlayıcı koşullara rağmen yıllardır akın akın şehir hayatına katılıyor çünkü şehirlerin sunduğu seçenekler ve anonimlik, kendiliğindenlik, enerjiklik ve tahmin edilemezlik gibi sosyo-psikolojik “çekici faktörler”, kadınlar için köyler ve kasabalardan daha özgürleştirici nitelikte.

Ancak şehirler aynı zamanda kadınlar ve kuir bireyler için sürekli bir **tehlile coğrafyası**. Yazılı ve yazılı olmayan verilere ve deneyimlere göre “ka-

dın korkusu” kadınların kişisel belleklerinde şehrin güvensiz bölgelerini, korku haritalarını oluşturuyor (Valentine, 1989). Bu **psikolojik eşikler** sonucunda kamusal alan toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri daha görünür kılıyor. Erkeklerin kamusal alanları daha özgür, güvenlik kaygısı ve toplum baskısı hissetmeden kullandığı görülürken (Koskella, 1999); kadınların ve kuir bireylerin sokak deneyimine şiddet, taciz vb. suçlara duyulan korkunun damga vurduğu ve kamusal mekânları kullanımlarının bu korkular yüzünden sınırlandığı görülüyor (Yarar, 2015; Lordoğlu, 2016; 2018).

Bu sebepten, kadınların özgül ihtiyaçlarını da kapsayan bir kent hakkı perspektifine ihtiyaç duyuyoruz. Bu özgül ihtiyaçlar özel politikalar ve hizmetler ve kadınların kentsel kamusal alandaki yaşamlarının desteklenmesi için şart. Ancak hem Türkiye kentlerinde bu yönde yaygınlaşan girişimler arasında olan BM Kadın Dostu Kentler Projesinde hem de akademik çalışmaların büyük bölümünde, kadınlara türdeş bir kimlik grubu gibi yaklaşıldığı ve cinsiyetin toplumsal eşitsizliklerin farklılaştırdığı bir kategori olarak ele alınmadığı açıkça görülüyor (Geniş ve Köse, 2020).

Kentlilerin kentsel mekânı aktif bir şekilde sahiplenme hakkı, **katılım hakkıyla** doğrudan ilişkilidir. Lefebvre (1974), kapitalist kentlerdeki biçimsel ve yüzeysel katılıma değil, gerçek ve aktif bir katılıma gönderme yapmakta ve vatandaşları **ısrarcı bir harekete** davet etmektedir (Purcell, 2002). Kent hakkı, katılım hakkı, kentsel mekânı (yeniden) yaratma hakkı ve mekânı sahiplenme hakkı bir bütünün ayrılmaz parçalarıdır (Mitchell, 2005). Ancak bu süreçte kadınların ve kuir bireylerin kent hakkına erişimindeki önemli yapısal engellerden birinin erkek egemen toplumsal ve mekânsal normlar oluşu sıklıkla göz ardı edilir (Mitchell, 2005; Fenster, 2005; Geniş ve Köse, 2020). Bu durum, başta yerel yönetimler olmak üzere, kentsel mekânın tasarımında görev alan

tüm aktörlerin şehri **kesişimsel bir perspektiften** ele alması gerekliliğini gösteriyor.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kent hakkıdır!

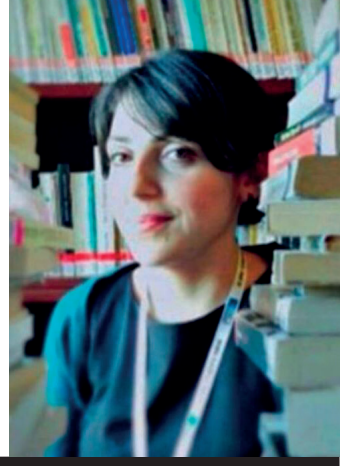
Bunu sağlamak ve toplumsal cinsiyete duyarlı şehirler tasarlamak için, yasa yapıcılara, merkezi ve yerel yönetimlere olduğu kadar STK'lara ve kenttaşlara da büyük görevler düşüyor. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir planlama yaklaşımıyla, kadınların kentsel mekândaki hakları güvence altına alınmalı ve kent, kadınlar ve kuir bireylerin günlük hayatlarına ve haklarına saygı gösterecek şekilde yeniden düzenlenmelidir (Tosun ve Hiçdurmaz, 2022). Tüm kenttaşların kent haklarını eşit olarak kullanabilmeleri için en temelde özel ve kamusal alanı kapsayacak eşitlikçi bir cinsiyet kültürüne ihtiyaç var. Planlamanın yaratabileceği olanaklar ve yerel yönetimlerin uygulamaları ile bu kültürün kentte somutlaşması, **iyi olma hâline** (*well-being*)² yaklaşan bir toplum yapısı oluşturmak için önemli bir adım ve büyük bir potansiyel olacaktır.

Kaynakça

- Birleşmiş Milletler. (2005). *World Charter For The Right to the City*. <http://www.urbanreinventors.net/3/wsf.pdf>
- Castells, M. (1977). *The urban question: A Marxist approach* (No. 1). London: E. Arnold.
- Fenster, T. (1999). *Gender, Human Rights and Planning*. London, New York: Routledge.
- Fenster, T. (2005). *The Right to the Gendered City: Different Formations of Belonging in Everyday Life*. *Journal of Gender Studies*, 14 (3), 217–23.
- Geniş, Ş., & Köse Akkırman, D. (2020). *Eşitsizlik Mekânları Olarak Mahalleler ve Kadınların Kent Hakları*. *Amme İdaresi Dergisi*, 53(1).
- Harvey, D. (1973). *Social Justice and the City*. London: Edward Arnold.
- Jacobs, J. (1961). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı* (çev. B. Doğan), *Metis Yayıncılık*, 2011.
- Kern, L. (2019). *Feminist Şehir* (çev. B. S. Aydaş), *Sel Yayıncılık*, 2020.
- Koskela, H. (1999). *Gendered Exclusions: Women's Fear of Violence and Changing Relations to space*. *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography*, 81(2), 111-124.
- Yarar, B. (Der.) (2015). *Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Lefebvre, H. (1967). *Şehir Hakkı*, *Sel Yayıncılık*, 2015.
- Lefebvre, H. (1974). *Mekânın Üretimi* (çev. I. Ergüden) *Sel Yayıncılık*, 2015.
- Lordoğlu, C. (2016). "Kent Coğrafyasında Kadınların Güvenlik Endişeleri". *Modus Operandi: İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(4), 151-176.
- Lordoğlu, C. (2018). *İstanbul'da Bekar Kadın Olmak, İletişim Yayıncılık*.
- Mackenzie, S. (1989). *Kentte Kadınlar. 20. Yüzyıl Kenti*. (Ed. ve Çev. B. Duru ve A. Alkan) Ankara: İmge Kitabevi, 2002.
- Marshall, T. H., ve T. Bottomore (2006/1950). *Vatandaşlık ve Toplumsal Sınıflar*, çeviren Ayhan Kaya. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Massey, D. (1994). *Space, Place, and Gender*. Minneapolis-St. Paul: University of Minnesota Press.
- McDowell, L. (1999). *Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies*. Minneapolis-St. Paul: University of Minnesota Press.
- Mitchell, D. (2005). *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. New York: Guilford Press.
- Purcell, M. (2002). *Excavating Lefebvre: The Right to the City and its Urban Politics of the Inhabitant*. *GeoJournal*, 58, 99–108.
- Tekeli, İ. (2007). *Kente Karşı İşlenen Suç mu? Yoksa Kentlinin Gasp edilen Hakkı mı? Bozkurt Güvenç'e Armağan*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 463-73.
- Tosun, M., ve Hiçdurmaz, Z. (2022). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınların Kent Hakkı Üzerine Bir Değerlendirme*. *İDEALKENT*, 13(37), 2152-2174.
- Valentine, G. (1989). *The Geography of Women's Fear*, *Area* 21: 171.
- Url-1: *BM Kadın Dostu Kentler*, <http://www.kadindostu-kentler.com/>, Erişim tarihi: 16.02.2025.

2 Mekânda Adalet Derneği (2024). *Kentlerde İyilik Hâlini Sağlamak İçin Rehber İlkeler Raporu: İyi olma hâli Türkçe'ye refah, esenlik ve iyilik hâli olarak da çevrilmiştir.*

Hêlin İlcek
Genel-İş Sendikası
Bursa 2 Nolu Şube
Kadın Komisyonu Üyesi

Belediyeler “Kadına Şiddetle Mücadele”nin Neresinde?

Kadına yönelik şiddetle mücadele dendiğinde, bunun sadece kadınları ilgilendiren bir mesele gibi ele alınmasını eleştirdiğimiz dönemlerde yaşıyoruz. Çünkü bu mücadele, toplumsal bir sorun olarak “erkek şiddeti sorunu”nu da yeniden düşünmek gerektiğini bizlere hatırlatıyor. Öyleyse bu mesele, her yönüyle toplumsal bir mesele olarak ele alınmasını gerektirdiği gibi bu mücadelenin en önemli aktörlerinden birini de yerel yönetimlerin oluşturduğu söylenebilir. Bu nedenle ilk olarak son 15 yıl içinde belediyelerce çok önemli adımların atıldığını görüyor olmamızın bir nedeni olduğunu da belirtelim. Bunların başında 2010 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 10 nolu genelge geliyordu. Kısaca, tüm kamu kurumlarında ve yerel yönetimlerde Eşitlik Birimleri ve Eşitlik Komisyonlarının kurulmasını zorunlu hale getiren bir genelge. Daha sonrasında ise partilerin kadın çalışmalarında çokça “Mor Bayrak” konusu ele alınıyor, hatta CHP toplumsal cinsiyet eşitliği kriterlerini sağlayan belediyelere ve belediye sınırları içindeki işyerlerine “Mor Bayrak” vereceğini bile duyuruyordu. Elbette ne 2010 öncesi ne de sonrası tarihe kadar kadına

yönelik şiddetle ilgili belediyelerde hiç çalışma yapılmıyordu denemez. Özellikle bu konuda Adana, İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Tunceli, İzmir, Bursa gibi büyükşehir ve onlara bağlı ilçe belediyelerde oldukça örnek çalışmalar görüyorduk. Öte yandan bilindiği üzere belediyeler, kadınların güvenliğini sağlamak, şiddet mağdurlarına destek olmak ve şiddet özelinde toplumsal farkındalık yaratmak vb. konularda kritik bir role sahip.

Elbette belediyelerin bu alandaki sorumlulukları bakanlığa göre daha sınırlı ve uygulamaları ise bakanlığın yapabileceklerinden daha iyileştirici değil. Fakat kadına şiddetle mücadelede yerel yönetimler sadece her 25 Kasım’da billboardlara yazı asmakla mı yetinmeli? Yoksa kendi bünyesinde çalışan kadınlara yönelik de belirli bir şiddet politikası geliştirerek şiddetle mücadele etmenin yelpazesini daha da genişletmeli mi? Bu yazıda, Türkiye’deki belediyelerin kadına yönelik şiddetle mücadeledeki yerini, kendi bünyesinde çalışan kadınlara dair yürütülen projelerini ve şiddet politika rehberlerini kısaca ele alacağız.

Türkiye’deki belediyeler özellikle gözle görülür

bir konut temini, danışmanlık ve sağlık hizmetleri gibi konularda haklar sunuluyor. Ayrıca, kendi süreçleriyle ilgilenmeleri için yılda toplam 10 güne kadar ücretli izin ve çalışma saatlerinde kadına göre yeni düzenlemeler yapma kolaylığı gibi haklar da var. AdBB'nin bu rehber ile, SODEV ve Olof Palme International Center tarafından düzenlenen Cinsiyet Eşitlikçi Dönüşüm Ödülleri'nin "Yerel Yönetimlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığı Kapasitesinin Artırılması Yolunda Sunulan En İyi Uygulama" kategorisinde ödül aldığı da biliniyor.

3) Bursa Büyükşehir Belediyesi (BBB)

22 Temmuz 2022'de "BBB Aile İçi Şiddetle Mücadele Rehberi ve Kurumsal Politika Rehberi" yayınlanarak, belediye'deki personele şiddetle ilgili farkındalık kazandırılması, hane içi şiddet vakalarının önüne geçilmesi, şiddete maruz kalan/kalma riski olan kadınların özgüvenin gelişmesi, kurum içi güven ortamının oluşturulmasına katkı sağlanması amaçlanıyor. Bu rehberde de diğer rehberlerdeki birçok hukuki ve sosyal haklar yer alırken; bunların dışında örneğin şiddete maruz kalan çalışanın iletişim bilgilerinin gizlenmesi ve şiddet mağduru/şiddete maruz kalma riski olan kadın çalışanın talebiyle yalnız çalışmama ilkesi uygulanması gibi önemli haklara da yer veriliyor.

4) Nilüfer Belediyesi (NB),

2010 yılından önce kadına yönelik faaliyetleriyle ön plana çıkan Bursa Nilüfer Belediyesi, 2014 yılında ilk kez Eşitlik Birimi'ni hayata geçiren belediyedir. 2023 yılının Aralık ayında ise 557 sayılı meclis kararı ile "Çalışanlara Yönelik Hane İçi Şiddet Politika Rehberi" resmileşiyor. Rehber diğer rehberlerle ortak haklara sahip olmanın yanında; hangi birimin ne kadar sorumluluğunun olduğu, hangi durumda kime ne ölçüde bilgi verileceği vb. konular çok açıklayıcı bir şekilde ele alınıyor. 1 maaş avans hakkı ve yaşadığı strese ek olarak performans kaygısını azaltmaya yönelik haklar gibi önemli hakları da gözetken rehberin öne çıkan bir diğer ilkesi de kadın çalışanın fiziki alan güvenliğine özen gösterilmesi olduğu görülüyor.

Kaynak:

<https://www.habereguven.com/adana-buyuksehir-belediyesi-calisanlara-yonelik-hane-ici-siddet-politika-rehberi-ile-odul-aldi/>

<https://s.ankara.bel.tr/files/2022/12/08/b53555a-64d10e302b73e2e5001220427.pdf>

<https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/birimek/fxlminxcqz-488gk.pdf?utm>

<https://www.kadinisci.org/nilufer-belediyesinden-kadin-calisanlarina-yonelik-onemli-bir-hizmet-evici-siddete-ugrayana-on-gun-ucretli-izin-ve-isyeri-degistirme-hakki/>

Evindar ONCU
Sekretera Malî ya Giştî ya
Tum Bel-Senê

Evindar ÖNCÜ
TÜMBEL-SEN Genel Mali
Sekreteri

Birêxistinbûna Jinan ya Sendîkayî û Bandora wê li Rêveberîyên Herêmî

Kadınların Sendikal Örgütlenmesi ve Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkileri

Bi serê xwe sendîka/sendîkayîbûn û rêveberîyên herêmî têgihî pir berfireh in û di jîyana mîrovan da, bi taybetî jî di qada xebatê da, ji bo kedkaran û civaka ew tê da dijîn, xwedî cihekî giring in. Ji sendîka û rêveberîyên herêmî em çî fam dikin, bi kinasî em ê qal bikin û em ê têkevin mijara xwe ya esil: Di vê demê da sendîkayîbûna jinan,

Sendika, sendikalîlaşma ve yerel yönetim kavramları, her biri geniş anlamlara sahip olan önemli kavramlardır. Bu kavramlar, insanların yaşamında, özellikle çalışma hayatında, emekçiler ve içinde bulundukları toplum için büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle sendika ve yerel yönetim kavramlarından ne anladığımıza kısa-

jinên Tum Bel-Senî û bandora wê li rêveberîyên herêmi.

Wexta sendîka tê gotin, a ku ewil tê bîra mirov piştevanîya kedkaran e. Encax bi piştevanîyeka xurt sendîkayek dikare armancên xwe bi dest bixe. Çi ne ew tiştên ku ji sendîkayekê ra armanc in û sendîka çi dikin? Parastina mafên xebatkarên, piştevanîya kedkaran ji hêla civakî û hiqûqî, çêkirina peymanên kar, parastin û xwedîderketina mafên jîyanî û civakek wekhev û xweş, perwerde û agahdarîkirina kedkaran a di derbarê mafên wan da, têkoşîna ji bo jîyaneka adil û cihaneka demokratîk û azad. Ev armanc û kar, sendîkayekê dikin sendîka. Bi kinayî, sendîka, amûreka herî giring a têkoşîna kedkaran e. Kedkar, di gelek şaxên karî da bi rêya sendîkayan bi rêxistin dibin. Sendîkaya me Tum Bel-Sen, xwe di rêveberîyên herêmi da bi rêxistin dike. Rêveberîyên herêmi, herçiqas bi rêverîya navendî ve girêdayî be jî, xweserîyeka wan a taybet he ye û divê weha bin. Muxtarî, îdareya taybet a bajêr û şaredarîyên bajarok, navçe, bajarên û bajarên mezin sazîyên rêveberîyên herêmi ne. Di sazîyên rêveberîyên herêmi da, rêveber û civak, kedkar û civak bi hev ra timî di têkilîyê da ne. Ango rêveber, kedkar û gel (yên ku rêveber hildibijêre civak e, rêveber jî ji civaka xwe tê hilbijartin) di nava danûstandinê da ne. Gel/hilbijêr, rêveberên ji civaka wan ra xizmeteka baş bike hildibijêre; rêveberê hilbijartî jî berpirse ji xizmeta civaka xwe, ew mecbûr e di navbera xwe û civaka xwe da têkilîyek baş çêke û ji civaka xwe ra xizmeteka baş bike. Ev têkilî û xizmet jî bi rêya kedkarên wê sazîyê pêkan e, loma jî di başkirina her hêlên civakî da berpirsyarîyeka mezin dikeve ser xebatkarên rêveberîyên herêmi. Ew ji pêşketin û xurtbûna civakek îdeal jî berpirsyar in. Ew bi kirin û pratîkên xwe ji hêlekê ve jî ji civaka xwe ra model in jî. Herçiqas rêveberîyek bi hilbijartîyên xwe were naskirin jî, yên ku wê rêveberîyê li ser pîyan dihêlin xebatkarên wê ne, xebatkar xwedî

ca deşinip, asil konumuza gezeceşiz: kadınların sendikalaşması, Tümbel-Sen’li kadınlar ve yerel yönetimler üzerindeki etkileri.

Sendika denince akla ilk gelen şey emekçilerin dayanışmasıdır. Ancak güçlü bir dayanışma sayesinde sendikalar amaçlarına ulaşabilirler. Sendikaların amaçları nelerdir ve sendikalar bu amaçlarına ulaşmak için neler yapar? Emekçilerin haklarını korur, sosyal ve hukuki bakımdan destekler, toplu iş sözleşmeleri gerçekleştirir, temel haklarını korur, eşit ve müreffeh bir toplumun parçası olma haklarını korumak ve savunur, emekçileri hakları konusunda eğitir ve bilgilendirir, adil bir yaşam ve demokratik ve özgür bir dünya için mücadele eder. Bir sendikayı sendika yapan bu hedefleri ve faaliyetleridir. Kısacası sendikalar emekçilerin en önemli mücadele aracıdır.

Emekçiler bir çok sektörde çeşitli sendikalar altında örgütleniyor. Sendikamız Tümbel-Sen de yerel yönetimlerde örgütleniyor. Yerel yönetimler, merkezi hükümete bağlı olsalar da belli bir özerkliğe sahiptirler ve öyle de olması gerekir. Muhtarlıklar, il özel idareleri ile büyükşehir, il, ilçe ve belde belediyeleri yerel yönetim kuruluşlarıdır. Yerel yönetim kuruluşlarında yöneticiler ve toplum, çalışanlar ve toplum sürekli olarak birbirleriyle temas halindedir. Yani yönetici, emekçi ve halk (yöneticiyi seçen toplumdur, yönetici de toplumu içinden seçilir) diyalog halindedir. Halk/seçmenler, toplumlarına iyi hizmet edecek yöneticileri seçerler; bu bağlamda seçilmiş yöneticiler toplumlarına iyi hizmet sunmakla sorumludurlar. Dolayısıyla seçilmişler halkla iyi ilişkiler kurmakla ve iyi bir hizmet sunmakla yükümlüdürler.

Bu ilişki ve hizmet sözkonusu kurumun emekçileri üzerinden sağlandığı için çalışanlarına toplumsal her alanın iyileştirilmesinde yerel yönetim emekçilerinin omuzuna büyük bir yük düşmektedir. Yerel yönetim emekçileri aynı za-

wê hêzê ne rêveberîya ku şaşî û kêmasîyan dike û bike, rast û hişyar bike. Xebatkar/kedkarên ku sendîkayî ne, baş hay ji vê meseleyê he ne, ew ne li dûv berjewendîyên takekesî ne, ji bo wan a sereke berjewendîyên civakê ne; ji ber ku başbûna rewşa civakî bingeha başbûna her tiştî ye. Di civakên îroyîn da ku serdestîya hişmendîya mêrî lê serwer e, kedxwûrî û pergala mezaxtinê jîyan û xweza dagirkirîye, berpirsyarîyeka mezin li sendîkayîyan bar dike, nexasim li endamên Tum Bel-Senê yê jin ku rêveberîyên herêmî qada wan a kar e.

Dîsa dubare dixwazim bibêjim ku di rêveberîyên herêmî da karkirin, bi serê xwe hêja ye; lê hebûna jinan, sendîkayîbûna wan li vê qadê hîn bêtir hêjatir e. Ji ber ku pergala heyî û temen dirêj, her tim xwastîye ku jinan li dûrî karên derve/kamûyê bihêle û wan di malan da biepisîne û naxwaze ku jin xwedî biryar û fikir bin. Bi saya têkoşîn û têkoşerên mezin gelek destkeftîyên jinan çêbûne. Wekî nimûne Tum Bel-Sen di encama têkoşîna jinê da gelek deskeftî bi dest xistine, yek jê temsîliyeta jinan ya di rêveberîyên sendîkayê da ye. Daxwaza me temsîliyeta jinan li her qadê zêde bibe û gelek daxwazên bi vî rengî, têkoşîn hîn jî berdewame, hîn jî em li her qadê bi vê zihnîyeta serwerîyê ra têkoşînê dikin. Li mala xwe, li kuçeya xwe, li cihê karê xwe û mixabin carna di nava hevalên xwe da em bi vê zihnîyeta mêrî ra rûbirû dimînin. Cihê karê me, angore rêveberîyên herêmî, ji bo me jinan firsendeka mezin e. Em bi nasnameya xwe ya sendîkayî, bi fikir û feraseta jina bixwebawer û bi biryar, em dikarin bandora erênî li civaka xwe bikin. Bi hebûna xwe, em dikarin jinan teşwîqî nava kar bikin, hêzê bidin wan ku di mekanîzmayên biryardayînê da cih bigirin. Li şaredarîyên ku hejmara xebatkarên mêr pirr zêde û hejmara jinan jî pirr kême, em dikarin rêveberan bidin zorê ku vê newekhevîyê ji holê rakin. Bi daxwaz û hewlên xwe em dikarin dirûvê bajarekî ji binî ve biguherînin û ew bajaran bikin

manda ideal bir toplumun gelişmesi ve güçlenmesinde de sorumluluk sahibidirler. Öte yandan eylemleri ve davranışlarıyla içinde bulundukları topluma birer modeldirler. Her ne kadar bir yerel yönetim seçilmişlerle anılsa da, kurumu ayakta tutan onun emekçileridir. Emekçiler hata ve eksiklikler yapan yöneticileri düzeltme ve uyarma gücüne de sahiptirler. Sendikalı çalışanlar/emekçiler bireysel değil toplumsal yarar için çalıştıklarının bilincindedirler. Zira toplumun durumunu iyileştirmek her türlü iyileşmenin temelidir. Erkek egemen zihniyetin hakim olduğu, emek sömürsü ve tüketim sistemi yaşamı ve doğayı istila ettiği günümüz toplumunda sendikalı emekçilere, bilhassa da yerel yönetimlerde çalışan Tümbel-Sen'li kadınlara büyük sorumluluk yüklemektedir.

Yerel yönetimlerde çalışmanın kendisinin kendi başına önemli bir durum olduğunu yinelemek istiyorum, kadınların bu alanda bulunması ve sendikalaşmaları ise çok daha değerlidir. Zira mevcut ve köklü (köhnemiş) sistem kadınları daima ev ve ev işlerine hapsederek kamusal işlerden uzak tutmaya çalışarak karar ve düşünce sahibi olmalarını engelleme çabası içinde olmuştur. Kadınlar verdikleri büyük mücadeleler ve çabalar sonucunda önemli kazanımlar elde etmiştir. Örneğin Tümbel-Sen'de kadın mücadelesinin sonucunda önemli kazanımlar elde edilmiştir, bunlardan biri de kadınların sendikanın tüm organlarında eşit temsil edilmesidir. Kadınların temsiliyetinin daha da artırılması ve benzeri taleplerimiz için mücadelemiz devam ediyor ve hala her alanda erkek egemen zihniyete karşı mücadele ediyoruz. Evimizde, sokağımızda, iş yerimizde ve ne yazık ki bazen arkadaşlarımızın arasında da bu erkek egemen zihniyetle yüzyüze geliyoruz.

İş yerlerimiz, yani yerel yönetimler, biz kadınlar için önemli bir fırsattır. Sendikal kimliğimizle, kararlı kadınlar olarak kendi düşünce ve bakış açı-

ku jin, zarok, xweza û temama niştecihên bajêr bi kêfxweşî û aramî lê bijîn. Helbet wê demê ev rewş tenê bi wî cihê ra sînordar namîne, ew ê bandora xwe li temama welêt bike; ev jî ji taybetîya rêveberîyên herêmî tê.

Ji ber van hemû tiştan hebûna jinên Tum Bel-Senê û zêdebûn û rêxistinbûnîya wan ji bo pêşketina jin û civakê û hilweşîna qodên zayenda civakî ferz e. Em bi vê bawerî û hêzê hemû jinên ku di rêveberîyên herêmî da dixebitin vedixwînin sendîkaya xwe Tum Bel-Senê; ev sendîka, sendîkaya me jinan e. Werin em bi hev ra li hemberî zihnîyeta mêrî têbikoşîn, em bi hev ra pêşîyê li qirkirina jinan bigirin, werin em bi hev ra mafên xwe û destkeftîyên xwe biparêzin... Em bi hev ra jîyanek nû ava bikin û ji cîhanê ra kirasê aşîtiyê bifesilînin.

mızla toplumumuz üzerinde olumlu etkide bulunabiliriz. Varlığımızla kadınları çalışmalara dahil olmaya teşvik edebilir ve karar alma mekanizmalarına dahil olmaları için omuz verebiliriz. Çalışan sayısında kadınların aleyhine önemli bir fark bulunan belediyelerde yöneticileri bu eşitsizliği ortadan kaldırmaları için zorlayabiliriz. İsteğimiz ve çabamızla şehirlerin çehresini baştan aşağı değiştirebilir; kadınların, çocukların doğanın ve tüm yurttaşların mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşayabileceği hale getirebiliriz. Elbette bu durum yerel yönetimlerin özelliklerinden dolayı sadece şehirlerle sınırlı kalmayacak bütün ülkeyi etkileyecektir.

Tüm bu nedenlerden dolayı Tümbel-Sen'li kadınların varlığı, örgütlenmeleri ve sayılarının çoğalması kadınların ve toplumun gelişmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yıkılması açısından elzemdir. Bu inanç ve güçle yerel yönetimlerde çalışan tüm kadınların sendikamız Tüm Bel-Sen'e katılmaya davet ediyoruz, Tüm Bel-Sen biz kadınların sendikasıdır. Gelin erkek egemen zihniyete karşı birlikte mücadele edelim, kadın kırımını engelleyelim, haklarımızı ve kazanımlarımızı birlikte savunalım...Gelin birlikte yeni bir yaşam kuralım, ülkemiz ve dünya barışına destek olalım.

Emine Koç
SHU- TUMBEL-SEN
İzmir 1 Nolu Şube
Kadın Komisyonu

Bağa Gel Bostana Gel!

Dile Gel Destana Gel!

Kemeraltı'ndan, Basmane'den, Agora'dan Kadifekale'ye doğru yöneliyor, daracık sokaklardan tırmanıyor, adeta göğe yükseliyorsun; arabanın içinde olsan da kasların tırmanışı hissedebiliyor. Yol boyu dükkân tabelalarının öteki dillerde, başka alfabelerde yazıldığı göze çarparken, lokantaların döner - kumru ikilisinden, çoktan falafel, fetta menüye geçtiği, sokağın ten renginin koyulaştığı, renklendiği bir tırmanış bu; adeta bir kopuş belki de bir kucaklaşma. İşte en tepeden, en dipten, zıtlıklar dünyasından Kadifekale'den kente, denize, manzaraya bakıyorsun. Enfes! Tırmanmaya değer. Kale surlarını arkana almışsan, devasa bir kayaya yerleştirilmiş Atatürk'ün kocaman büstüyle göz göze bile gelebilirsin. Smyrna'nın ilk yerleşimi olan bölge zamanla kentin yoksullarına ev sahipliği yapar olmuş. Kale surlarının kent manzaralı meydanında ise bir kamusal alan oluşturulmuş. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kent bostanı ve sukulent serası ile kadınlar için bir dayanışma ekonomisinin başlatıldığı, destekleyici çalışmaların olduğu ve mevcut haliyle biricik mahalle çalışmasının yer aldığı yeni bir "imkanmekan" Kadifekale Kadın Dayanışma

Merkezi. Bu bütünsel çalışma alanı, yerel yönetimlerde kadın yoksulluğu ile mücadele ve dayanışmayla güçlenme çalışmalarına örnek gösterebilecek unsurları içinde taşımaktadır.

Mercek adıyla başlayan hikaye kent yoksullarını, mahalleyi, mahalleliyi, kadınları, çocukları, engellileri, en görünmezleri görünür kılmak için, belki de sıcak bir ateşi tutuşturacak kıvılcım olarak düşünülmüş. Hizmet biriminin çalışma felsefesi adında saklı; bir derinlemesine gören göz, içinden geçilen bir saydamlık, kadınların dayanışarak güçleneceği üretim alanı. Mahalleli ile birlikte, bütüncül, hak temelli, ulaşılabilir hizmet sunma anlayışının somutlaştığı kamusal bir karşılaşma alanı.

Kentte Bostan mı Olur ?

Kadınların ve çocukların sahiplendiği, kendilerine ait bir mekan belleyip korudukları hizmet biriminde çocuklar için oyun alanı, yaz aylarında portatif yüzme havuzu, eğitimler, atölyeler, toplantılar için kullanılan mutfaklı konteynırlar, beş bin beş yüz metrekarelik alanın ıslah edilmesiyle

oluşturulmuş kent bostanı ile su-kulent ve dayanıklı süs bitkilerinin yetiştirildiği sera mevcut. Fiziksel mekânın tüm zorluk, eksik ve yetersizliklerine rağmen bu fikrin hayata geçirilmesinde enerjileri, güleç yüzleri ve çözüm odaklı yaklaşımlarıyla mahalleli ile gerektiğinde mahallelinin anadilinde, yakın ilişki kuran personel ve yönetsel iradenin hakkı teslim edilmelidir.

Yerel yönetimlerin kent yoksulları ile kurduğu ilişki temel ihtiyaçların karşılanması üzerinden şekilleniyor. Ekonomik ve sosyal yardımlara ulaşarak hayatta kalma ve gündelik yaşamı devam ettirebilme üzerine kurulu yoksullukla başetme stratejisi, bağımlılık ilişkisini besliyor. Ancak Kadifekale Kadın Dayanışma Merkezi'nde destekleyici atölyeler, grup çalışmaları, sağlık taramaları, dayanışma ekonomisine dayanan gelir getirici işlerin yapılmasıyla kolektif güçlenmeye evrilen bir ilişki inşa ediliyor. Bu bağlamda Kadifekale'de devam eden mahalle çalışması, yerel yönetim model arayışlarına örnek olabilecek potansiyeli içeriyor. Tarımsal üretim yoluyla kendi sebzelerini kendi emeği ile sofrasına taşıyan kadınlar ve beraberindeki çocuklar atölyeler, grup çalışmaları, bakım ve eğitim faaliyetleri desteğini alıyor. Ayrıca yaşadıkları kentin tarihiyle buluşabilmeleri için tarihsel mekanlara rehberli geziler düzenlemek, birlikte başka türlü bir sosyalleşme yaratabilmek için beraber eğlenmek, denize gitmek, piknik yapmak, yöresel yemekleri pişirmek, tatmak gibi etkinlikler kurulan bağı kuvvetlendirmeye yarıyor.

Çoklu kimliklerin kente aidiyetleri ortak sorunlar ve çözümler etrafında biraraya gelinerek kendi mekanlarını üretme yoluyla özgürleşmeye kapı aralanıyor. Yerel yönetimler üzerinden kent

hakkına toplum örgütlenmesi ve üretilen bu tür mekanlar yoluyla kadınların, yoksulların, ezilenlerin dahil olabilmesi mümkün oluyor. İktidarlar tarihsel olarak yönetme stratejisi olarak mekânı araçsallaştırmışlardır. Toplumsal yaşamı, hafızayı, bedeni baskı altında tutma mekan üzerinden kurgulanır. Lefebvre, toplumsal ilişkilerin üretimini mekanın üretimi ile açıklar. Mekânı araçsallaştırarak toplumu kontrol etmeye çalışan iktidar, mekânı yeniden kurgulayarak onu siyasal gücünün temsili haline getirir. Mekân üretiminin ardında kurulan iktidar ilişkileri, iktidar ve mekân olgusunun birbirinden ayrı ele alınamayacağının göstergesidir. Kent merkezi için aykırı gibi duran bostan ve seranın bir kent meydanında kamusal bir mekan olarak üretilmesi iktidar ilişkilerini tersyüz ediyor. Bu mekanın sahipleri yararlanıcıları kamusal karşılaşmalar için bölgenin kriminalize edilen dışlanan halinden uzaklaşması için davet gönderiyor. Kadın, çocuk, engelli, queer kapsayıcı kent olmak, çoklu kimliklerin ve kültürlerin bir arada yaşamasını, ortaklıklar etrafında kümelenmeyi sağlamakla mümkündür. Kuşkusuz bahsi geçenler kolay aşılabilecek olgular değildir. Ancak küçük grup deneyimleri, dayanışma kolektif emeği teknoloji ve iletişimin gücü ile yayılabilmekte, gelecek için bir işaret fişegi yakabilmektedir. Bu bağlamda kent bostanında bahçesi olan kadınlar ile yürütülen Mor Atölyeler kolektif

kadın güçlenmesini ve kadın dayanışmasını hedeflemiştir.

Domates Biber Patlıcan Mor Atölyelere Gelsin Her Bir Can

Kadınlar olarak birbirimizden güç almaya ve güç vermeye ihtiyacımız var. Temas etmek, tanış olmak, sürece birlikte karar vermek, aynı sofradan yemek, içmek, eğlenmek ve konuşmak. Grup çalışması birbirinden öğrenmeye, deneyim aktarımı için güvenli alan oluşturmaya, daha az hiyerarşik ilişki kurmaya en uygun yöntem. Dolayısıyla Mor Atölyeler ele aldığı temalar yanında yöntemi ile de kolektif güçlenmeye hizmet ediyor. Bu noktada kadın dayanışmasının tohumunu bostana ekmek, basit bir metafordan öte anlam taşımaktadır. Dayanışma tohumunun nasıl besleneceği, sulanıp, toprağının havalandırılması emek isteyen, şefkat ve sabır isteyen bir süreçtir.

Kent Bostanı göç yoluyla ülkenin sınır boylarından gelip Kadifekale'deki mahallelere yerleşen, toprağından, hayvanlarından, kırdan uzaklaşan kadınları, toprakla yeniden buluşturmuştur. Bu buluşma kadınların kendini, potansiyelini, kenti keşfedeceği ve kamusal alana çıkabilme kapasitesini artıracak bir girişime dönüştürülebilmeli-

dir. Başka kolektiflerdeki kadın deneyimlerinden, mücadele pratiklerinden, kadın hareketinden deneyim aktarımı kadınlara güç verecektir. Mor Atölyelerde bu perspektif ile bir araya gelip "beden, kimlik, benlik, cinsellik, sağlık, sınırlar" ile kendimize yolculuk yaparken "çocuk yetiştirme yöntemleri, toplumsal cinsiyet, iletişim, ev içi şiddet, ataerki, kadın emeğini, bakım manifestosunu" ele aldık. En çok erkekleri, erkekliği, ev işini konuşmak istiyor kadınlar. Konuşuyoruz, konuşacağız da. Patriyarka anlata anlata, konuşa konuşa küçülecek belki de. Hanna Arendt'den alıntıyla "kamusal alandaki eyleme" dönüşecek konuşmalarımız. Konuşmak ilişki kurabilmenin de bir aracı, birbirimizin yarasını görmek, kırılabilir yerlerinden anlama ve bağlanmayı getirecek.

Bostanın genişlemesi ya da farklı üretim araçlarının kullanılması, gelir getiren işlerin genişlemesi, kooperatifleşme daha uzun vadeli hedefler

olabilir. Kadifekale'de deneyimlenen modelin kentin tüm mahallelerine yaygınlaşması, her mahallenin özgün yanlarına göre yeniden şekillenmesi ve bir oluş halinde yoluna devam etmesinin yolları bulunmalıdır. Birlikte nikah şekeri yapan, sukulent yetiştiren, domates, biber, patlıcan, bakla, brokoli üreten kadınlar emeklerini kadın dayanışma ağları, sendikalarımızın kadın komisyonları aracılığıyla gelire dönüştürüyor. İzmir Kültürpark'ta her çarşamba özenle,

estetikle, sanata dönüştürdükleri saksılarından oluşan tezgahlarında kadınlarla buluşmayı bekliyor. Yolunuzu düşürün, tanışın. Smyrna'nın Pagos'u; Kadifekale kent bostanı ve serası ile kadınların elinden yeni bir kentsel özgürleşme mekanına dönüşüyor.

Dr. Ezgi Kıyak Burgan
Bağımsız Araştırmacı

Yayladan Kente: **Gündelik Beslenmenin Direnme Kabiliyetleri**¹

Giriş

Ormanlarda ve yaylalarda çeşitli türler yaşamalarını sağlıkla devam ettirmek için hangi yiyeceği yemeleri gerektiğini duyuşal yetenekleriyle ve birbirleriyle iletişim kurarak bilirler. Örneğin zehirli bir mantar zehirli olduğunu kırmızı rengiyle belli eder ve “ben zehirliyim” mesajını alan hayvanlar onu yemezler. Akasya ağaçları karıncalara barınmaları için alan sağlar; karıncalar ise ağaçları savunma işlevi görerek yaprakları yemek isteyen zürafa, fil gibi büyük memelileri uzaklaştırır. Memeliler, karıncalarla iletişimi sonucu ağaçların ürettiği feromonlardan dolayı bu yaprakları yememeyi tercih eder.

Bugün insanlar olarak kendi türümüze baktığımızda ise olanca kafa karışıklığı arasında gündelik yaşamda ne yiyip ne yemememiz gerektiğini bilemiyoruz. Aslında insanların da ne yemeleri

gerektiğine dair duyuşal ve içgüdüsel yeteneklere sahip olduklarıyla ilgili yapılmış çalışmalar var. Bunlara göre bedenimiz ne yememiz gerektiğini biliyor ama biz bedenimizi yeterince tanımıyoruz. Yediklerimizi ve bedenimizi birer canlı olarak görmüyoruz, nesnelermiş gibi görüyoruz. “Ne yersek oyuz” sözü vardır ya, canlı bir şeyi yediğimizde canımıza can katıyoruz- örneğin canlı, akan bir suyu içtiğimizde. Ama bizim yemek için aldığımız can bir acıya sebep oluyorsa, bunun bizi etkilemeyecek bir şey olduğunu varsayıyoruz. Bu varsayımlar ne kadar kişisel? Ne kadar toplumsal, kültürel ya da sınıfsal? Ve kentli olmakla ne kadar ilgili? Bu sorular Karadeniz yaylalarında kadınlar ve inekler arasındaki ilişkilere odaklanan doktora tezimin alan araştırması sürecinde uzunca düşündüğüm sorulardan bazılarıydı. Bana bunları düşündüren ilginç durumlardan biri, yaylacıların neredeyse tamamının kendilerini ve-

¹ Bu yazı 4 Kasım 2019 tarihinde Muğla’da, Akdeniz Yeşilleri Derneği tarafından düzenlenen 8. Yeşil Pazartesi Söyleşileri etkinliğinde yapmış olduğum konuşmanın kısa bir versiyonudur.

Münire ve inekleri çayıra giderken. Fotoğraf: Ezgi Burgan Kıyak. Kavrın Yaylası/ Rize. Ağustos, 2017

jetaryen olarak tanımlamamalarına ve ara sıra et yiyor olmalarına rağmen, kendi hayvanlarının etini yemiyor olmalarıydı. Şimdi bu konuda anlatacağım bir yayla hikâyesi var, Münire ve boğasının hikayesi.

Münire ve tosun Bulut

Münire Rize, Çamlıhemşin'e bağlı Kavrın yaylasında yaylacılık yapıyor, aynı zamanda yaylada bir pansiyon işletiyor. O bölgedeki yaylacılıkta, inekler ve boğalar kış boyu köyde ahırda durur ama yaz gelince, hep birlikte yaylaya çıkılır. Yaylada da Münire sabah erkenden kalkar, inekleri sağır, sonra hep birlikte onların otlayacağı esas çayıra giderler. Çayırdaki hayvanlar bırakılır geri dönülür. Akşam olunca da hayvanlar hep birlikte geri gelirler ve her biri kendi ahırına girer. Aslında eskiden hayvanlar çayıra da kendileri gidermiş fakat çayıra giden yol üzerinde, yukarıda Yeşil Yol projesine bağlı yol çalışması nedeniyle üzerlerine

taş düşme tehlikesi olduğu ve birkaç hayvan bu şekilde zarar gördüğü için kadınlar her gün gidiş geliş 40 dakikalık bir yolda onlara eşlik etmeye başlamış.

Münire'nin bir de boğası varmış eskiden, yavru daha, tosun. Münire bu boğasını çok severmiş, "çok güzel bir boğa, tüyleri çok güzel, huyları çok güzeldi, bulut gibiydi" diye anlatıyor, o yüzden de adını Bulut koymuş. Fakat bu boğanın bir özelliği varmış, o da sudan korkması. Çayıra giden yolda ise akan sular var, akan suları atlamak gerekiyor. Bütün tosunlar, inekler, buzağılar o suları kolaylıkla atlar geçer, bizim Bulut atlayamazmış, korkarmış. Münire'nin Bulut'un suyu atlayabilmesi için yapmadığı kalmamış, "Hadi Bulut'um, korkma Bulut'um, atla tosunum demiş, dualar okumuş, şarkılar söylemiş, olmamış. En sonunda Bulut'un önüne geçmiş, suyun üzerinden bir adımını bir taşa atmış, öteki adımını da öteki taşa atmış, "Ha böyle Bulutum, ha böyle atla" diye

göstererekten kendisi sudan atlamaya başlamış. Her sabah ona bu suyu böyle böyle atlatırmış. Sonra bir gün Bulut halsizleşmiş, hareketsizleşmiş. Münire herhalde çayıra çıkmak istemiyor, korktu diye bir gün çıkarmamış ahırdan. Ertesi gün bakmış ki daha fena, bir bakmış ki, bir omzu şişmiş, hiç hareket edemiyor, bir ayağını atamıyor. Veteriner çağırmış. Bulut'un yanıkara diye ölümcül bir hastalığa tutulduğunu öğrenmiş. Bu hastalık bütün organlara hızla yayılıyor ve hayvanı öldürüyor. Ve bulaşıcı da bir hastalık olduğu için veteriner hemen Bulut'u kesmeye karar vermiş. Diğer hayvanlar ahırdan çıkarılmış ve kesileceği zaman da Münire orada bulunmamış. Münire tekrar ahıra döndüğünde- bu kısmı ağlayarak anlatmıştı- Bulut'un kesilen başıyla yüz yüze gelmiş. "Hala sanki bana bakıyor, beni yanında istiyor gibiydi" diye anlattı Münire.

Hikâye burada bitmiyor. Münire Bulut'un ölümüne çok üzölmüş, gitmiş dağlara çıkmış ağlamış, hiçbir iş yapamaz olmuş, Bulut'un yüzü, bakışı sürekli rüyalarına girmiş. Eşi dostu artık iyice endişelenmiş, "bak bu kadar üzölme, sana birşey olacak, çocuklarına birşey olacak" diye teselli etmek istemişler. Bir süre sonra ise Münire'nin de sol kolu tutuluvermiş. Bulut'un tutulan omzuyla tam aynı yerde, nedeni bulunamamış. Bu olaydan sonra Münire artık olayı kabullenmiş ve üzölmeyi bırakmaya karar vermiş. Münire'nin kolu zamanla iyileşmiş, benim görüştüğüm zaman gayet iyiydi. Fakat Münire, hayvan kesim anlarında bulunmuyordu ve kendi hayvanlarının kesilmesi durumunda da onların etini kendisi asla yemiyordu.

Yüzsüzleştirme, isimsizleştirme, kimliksizleştirme

Münire'nin hikayesi beni çok etkiledi fakat bu istisnai bir hikâye değil. Bu gibi birçok hikâye duydukça fark ettim ki bu hikâyelerin vurgusu yüz yüze gelmek. Bir hayvanla, kendimizin dışında,

kendimizden ayrı gördüğümüz bir türle yüz yüze geldiğimiz zaman, gelebildiğimiz zaman hikâye değişiyor. Münire'nin Bulut'la yüz yüze gelişinde, karşımızdakinin cansız bir varlık olmadığını, onun iç içe geçtiğimiz bu ağda, bilince sahip, yaşayan yol arkadaşlarımızdan biri olduğunu fark ediyoruz. Ve onunla tanımlanmışın ötesinde kendimize has bir ilişki geliştiriyoruz. Artık karşımızdaki basitçe "hayvan" deyip geçebileceğimiz, içine binlerce türü, cinsi ve aileyi kapsayan bir kelime altında tanımlayacağımız bir varlık değil, ona bir isim veriyoruz. Yüze sahip olmanın önemli göstergelerinden biri bir isme sahip olmak. Münire'nin hikayesinde boğa yok, Bulut var.

İşte böyle bir ilişki, yüz yüzelik ilişkisi, yaşamı kutlayan ve yaşamı besleyen bir ilişki. Çünkü Levinas'ın da dediği gibi "Yüz öldürülemezdir, ya da hiç değilse anlamı 'öldürmeyeceksin' demekten oluşandır. Aslında öldürme olağan bir olgudur: Öteki öldürülebilir" der Levinas. Judith Butler da benzer bir yorumda bulunur: Ona göre kişilerin gerçeklikleri; onları yüzsüz, isimsiz ve biyografisiz olarak addetmek yoluyla ortadan kaldırılır ve şiddet böyle bir gerçekdışı kılma ile mümkün hâle gelir. Biz bu hikâyeye tarih boyunca pek çok asimilasyon sürecinde şehirlerin, kişilerin, olayların isminin değiştirilmesinden aşınayız aslında. Burada ise insan-hayvan ilişkileri çerçevesinde bunu görüyoruz. Yayladaki ilişkilerde kişilerin (insan ve hayvan) yüzlerini görüyoruz, isimlerini görüyoruz ve biyografilerini, yaşam öykülerini, kimliklerini görüyoruz, ayrıca bir sevgi ve şefkat etiği görüyoruz. Fakat aynı hayvanları başka bir hikâyeye ve ilişkilene biçimine koyduğumuzda durum bambaşka olabilirdi. Örneğin Bulut Hindistan'da bir inek olsaydı, o zaman kutsal görülecek, kesilmesi söz konusu olmayacak, belki o hastalığı bile kapmayacak, anayolda istediği kadar yatabilecek ve kimse gelip onu kaldırmayacaktı. Ya da Bulut o yaylada doğmamış olabilirdi, Münire'yle hiç tanışmamış, o sulardan hiç

atlamamış, o yaylada hiç koşmamış olabilirdi. Bir mezbahada doğmuş olabilirdi, doğduktan sonra annesinden hemen ayrılmış ve erkek olduğu için doğrudan kesime gönderilmiş olabilirdi, ardından da market reyonunda vücudunun çeşitli parçaları paketlenip satılıyor olabilirdi. Böyle bir sistem içerisinde Bulut hiçbir zaman bir yüze sahip olmayacaktı, sadece bir "boğa" olarak bahsedecektik ondan. Bulut bir isme sahip olmayacaktı ve bir biyografiye sahip olmayacaktı. Adı Bulut olmayacaktı ama, "pirzola", "bifteke", "kıyma" olacaktı.

İşte gündelik beslenme üzerinde işleyen normatif iktidar bu ilişkide yatıyor: yüz-süzleştirme, isimsizleştirme ve kimliksizleştirme mekanizmalarında. Bu mekanizmalar öyle sistematik çalışıyor ki onları gündelik yaşamımız içerisinde ancak onlara uymadığımız anda, bir yüz yüze gelme anında fark edebiliyoruz. Yayla coğrafyası, kentlerde pek deneyimleyemediğimiz ya da belki evlerimizde ve sokakta yaşayan kediler ve köpeklerle, balkonumuza yuva yapan kuşlarla deneyimleyebileceğimiz bu yüz yüze gelme anlarına sıklıkla alan açıyor. Bu da bizi gündelik beslenmenin direnme kabiliyetlerini düşünmeye sevk ediyor.

Beslenmenin direnme kabiliyetleri kentlerde nasıl mümkün?

Kentte gıdaya belirli bir dolayım ile ulaşırız. Fakat bu dolayım normalleşmiş bir dolayımdır bu yüzden tam tersine sanki hiçbir dolayım yokmuşçasına erişim çok daha hızlıdır. Bu yüzden kentte direnme kabiliyetleri, bu dolayımı açığa çıkarmak yani bir canlının tabağımıza gelene kadarki bütün aşamalarını takip etmek yoluyla işler. Silinen yüzü aramaktır direnme kentte. Yani sofradayım ve önümde bir tabak yemek var. Beslenmenin direnme kabiliyetleri beslenmeden önce başlar: Bu yemek sofraya nasıl geldi? Onu sof-

raya kim getirdi? Kim pişirdi? Kim satın aldı? Ya da avladı? Ya da topladı? O yemek satın alınan yere nasıl geldi? Kim üretti? Yemeğin satın alınan yere gelmeden önce bir yaşamı var mıydı? Bir adı var mıydı? Bir dünyası var mıydı? Ben bu yemeği yiyerek bu yaşamla nasıl bir etkileşime girmiş oluyorum? Bir yaşam ile birleşip yaşamı üretiyor muyum yoksa bir yaşamın sonunu, bir acıyı mı bedenime katıyorum?

Ayrıca kendimize şunu sormak: Ben tüketici olarak bir ürünü aldığımda, bu bir elma olabilir, domates olabilir ya da paketlenmiş bir dana eti olabilir, onu aldığımda, kimi, neyi desteklemiş oluyorum? İlaç şirketlerini, dünya devi hibrit tohum şirketlerini mi, doğal tarım yapan üreticiyi mi? Çeşitliliği ve yaşamı mı destekliyorum yoksa monokültürleri, yaşamın zehirlenmesini, sonlandırılmasını mı? Bu basitçe, eyleminin farkında olmak ve eyleminin sorumluluğunu almak demek. Bu sorumluluk, bir şeyi yeme eylemiyle dünyayla kurduğumuz ilişkiyi görebilmek ve o ilişkileneyle yaşamın diğer türlerle birlikte sürdürülmesindeki payımızı görebilmekle mümkün.

Bugün küresel ısınmanın birinci nedeni ulaşım, ikinci nedeni endüstriyel hayvancılık olarak ifade ediliyor. Et Atlası'na göre: Tarım dünyadaki kullanılabilir suyun yüzde 70'ini tüketirken, bunun üçte biri hayvancılığa gidiyor. Yıllık buğday, çavdar, yulaf ve mısır üretiminin yüzde 40'tan fazlası hayvan yemi olarak ayrılıyor ve bunu üretmek için dünyadaki 14 milyar hektar ekili alanın üçte biri kullanılıyor. Bir kilo sığır eti üretmek için 15,500 litre su gerekiyor: Aynı miktarla 12 kilo buğday ya da 118 kilo havuç üretmek mümkün. Bir hamburger yapmak içinse 3,5 metrekareden fazla toprak lazım. İsim vermeye gerek bile duymadığımız, çok normal görülen beslenme hali, yeryüzünün yaşamını ve geleceğini etkilemekte.

Bu konuda yayladan öğrenecek çok şeyimiz var, yaylanın türlerin karşılaşmalarından, dönüşme-

lerinden ve iç içe yaşamından gelen direnme kabiliyetinden öğrenmeliyiz. Bu karşılaşmalar- da canlılığın insanla sınırlı algılanmadığına dik- kat çekmek istiyorum. Yayla canlıdır, su canlıdır, yayladaki ot canlıdır, otu yiyen boğa canlıdır, inek canlıdır, ineğin yavrusu canlıdır, dışkısı canlıdır, toprağa atarsın hayat verir, onun ürettiği bitki canlıdır, lahana canlıdır, çay canlıdır. Yaylacılar bunu yaşamın üretimine doğrudan katıldıkları için bilirler. Oradaki ilişki hayvanlarla birlikte yürümekten, katılımdan gelen bir ilişki. Bu yüzden de yaylanın ayrı bir direnme kabiliyeti olduğunu düşünüyorum. Tam da bu nedenle bugün yay- laların ortadan kaldırılmaya çalışılması, turizme açılması, yeşil yol projesi, HES'ler, maden çalış- maları gibi birçok proje hayata yaşamın bütünlü- ğünü tehdit ediyor. Bu projeler sadece bir turizm projesi değil, basitçe kar ya da rant sağlama pro- jesidir, bir ilişkiyi dönüştürme projesi, doğayla kurduğumuz bağın dönüştürülmesi, yaşama ka- tılımımızın dönüştürülmesi demek.

“

Bu projeler yalnızca belli mekanlara ve topraklara el konulması değil, aynı zamanda o topraktaki canlıların ilişki kurma biçimlerine, yüz yüze karşılaşmalara ve özellikle kadınların ve hayvanların yüz yüze karşılaşmalarda ürettiği bilgiye el konulması demek.

”

Bu yüzden yaylalardaki, ormanlardaki, kentler- deki kitlesel ekolojik direnişlere ses vermeliyiz. Çünkü bir yol çalışmasından bir ineğin üzerine taş düşmesi sadece o ineği ilgilendirmiyor. Ya da bir ineğin, bir turistin attığı çöp poşetindeki yiye-

ceği yemek isterken o poşet ile boğulması (yay- lada yaşanmış bir örnek bu) sadece o ineği ya da o yaylacıları ilgilendirmiyor, bütün bir yaşamı ilgi- lendiriyor. İnsanı hiyerarşik olarak en üste koyan düşünme biçiminden özgürleşebilmek için yay- ladan öğrenmeye, iç içe geçmiş ağlarda yer alan bir canlı olarak, başka bir türle yüz yüze gelmeye, dolayısıyla kendimizle yüz yüze gelmeye cesaret edebilmeliyiz. Bu cesareti yaylada göstereme- sek de kentte, alışverişte ve sofrada gösterebi- liriz. Hem yiyecek olarak tanımlanan hayvanların yaşamı için hem de -ve hiç değilse- kendi bede- nimizin sağlığı için et yemeye dair yıllardır top- lumsal olarak öğrendiklerimizi sorgulayabiliriz. Bu sorgulamayı belki her gün, her an yapama- yabiliriz ama bu konuda kendimize hatırlatmalar yapabiliriz, kendi araştırmamızı yapabiliriz, yerel üreticilere, kadınlara kulak verebiliriz ve içinde bulunduğumuz kentte, mahallede, evde elimiz- den geleni yapma sorumluluğunu üstlenebiliriz.

Kaynakça:

- Butler, Judith, 2005. *Kırılgan Hayat: Yasın ve Şiddetin Gücü*. İstanbul: Metis Yayınları
- Et Atlası 2014. *Et Atlası: Yediğimiz Hayvanlar Hakkın- da Gerçekler ve Rakamlar*, <https://tr.boell.org/tr/2022/01/24/et-atlasi>, Heinrich Böll Stif- tung Derneği, Erişim: 01.10.2019
- Levinas, Emmanuel, 2003. *Sonsuza Tanıklık*. İstanbul: Metis Yayınları

Doğada Dişil ve Eril Enerjiye Bakış

Evren; dengeli dişil ve dengeli eril olanın mükemmel birlikteliği ile anlam kazanır, özü ve varlığı barındırır. Toprağın derinliklerinde dengeli dişil olanın sabrıyla saklanan, kendini büyüten ve zamanı geldiğinde dengeli eril alanıyla yükselen bir tohumda varoluşun ritmi saklıdır. Doğada eril ve dişil enerjiler mevcuttur ama dişil eril ayrımı yoktur. Birbiri ile dengeli bir uyum, bir ahenk vardır.

Aslında her birimiz kadın veya erkek fizyolojisi ile dünyaya geliriz, ancak bu içimizdeki dişil ve eril enerjiyle ilgili bir durum değildir. Benliğimizi oluşturan esas faktör nasıl görüldüğümüz değil, nasıl hissettiğimizdir. Bu hisleri de doğuran iki ana enerjinin ruh halimizdeki oranıdır.

Doğada muazzam bir kozmik enerji vardır ve hayatın kozmik dansında bütünlük önemlidir. Yin ve Yang'ın, Shakti ile Shiva'nın, Dişil ve Eril'in, Güneş ve Ay'ın bütünlüğü, zıtlıklarından doğan bütünlük gibi hayatın kozmik dansı da her anın, her deneyimin değerli bir bütünlük oluşturmada temel faktördür. Zıtlıkların birliği anlamı oluşturur.

Enerji, sürekli değişen, dönüşen ve var olan her şeye hayat veren dinamik bir güçtür. Eril ve dişilin uyumu demek aslında içsel dünyamızla dışsal yaşamda birlik demektir. Doğada ve her canlıda bu iki enerjinin eşit ve uyum içinde olması kişinin benliğine ve doğanın özüne ulaşmasını sağlar. Benlik ve doğayla uyum içinde yaşamamızın temel faktörüdür.

Kutsal dişil kadın değildir, kutsal eril erkek değildir. Shakti(enerji), Shiva(bilinç) varlık için gerekli olan yaratıcı gücü sağlar. Doğada ve evrende dualite mevcuttur. Zıtlıkların birliği anlamı oluşturur. Her şey zıttıyla anlam kazanır. Yin-Yangla, Dişil-Erille, Ay-Güneşle, Gece-Gündüzle bir bütünlük oluşturur. Her şey zıttıyla bütünleşerek güzelleşir. Anlamı ve özü, bu bütünlük sağlar.

Taoizme göre; evren ve evrende var olan hiçbir canlı fiziksel bir bedenden ibaret değildir. Bedenimizin de dişil ve eril enerji kanalları bulunur ve bu enerji kanalları bizi var eder. Doğada bir çiçekten bir böceğe, güneş enerji akımından ay enerji akımına kadar her şey içerisinde dişil ve eril enerji kanallarını bulundurulur.

Dişil enerji; Kadim hint öğretilerinde derin bir yere sahiptir. Yin enerji akımını yani bedenimizin derindeki bağ ve sinir dokularını temsil eder. Vücudun sol tarafını, Ay enerji akımını temsil eder. Enerjiyi ve gücü simgeler. Dişil enerji yaratımın enerjisi ve eylemin gücüdür. Aynı zamanda dişil

enerji yani Shakti, evren boyunca hareket eden dinamik güçleri temsil eder, gücün yaratıcılığın ve değişimin somutlaşmış halidir. Yaşamı sürdüren hayati güçtür.

Dişil enerji içsel bilgelik şefkat ve sevgi gibi özelliklerle özdeşdir ancak bu özellikleri fedakar anne fedakar kadın arketipiyle özelleştirmemek gerekir. Doğu felsefesinde yıkım yaratımın doğal parçasıdır, bu açıdan bakıldığında dişil güç hem yaratıcı hem de yıkıcıdır tıpkı doğa gibi.

Dişil enerji bedende ay enerji akımını temsil eder. Ayın dönersel su üzerindeki git gelli hareketleri evrende olduğu gibi bedende de her şeyi dalgali ve dönüştürücü hale getirir. Yani evrendeki her hareketlilik bedende ve zihinde de dalgalanmalar oluşturur. Parasempatik sinir sistemini temsil eder. İçerisinde zeka, sevgi, içgüdü, güven, yaratıcılık, hassasiyet, empati, denge, uyum ve sabır gibi kavramlar vardır. Cinsiyete göre şekillenmeyen dişil enerji bir bedende yalnızca tek başına var olduğunda karar verme, hırs, yönetim, özgüven gibi konularda kişi kendini zayıf hissedebilir potansiyelini bulma alanında yeterli düzeyde kararlılık göstermeyebilir. Bu yüzden her bedende dişil ve eril enerjinin eşit ve uyum içerisinde olması gerekir.

Eril enerji; Yang enerji akımını sempatik sinir sistemini aktive eder. Güneş enerji akımını temsil eder. Mantık, planlama, disiplin, ani tepkiler, kontrol, analitik zeka, başarı tutkusu, rekabet gibi duyguları içerisinde barındırır. Çok fazla titreşirse sert, katı, akıcı olmayan bir sonuç doğurur. Bu da sıkı kaslar, sindirim sorunları, gereksiz öfke gibi durumları açığa çıkartır. Sabittir, değişkenliğe açık değildir. Yoga felsefesine göre; eril unsur bilinçtir.

Eril enerji dişil enerjinin sağladığı duygu bütünlüğü olmadığında robottan farksızdır. Dişil enerji,

durup bir nefes almamızı, hayattaki tek amacımızın başarmak olmadığını savunur ve mutluluk kavramının altını çizer. Duygu temelli yaşamayı, hissetmeyi içinde barındırır.

Shakti olmadan Shiva varlık bulamaz. Bu birlik ve zıtlığın bütünlüğü var oluşu oluşturur. Özü ve benliği temsil eder.

Güç ve bilinç, yani dişil ve eril madalyonun iki yüzüdür. Güç eril, bilinç dişildir. Dişil enerji yaşamın sürekli akışını ve dönüşümünü sağlar akışkanlığı ve duyguları temsil eder. Eril enerji sabittir.

Dişil ve eril enerji evrendeki her şeyde tezahür eder. Beden zihin ve alıp verdiğimiz her nefes evrende olan biten her şeyin prototipidir. Nefes havayı, toprak dengeyi, su akışkanlığı, ateş ego-yu temsil eder.

Doğu öğretilerine göre tüm evren bu iki prensibe dayalı olarak çalışır ve bu iki enerji eşit derecede önemlidir. Kişisel yaşamlarımızda da bu iki enerjiden eşit şekilde faydalanmamız gerekir. Dünyanın kaynaklarının korunması ve doğanın korunması, hayvanlarla, doğayla ve birbirimizle uyum içerisinde yaşamamızın temel prensibi buna dayanır. Benzer şekilde bu enerji kanallarının eşit şekilde çalışması hormonal olarak doğru hormonların ve salgı bezlerinin çalışmasını sağlar.

Dişil enerjinin şifası bugünün duygudan yoksun tüketen ruhuna ve tüm dünyaya şifa niteliğindedir.

Her Kadın Öz Savunması ile Doğar!

Doğada hiçbir canlı öz savunmasız değildir. Öz savunması olmayan canlı yok olmaya mahkum olacağını bilir. Canlılar aleminde varlık üç temel gücü üzerinedir:

Üreme, beslenme ve korunma. Üreme, soyunu sürdürme, beslenme, yaşamda bedensel ve zihinsel kalabilme. Korunma, öz savunmadır. Oluşacak tehlikelerden kendini korumadır. Mesela kocarca tehlike hissettiği an keskin bir koku yayar. Yılan tehlike anında zehrini akıtır. Bukalemun tehlike anında renk değiştirir ve kendini gizler. Gül ve diken örneği, öz savunma için çok sık verilen bir örnektir. Gül dikenini ile öz savunmasını gerçekleştirir, diken zarar vermek için değil, gülü korumak içindir. Hayvanlar, doğuştan hemen yaşama atılırlar, öz savunma özellikleri doğuştan vardır. İnsan ise doğduğu an fiziken savunmasız bir canlıdır. İnsan yavrusuna zorunlu olarak uzun süre bakar. Bu doğum ve bakım sürecini yürüten de kadındır. Haliyle insan canlısında öz savunma güdüsü özelliğini çok güçlü taşıyan kadındır. Kadının güçlü olması üremeden kaynaklı doğası gereği hakikattir. Kadının biyolojik gerçekliği belirleyicidir, avantajdır. Doğayla uyumlu olan biyolojik yapısı zihnen üretken, akışkan olmasını sağlar. Kadın doğursa da doğurmasa da yapısal olarak üretkendir. İlk toplumsallıkta üretim araç-gereçlerini geliştirdi. Barınma, beslenme, koruma gibi yaşamsal bütün faaliyetlerin mihenk taşıdır.

Doğanın bir parçası olan kadının doğa ile uyumundan kaynaklı hissiyatı (duygusal zeka) hep güçlü olmuştur. Esas öz savunma gücü budur. Kadın süreç içinde bu öz savunma gücünü toplumsallık inşasında kullanmış ve ilk klanı böyle yaratmıştır. Buna göre:

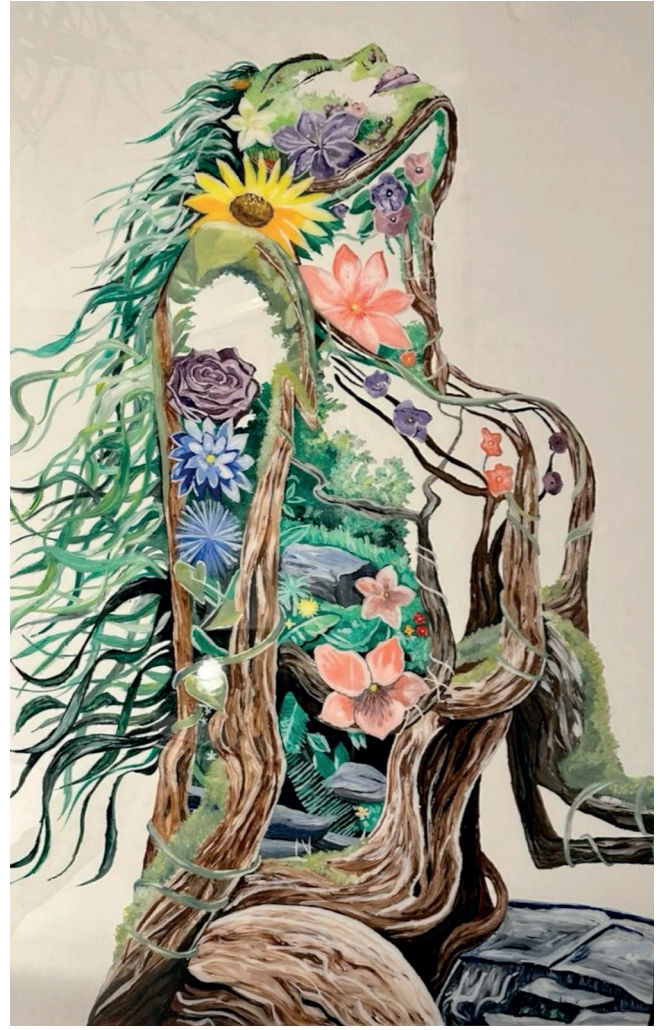
- 1) Kadın üretimden gelen gücünü beslenme, barınma ve toplumsallığa dönüştürme bilincini yaratmıştır.
- 2) Barınma ile birlikte hem zararlı hayvanlara karşı hem doğanın sert iklimine karşı çözüm üretmiştir.
- 3) Doğayı anlayarak toprağı işletip topraktan yeniden üretimi gerçekleştirmiştir.
- 4) Çeşitli hayvanları gözlemleyerek bunları klan veya toplumun yararına oluşabilecek şekilde evcilleştirmiş ve bu yeniden üretim biçimi hem doğa, hem hayvan, hem kıtlığa karşı büyük bir öz savunma gücü oluşturmuştur.

Doğal olarak büyüdükçe bu toplumsal birimin var olan yaratıcısına karşı (ki bu kadındır) bir yandan hayranlık duyulurken kendi içerisinde bu toplum-

sal var olmanın gücünü elde etmenin karşıtlığı örgütlenmiştir. Bunun örgütleyicisi de erkektir. Hem de ilk defa kendi yarattığı insan tarafından. Kaleyi içten fethetme olarak değerlendirmek gerekiyor. Kadının öz savunmasını ne doğa ne hayvan yıkmıştır, aksine kadının doğurduğu evladi olan erkek yıkmaya çalışmıştır. Yani kadın toplumsallığında bir karşı devrim gelişmiştir. Kadın bu kadar yönelime rağmen hiçbir zaman vazgeçmiyor, klanı, kabilesini yine de oluşturuyor. Erkek yaşam alanlarını gasp edince öz savunma çitlerini oluşturuyor. Erkek üretim araç -gereçlerini, çocuğu, hatta kadının kendisini kendinden alıyor. Kadına bir şey bırakmıyor. Kadını kapalı alana sıkıştıran, üretimden uzak tutan ama geçmiş kadın deneyimleri de kendi lehine kullanan bir kurnaz erkek zihniyeti ürüyor. Erkek kadının öz savunmasını yıkarken güç, şiddet, kurnazlık argümanlarını kullanıyor.

Meselenin özü sadece kadın eksenli bir toplumsallık oluşturabilmektir. Bunun için kadınlar hep örgütlendi, hep farkındalık kazandılar ve direndiler. Kadınlar binlerce yıl ayakta kalmak için her zaman bir yol yöntem geliştirdi. Kadınların bu tarihsel duruşu karşısında erkek akıl her türlü argümana karşı doğal toplumu, doğal kadını işgal edemedi. Günümüzde ahlaki ve vicdani toplum değerleri hala varsa, bunun nedeni kadının yıkılmayışdır.

Devrim ile karşı devrimin kavgası hala devam ediyor. Bugün bile karşı devrim zihniyeti her yerde, her kurumda aynı şekilde işliyor. Demokratikleşme ve özgürlüğe dahil olan STK ler, sendikalar ve diğer toplumsal örgütler kendi içlerinde kadın lehine kısmen öz savunma pratikleri sergilediler. Kazanımların kadın lehine gelişmesi özellikle kadınların direnmelerinin sonucu gelişti. Kadın lehine her hamlede "buna ne gerek var" cümlesi ile karşılaşıldı. Sanki zihnen demokratik ve özgür bir yapıya sahipmişiz yaklaşımı sergilendi. Oysa

kadın bu tür kurumlarda yine nesne pozisyonundaydı. Kadın politikaları üretmenin "sendika ile ne ilişkisi var" bakış açısı hâlâ günümüzde var. Kadını görmeyen hangi devrim kazandı, kadını görmeyen hangi toplumsal yapı inşa edildi, kadını görmeyen hangi gelecek kurulabilir? İşte temel yanılgıyı görmek ve okumak gerekir. Sendikacılığı iş yerine sıkışmış, ekonomik talep ve beklentiler üzerinden yürüten, toplumsal sorunlara sahiplenme de eksik tutum almak sendikacılık olarak tanımlanıyor. Oysa ne kadar yanılgılı ve tarihsel hakikatten ne kadar uzak. Bireysel tatminin ötesine geçmeyen bir bakış açısı. Oysa demokratikleşme ve özgürlüğe dahil olmanın ve toplumsal insanın en temel taşı kadın lehine yönetim ve örgütlenme özgürlüğüdür. KESK, bu kavgada kadın ve toplum lehine yer almıştır. Kadın sekreterliği, kadın meclisleri, kadın kampları..... öz savunmanın KESK'te vücut bulmuş halidir. Tarihin öz

savunma kodlarının canlandırılmasıdır. Kadınlar KESK’te öz savunma pratikleri gerçekleştirirken çoklu tartışmalara maruz kaldılar. Kadının örgütlenme için yaptığı kadın kampları dahi tatil programı olarak algılandı ve bütçe oluşturmada sıkıntılar yaşatıldı, ama kadınlar yine kazandı.

İşte bu zihniyet erkek aklının egemen olduğu bir zihniyet yapısı. Karma örgütlenme söz konusuysa bütçe hiçbir şekilde yıllarca tartışılmadı, söz konusu kadın olunca tarihsel karşı devrim hareketine geçti. Kadınlar direniş ve mücadele alanlarını, öz savunmalarını hiçbir şekilde bırakmadı. KESK’e bağlı iş kolu olan TÜMBELSEN’li kadınlar olarak biliyoruz ki, bu mücadele hiçbir zaman bitmeyecek, biz kadınlar üzerine koya koya kadınlarla yolumuza devam edeceğiz. Bizim tarihsel mirasımız inşacı, üretken ve direngen olmaktadır.

8 Mart özeline baktığımızda ilk öz savunmayı gösteren kadının ruhu gizlidir. Eşit işe eşit ücret fikriyatı ve mücadelesi ile tarihe kocaman bir öz savunma pratiği, mirası bıraktılar. Kadının yeniden kadın tarafından inşa edilmesidir. Bugünden o güne bakınca fabrikadaki tekstil işçileri karşı devrime nasıl güçlü bir öz savunma bıraktılar. Tarih, öz savunmasını oluşturmuş kadını yazar. Bizlere bıraktıkları miras bu öz savunma bayrağını daha güçlü yerlere ulaştırmaktır. “Üreti-

yoruz, yaratıyoruz, varız ve var olmaya devam edeceğiz, bunun için haklarımızın savunucusu olacağız” çılgınlığını yükselttiler .

Kadınlardan gasp edilen üretim araçlarının sahibine iade edilmesidir 8 Mart!

TÜMBELSEN kazanımlarına en güçlü sahiplenmedir 8 Mart!

Kadın meclislerini büyütüp kadın politikası geliştirmektir 8 Mart!

İşyerlerinde ve yaşamın her alanında tacize, tecavüze ve şiddete en güçlü mücadele hattını örmektir 8 Mart!

Belediyelerde örgütlenmemiş tek bir kadın bırakmamaktır 8 Mart!

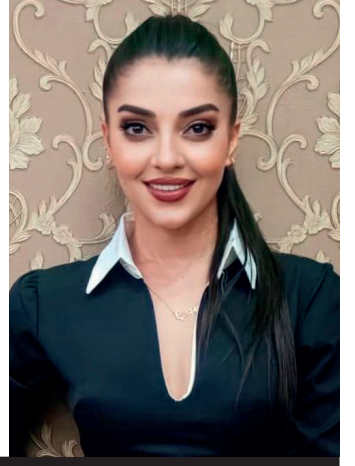
Toplu sözleşmelerde kadın lehine kazanımdır 8 Mart!

Bütün insanlığın, ezilenlerin, ötekilerin, doğanın öz savunmasıdır 8 Mart!

“

**8 Mart kadının
ÖZ SAVUNMASIDIR!**

”

Çağla Sanay
TÜMBEL-SEN Amed Şubesi

Kayyım Politikaları ve Direnen Kadın Mücadelesi

Değerli Mücadele Arkadaşlarım,

Hepinizi en içten duygularımla selamlıyor ve de keyifli okumalar diliyorum...

Gün geçmiyor ki, gözümüzü bir kayyım haberi ile açmayalım... Birçok ilimize ve ilçelerimize antidemokratik uygulamalar ile kayyım atamaları devam ediyor...

Halkın iradesini ve kadın mücadelesini tanımayan hükümet antidemokratik uygulamalar ile 8 yıllık kayyım tahribatını tekrardan gün yüzüne çıkarmaya devam ediyor. Kayyım atama politi-

kasının altına yatan başlıca sebeplerinden birinin kadın ve ana dil düşmanlığı olduğunu, gelen kayyımların ilk el atıp bozdukları çalışmalardan biliyoruz.

Bu politikalarla, kadın politikaları dairelerini kapatarak ya da başkanı olarak bir erkeği atayarak, kadınlara yönelik yapılan çalışmaları iptal ederek, anadilde verilen hizmetleri kısıtlayarak, tabelaları sökerek, ekolojik kısımlara ön ayak olacak projelere imza atarak hayata geçirilen bu adımların aslında topyekûn Kürt halkının inkâr ve asimilasyonuna yönelik olduğunu bizlere göstermektedir.

Yıllardır işinden aşından edilen birçok kadın arkadaşımız yoksullukla mücadele ederken, birçok genç işsizlikle savaşıırken, binlerce insan ödeyemeyecekleri borçların yükü altında ezilirken; iktidarın bütçesi maalesef savaşa, talana ve yandaşlarına aktarılmıştır. Sağlıklı birey sağlıklı toplumda yetişir, ancak çocuklarımız bu ekonomik bunalımın yarattığı yoksullukla karşı karşıya bırakılmış, her gün binlerce çocuk açlığa mahkûm edilmiştir. Sarayın günlük harcama bütçesinin milyonlara dayandığı günümüzde, çocukların açlığından, yoksul bırakılmasından kimin sorumlu tutulacağı açıktır. Nitekim halkın gerçekliğinden kopmuş bu iktidarın gençlerin, kadınların, çocukların, yaşlıların emekçilerin yaşadıklarına kör sağ kalması bu sisteme karşı yürüttüğümüz mücadelenin kesintisiz ve emin adımlarla sürdürülmesi gerekliliğini hatırlatmaktadır.

Değerli Kadın Yoldaşlarım; Patriyarkal kapitalizmin her gün, hiç durmadan biz kadınlara yönelik gerçekleştirdiği saldırılar hız kesmeden devam etmiştir.

Ürettiği yeni aygıtlarla bizleri sindirmeye, yok etmeye, mücadelemizden koparmaya çalışmıştır. Sokaklarda katletmiş, işsiz bırakarak boyun eğdirmeye çalışmıştır. Yarı zamanlı esnek işlerde ucuz iş gücü görmüş, bütün olumsuz koşullarda ilk gözden çıkarılan kesim olarak bizlere yönelmiştir. Sağımızın teline düşman olmuş, bizleri kendi yarattıkları cennete zorla götürmek adına katletmiştir.

Ancak bütün bunlara rağmen kadın mücadelesi özgür bir toplumu yaratma inancından, kararlılığından bir adım dahi geri durmamıştır.

Biz kadınlar, binlerce yıllık süregelen mücadelenin inatçı damarlarıyız. Hiçbir koşul ve şart altında kapitalist sistemin bizlere dayattığı köleci yaşama boyun eğmedik, elbette bunun karşısın-

da ağır bedeller ödedik. Ancak güçlü öz savunmamız ve kadın yoldaşlığımız bizi daima ayakta tuttu. Özgür örgütlülüğümüz kurnaz eril sistemle asla barışmadı, uzlaşmadı; biliyoruz ki kadın bilgeliliğimizin sırrı da buradan gelmektedir.

“

Birlikte eşit, adil, demokratik, ekolojik bir yaşam kurmak istiyorsak eğer yeni toplumsal sözleşmelere ihtiyacımız olduğu aşikardır. Bu toplumsal sözleşmenin oluşmasında en büyük görev ve sorumluluk biz kadınlara düşmektedir. Çünkü bizler bu yaşamın gerçekliliğini hala zihinlerimizin koridorlarında taşıyoruz.

”

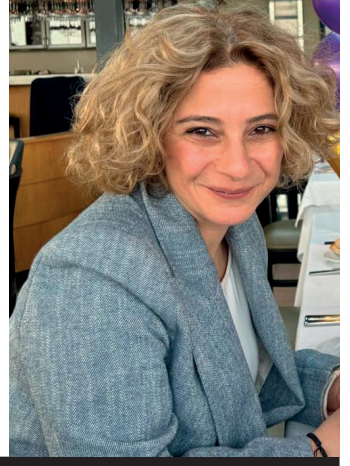
Hayatı var edenler ve yönetenler olarak her alanda söz söyleyeceğimizi buradan bir defa daha ifade ediyoruz ve diyoruz ki; içimizdeki güneşi asla karartamazsınız...

Yazımı burada sonlandırırken; hakikate olan inancımızla çıktığımız bu yolda bizleri asla yalnız bırakmayan kadın yoldaşlarımıza teşekkürü bir borç biliyoruz.

Her defasında daha yüksek sesle, hep beraber alanlarda 'biz buradayız' diye haykırmaya devam edeceğiz. Bizlere dayatılan sınırları hiçbir zaman kabul etmedik ve etmeyeceğiz. İçerisine hapsolmemiz istenilen duvarları erkek egemen sistemin başına yıkacağız. Kadın bilgeliliğiyle hakikat mücadelemizi özgürlüğe kavuşana kadar sürdüreceğiz...

Sevgilerimle

Dr. Nuray Göl
TÜMBEL-SEN İstanbul
1 Nolu Şube
Kadın Meclisi

Kadınlık Bilinci Uyanıyor: **Türkiye** **Coğrafyasında Cumhuriyet Öncesi** **Kadın Hareketi**

Türkiye coğrafyasında kadın hareketi, Osmanlı modernleşmesi ile eşzamanlı gelişen bir süreçtir. Osmanlı kadınlarının kamusal yaşamda var olmak için eşitlik ve özgürlük talepleriyle toplumsal alandaki sessizliğini bozmasını oluşturan sürece yol açan iki önemli etkenin, Avrupa ve Amerika'daki feminist hareketlerin yankılarının Osmanlı toplumuna ulaşması ve Batılılaşma eğilimlerinin bir ürünü olan Tanzimat Fermanı'nın düşünsel etkileri ile düzenlemelerinin kamusal alanda meydana getirdiği dönüşümler olduğunu söyleyebiliriz (Kırkpınar, 1998: 13, 14). Bu ne-

denle Osmanlı kadın hareketinin ortaya çıktığı siyasal ve toplumsal bağlamı anlamak için bu iki etkenden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

18. ve 19. yüzyılda Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan feminist hareketler, kadının toplumsal ve siyasal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olma istekleri üzerinde yoğunlaşıyordu (Berktaş: 2006: 89; Bensadon, 1994: 50). Aydınlanma ideolojisinin Batı dünyasının siyasal ve toplumsal yaşamında meydana getirdiği dönüşümler, "Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi" (1776) ve

Fransız Devrimi ile ilan edilen “İnsan Hakları Bildirisi” (1789) ile vücut bulmuş, ancak Aydınlanma ideolojisiindeki ikilik, bu iki bildirinin hayata geçirilmesinde de sürdürülmüştür. Donovan’ın da dikkat çektiği gibi (1997: 22, 23) liberal erkek kuramcılar tarafından ortaya atılan varsayıma göre, doğal haklara sahip olan kişiler, ailelerin efendileri olan mal sahibi erkeklerdir. Dolayısıyla da bu iki bildiride de yer alan “hak sahibi birey” ile kast edilen özne, erkektir. Bu dönemdeki feminist hareket, “oy kullanma hakkı” talebi etrafında örgütlenmiştir. Fransız Devrimi, oy kullanma hakkını sadece erkeklere tanımıştır. Bu ikili uygulamaya ilk tepki, 1791 Anayasasının kabulünden önce Kadın Hakları Beyannamesi’ni yayımlayan ve eşit oy hakkı talebini dile getiren Olympe de Gouges’den (1748-1793) gelmiştir. Devrimin, ancak bütün kadınların haklarını alamadıklarının bilincine varmalarıyla tamamlanacağını savunan Olympe de Gouges, beyannamede Fransız Devriminin verdiği sözleri tutmadığını ileri sürerek, 1789 İnsan Hakları Bildirisi’nin sosyal, politik, yurttaş ve ceza hukuku bakımından tam eşitliği sağlamak için madde madde uygulamıştır (Rullmann ve diğ., 1996: 260, 261). Olympe de Gouges, “Kadın idam sehпасına çıkma hakkına sahip olduğu gibi, konuşmacı kürsüsüne çıkma hakkına da sahip olmalıdır” (Bock, 2004: 59) diyerek siyasal temsil hakkı tanınması beklentisini dile getirmiş; ancak 1793’te giyotin ile idam edilmiştir. Kadınların oy hakkı talebi, ancak bir yüzyıl sonra Sufraj Hareketi etrafında örgütsel olarak dile getirilmiştir. 1890’da “Ulusal Amerikan Kadını Seçme ve Seçilme Hakkı Derneği” (National American Women Suffrage Association) ve 1897’de İngiltere’de “Kadına Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Birliği” (National Union of Woman’s Suffrage Societies) kurulmuştur. Kadınların erkeklerle aynı koşullarda oy hakkına sahip olabilmeleri ise ancak Amerika Birleşik Devletleri’nde 1920, İngiltere’de 1928 ve Fransa’da 1944 yıllarında gerçekleşmiştir (Bock, 2004: 159, 160, 176, 179).

Osmanlı toplumunun Batılılaşma pratikleriyle paralel dönemde ortaya çıkan kadın hareketi ise, Avrupa ve Amerika’daki feminist hareketler ile modernleşme ideali çevresinde gündeme gelmesi açısından benzerlik taşıyordu. Osmanlı kadınları da, Avrupa ve Amerika’daki feministlerle düşünsel paralellik kurarak Tanzimat ve II. Meşrutiyet’in çifte standardına karşı tepki duymuşlardır. Dönemin kadın dergilerinden Kadınlar Dünyası’nda imzasız yayımlanan bir yazı, bu düşünsel benzerliği açıkça görmemizi sağlar:

“Fransızların hukuk-ı beşer beyannamesinde ‘insanlar hür olarak doğarlar’ denildiği ve kanun-ı esasımız de buradan muktebes olduğundan bu esas kabul edildiği cihetle bütün Osmanlıların hür olarak doğduğu ve sahayı hayatında bu hürriyetten istifade edeceği tahd-ı vücübdedir. O halde niçin bizi hür yaşatmıyorlar? Kanun ile temin edilen hukukumuz neden gasb ve diriği olunuyor (esirgeniyor)? Yoksa insanlar kelimesinin mana-ı meşmülünden kadınlar hariç midir? Yok, yok... Bu açıktan açığa zulüm, tecavüz, gasbıdır” (Kadınlar Dünyası, No: 93; akt., Çakır, 2011: 207).

Bunun yanı sıra Osmanlı kadınları, dergilerde yayımlanan yazılarda, Avrupa’daki feminist hareket ile kendileri arasındaki toplumsal koşullardan kaynaklanan gündem farklılıklarının olabileceğine, ancak yine de bilgi edinmek için feminist hareketin takip edilmesi gerektiğine vurgu yaparlar (Çakır, 2011: 158). Ancak, Avrupa ve Amerika’daki feminist hareketin mücadelesinden farklı olarak Osmanlı kadınlarının öncelikli talepleri; toplumsal ve aile içi konumlarının iyileştirilmesiydi. Osmanlı’nın geleneksel yapısı, kadınının yaşamını ev içi ile sınırlıyordu. Dolayısıyla kadınlar toplumsal alanda var olma konusunda son derece acemiydiler. Bu nedenle Osmanlı kadın hareketi, kadınların toplumsal alanın bir parçası olabilmesi için mücadele etmeye öncelik vermiştir.

Kadın hareketinin ortaya çıkmasındaki ikinci önemli etken olan Osmanlı toplumundaki Batılılaşma hareketi ise, 19. yüzyılda modernleşme

bağlamında gündeme gelmiştir. Birey-devlet ilişkisinin kurulmasında ve hukuk düzenine geçişte ilk adım olan Tanzimat Fermanı Ayşegül Yaraman'a göre, "...1789 Fransız Devrimi'nin açtığı eşitlikçi, özgürlükçü çağın kaçınılmaz bir parçasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun iç dinamikleri ancak bu dönüşümün ayrıntılarını belirlemiştir; değişme evrenseldir....Tanzimat ile birlikte bireyin, ulusun ve devletin yurttaşı olarak çağdaş bireyin yolu açılmıştır." Tanzimat Fermanı'nın temel itici gücü olan çağdaşlaşma olgusu bağlamında siyasal, toplumsal ve hukuksal bir dönüşüm yaşayan Osmanlı toplumunda, "...devlet, din ve ailenin tutsağı, devletin kulu olan erkeklerin (baba, koca, kardeş, oğul) kulu, yani eşitsiz ilişkilerin mutlak anlamda 'tabi' konumunda kişisi..." (Yaraman 2001: 17, 18, 22) olan kadınlar da, bu değişimin öznesi olarak yerlerini almak için sessizliklerini bozmaya başlamışlardır. 1868 yılında Terakki-i Muhadderat'ta Rabia imzası ile yayımlanan bir yazı, Osmanlı kadınlarında, eşitsiz durumlarının cinsiyetlerinden kaynaklanan doğal bir durum olmadığı ve artık değişmesi gerektiğine dair bilincin oluştuğunun bir örneğidir:

"Şurasını iyi bilmek gerekir ki, ne erkekler kadınlara hizmetkâr, ne de kadınlar erkeklere cariye olmak için yaratılmıştır. Erkekler hüner ve marifetleri ile hem kendilerini hem de hepimizi geçindirebiliyorlar da, biz niçin bilgi ve hüner kazanmaya kudretli olamıyoruz? El ve ayak, göz akıl gibi vasıtalarda bizim erkeklerden ne farkımız var? Biz de insan değil miyiz? Yalnız cinsimizin ayrı oluşu mu bu halde kalışımıza sebep olmuştur? Bunu hiçbir sağduyu sahibi kabul etmez. Eğer öyle olmak gerekse idi, Avrupalı kadınlar da bize benzerdi." (Terakki-i Muhadderat, No: 5; akt., Çakır, 2011: 62).

Başka bir yazıda ise, kadınların haklarını almak için mücadele vermesi gerektiğinin altı çizilir:

"Kadınlar, kadınlar!... Hürriyeti erkeklerimize vermediler, onlar cebren aldılar. 'Hukuk verilmez

alınır' diyorlar... Biz Kadınlar da hukuk-ı tabiiye ve medeniyemizi isteyelim, vermezlerse cebren alalım. Yaşasın hürriyet!" (Kadınlar Dünyası, No: 98; akt., Çakır, 2011: 208).

Osmanlı toplumunda, kadınların yaşamı geleneksel kurallar ve fermanlar ile tüm yönleriyle belirleniyordu. İki cinsin yaşam alanlarının dinsel ve örfi kurallar ile birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığı Osmanlı toplumunda, kadının yaşamı ev içi ile sınırlandırılmıştı. Kadınlar, "tebaa" veya "yurttaş" olarak yok sayılıyorlar, devlet katında ancak baba veya eşlerinin temsiline tabi kılınıyorlardı. Bunun en önemli kanıtı, kadınlara dair çıkan fermanlarda muhatap olarak erkeklerin (eşlerin, babaların) alınmasıdır (Akşit, 2005: 43, 44). Bunun yanı sıra kadınlar, kendi yaşamları üzerine söz söyleme, karar verme hakkına sahip değillerdi. Hayatları babalarının, eşlerinin ve erkek akrabalarının egemenliği altında onların iradelerine ve sıkı denetimlerine göre şekilleniyordu. Kadınların, kamusal alandaki varlığına kısıtlamalar getiren padişah fermanlarına, Tanzimat Dönemi'nde dahi rastlanıyordu. Toplum içinde çeşitli yerlerde alışverişte, dükkanlarda, mesire yerlerinde kadın-erkek birlikteliğine izin verilmediği gibi, hangi millettense olursa olsun kadınların geceleri sokakta dolaşmaları yasalar çerçevesinde men edilmişti (Berktaş, 2006: 98,99).

19. yüzyıldan sonra, gerek Tanzimat Fermanı sonrası yapılan bazı hukuki düzenlemelerin etkisi ve gerekse kadınların eşitsiz durumlarını değiştirmek için mücadele vermesiyle değişimler ve iyileşmeler görülmüştür.

Bu düzenlemelerden en önemlisi eğitim alanında yapılanlardır. Tanzimat Dönemi'nde kadınların eğitimi konusunda hükümetçe yapılan atılımların nedeni iki sebebe dayanıyordu. İlki, kadınların modern toplumsal yaşamda eşlerine yardımcı olabilmeleri, onlara eşlik edebilmeleri gerekliliğidir. Kadınların, eğitim yoluyla geleneksel örüntülerden kurtulmaları ve çağdaş yaşamın gerek-

lerini ve ilkelerini benimsemeleri amaçlanıyordu. İkincisi ise; çağdaşlaşmanın kuşaklara aktarımını aile içinde sağlayabilmeleri gerekliliğidir (Toska, 1998: 71). Gelecek nesilleri yetiştirenler olarak kadınların, çocuklarına çağdaş bir eğitim verebilmek için kendilerinin de eğitilmesi gerekiyordu.

Bu doğrultuda yapılan belli başlı düzenlemeler arasında, 1862'de Sultanahmet'te Cevri Kalfa Okulu'nda ilk kız rüştiyesinin açılması ve 1869 Maarif Nizamnamesi ile de ilköğretim 6-11 yaşları arasındaki tüm erkek ve 6-10 yaşları arasındaki tüm kız çocukları için ayrımsız zorunlu kılınması yer alır (Yaraman, 2001: 30). Bunu kız çocukları için bugün lise düzeyine denk düşen okulların açılması izlemiştir. 1913-14 yıllarında İstanbul İnas Sultanisi açılmıştır. Ardından ise, Çamlıca ve Kandilli kız liseleri eğitim vermeye başlamıştır. Kadınlar için üniversite düzeyinde eğitim veren ilk kurum ise, 1915'te eğitim hayatına başlayan İnas Darülfünunu'dur. Öte yandan kız öğrenciler Darülfünun-u Şahane öğrencileri ile birlikte eğitim almak istiyorlardı. 1920 yılına gelindiğinde bir grup kız öğrenci erkek öğrencilerin dershanesine girerek onlarla birlikte ders takip etti. Kız öğrencilerden gelen bu baskının etkisiyle 1921'de üniversite düzeyinde eğitimde kadın-erkek ayrımı sona erdi (Yaraman, 2001: 35). Görüldüğü üzere, Tanzimat ile başlayan modernleşme ve çağdaşlaşmanın etkisiyle kızların üniversite düzeyinde eğitim alması cumhuriyetin ilanından önce gerçekleşmiştir.

Yine Tanzimat Fermanı'nın ardından yeni dergi ve gazeteler yayın hayatına girmiş ve kadın sorunu ilk defa bu dergi ve gazetelerde gündeme getirilmiş, tartışılmıştır. Önceleri isimsiz, daha sonraları ile takma isimlerle bu dergi ve gazetelerde kendilerini ifade eden kadınlar; ilerleyen yıllarda eğitim alanında yapılan reformların da etkisiyle kendi gazete ve dergilerini çıkarmışlardır. Kadın dergileri kadınların sorunlarını dile getirdikleri bir araç olma görevini üstlenirken kurulan dernekler kadınların özgürlük ve eşitlik taleplerinin örgütlü

bir biçimde ifade etme işlevini üstlenmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan kadın dergileri ve dernekleri Osmanlı kadın hareketinin talep ve pratiklerinin hayata geçirildiği iki önemli araçtır.

Osmanlı kadınlarının dernek çatısı altında ilk defa bir araya gelmesi yardım derneklerinde gerçekleşmiştir. Bu durumda, o dönemde imparatorluk-taki savaşların neden olduğu fakirliğin, dul kadınların ve yetim çocukların sayılarının artmasının da etkisi olduğu düşünülebilir. Bu dernekler, savaşlarda askerlere giyecek sağlama, savaşlarda dul kalan kadınlara ve yetim kalan çocuklara yardım etme gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunun yanı sıra biçki-dikiş ve el sanatları, iş-meslek eğitimi, okuma-yazma, dil, matematik, coğrafya, tarih, müzik kursları açarak kadınların eğitim olanaklarını arttırmaya çalışan ve kadınlara ekonomik bağımsızlıklarını kazandırmak amacıyla iş yerleri kuran ve kadınların bu işyerlerinde veya farklı sahalarda istihdam edilmesini sağlayan dernekler de kurulmuştur (Çakır, 2011).

Kadınların eğitimi, dönemin kadın hareketinin de önemli gündem maddesini oluşturuyordu. Çünkü kadınlar erkeklerle eşit olabilmenin yolunun eğitimden geçtiği inancına sahiptirler. Onlara göre kadının eşitsiz ve geri konumunun nedeni kadınların eğitimsizlikleriydi. Öte yandan, kadınlar da dönemin erkek aydınlarının ve Tanzimat ideolojisinin kendilerine yüklediği "nesil yetiştiriciliği" görevini benimsiyorlar ve milletin gelişebilmesi için kadınların eğitim alması gerektiğini savunuyorlardı. Kadınlar bu doğrultuda, eğitim için taleplerini dergiler etrafında dile getirmişler ve kadınların eğitimi için çalışan dernekler açmışlardır. Örneğin, Selanik'te kurulan Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye, asıl olarak kız çocuklarının eğitime yönelik çalışmalara ağırlık vermiştir. Dernek programında, okullar açmak, kız okullarının eksiklerini tamamlamak, yetim ve yoksul kız öğrencileri himaye altına almak yer almaktadır.

Derneklerin yanı sıra dergilerin de kadınlarının eğitimi konusunda faaliyetleri mevcuttur. Örneğin, Bilgi Yurdu Işığı dergisi, "Bilgi Yurdu Müesses-i" adı ile 1917'de özel bir dersane açmıştır. Eğitimci Ahmed Edip tarafından açılan dershanede, yılda iki dönem verilen kurslarla İngilizce Fransızca Almanca, piyano, ud, keman, biçki dişi, matematik, tarih coğrafya, adab-ı müâşeret dersleri verilmiş. Okuma yazma öğreten kursların ücretsiz olduğu dershaneye, 14-50 yaş arası 200 öğrenci devam etmiştir (Çakır, 2011: 90, 93, 305, 307). Eğitimsizliği kadınların geri kalmalarının nedeni olarak görmek noktasında, Osmanlı kadın hareketinin de liberal feminist kuramın bakış açısını benimsediğini söyleyebiliriz. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren eğitimde kat edilen yol, eğitilmiş ve mezun kadınların varlığı ve kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmak için iş yaşamına girme mücadeleleri sonucunda, artık, işçi, memur, yazar ve hatta eğitilmiş ebe kadınlar söz konusudur. İstanbul Fransız Ticaret Odası'nın 31 Ağustos 1900 tarihli aylık bültenine göre; "Sivas'ta ve yöresindeki kazalarda yaklaşık 10.000 dokuma tezgâhı var. Kadın işçilere günde 20 para ile 1 kuruş arasında ücret ödeniyor. (...) Uşak'taki 1200 dokuma tezgâhında 6000 kadın işçi çalışıyor ve günde her biri 2 ile 6 kuruş arasında ücret elde ediyorlar" (Yaraman, 2001: 98). Sanayi alanında işçi olarak çalışmanın yanı sıra kadınlar, tıp alanında da çalışmışlardır. 1842'da Tıbbiye'de kadınlara yönelik ebelik eğitimi veren kurslar açılmış ve bütün yerli ebeler bu kurslara devam ettirilmişlerdir. Ayrıca, 1870'te eğitim vermeye başlayan Darülmuallimat'ın (kadın öğretmen okulu) mezun vermesiyle kadınlar öğretmenlik de yapmaya başlamışlardır (Taşkıran, 1973: 27, 28).

Bu dergi ve derneklerden, tüm üyeleri ve yazı kadrosu kadınlardan oluşan ve Nuriye Ulviye Hanım önderliğinde kurulan Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (1913) ve Kadınlar Dünyası dergisini, kadınların sorunlarına femi-

nist bakış açısıyla yaklaşan ve çözümler arayan bir dernek olarak tanımlayabiliriz. Dernek, programında Osmanlı kadınlarını toplumsal yaşama alıştırmak, ev içi konumlarını güçlendirmek, evlilik kurallarında sağduyuyu etkin kılmak, kadınların sokak kıyafetlerini iyileştirmek, kız çocukları için yeni okullar açmak, kadınların kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlayabilmek için meslek ve iş edinebilmelerine yardımcı olmak ve annelerin çocuklarını modern pedagoji kurallarına göre yetiştirebilmelerine destek olmak (Yaraman, 2001: 88). Dernek programından da anlaşıldığı üzere, dernek için kadınların toplumsal alandaki eşitsiz durumunun altında yatan en önemli sebep, ekonomik özgürlüklerinin olmaması ve eğitim sorunu idi. Bu doğrultuda, dernek tarafından bir terzi evi açılmış ve kadınlara terzilik öğretilerek iş yaşamına kazandırılmıştır. Bunun yanı sıra, dernek aracılığıyla Osmanlı kadınları ilk defa bir kamu kuruluşunda çalışmaya başlamıştır. Bedra Hanım ve arkadaşları İstanbul Telefon İdaresi'nde görev almışlardır. Dernekte gerçekleştirilen diğer önemli etkinlikler arasında, aynı zamanda fotoğrafının dergi (Kadınlar Dünyası) kapağında yayımlandığı ilk Osmanlı kadını olan Belkıs Hanım'ın 1913 yılında bir Osmanlı pilotuyla uçuşu da yer almaktaydı. Toplumsal alanda ve aile içinde var olan kadına yönelik eşitsizliklere, geleneksel kısıtlamalara karşı mücadele veren dernek, kadınların toplumun her alanında erkeklerle eşit bir biçimde yer alabileceğini savunuyor ve bu durumu şu şekilde dile getiriyordu:

"Kadınların sanayide olsun, ticarete olsun, hatta idare-i umur-ı cumhurda olsun erkeklerden dūn (aşağı) kabiliyette olmadıklarını teslim etmek lazımdır. Fi'lvaki muhit-i Osmanîmizde (mevcut duruma göre Osmanlı çevresinde/toplumunda) kadınlık henüz inkişaf edememiştir. Fakat buna sebep biz Osmanlı kadınlarının istidatsızlığı değil, tarz-ı tabiyemiz suret-i maişet (hayat tarzı) ü hayatımızdır"(Çakır, 2011: 108).

Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti, diğer derneklerden farklı olarak, kadınların siyasal hayatta da etkin olabileceğinin altını çizmesiyle dikkati çeker. Ancak dernek, Osmanlı toplumunun ileri gelenleri tarafından aşırıya gitmekle suçlandığı için maddi yardım alamamış, orta halli kadınlardan destek görmüş ancak yetersiz maddi kaynaklardan ötürü tüm amaçlarını gerçekleştirememiştir (Çakır, 2011: 107-117).

Siyasi haklarını talep etmek veya siyasette aktif bir rol üstlenme, Osmanlı dönemindeki kadın hareketi için öncelikle yukarıda sayılan alanlarda kadınların güçlenmesinden sonra ele alınması gereken bir sorun olarak gündeme geliyor ve henüz seçim hakkı talep etmenin zamanının gelmediğini düşünüyorlardı. Kadınlar, ancak kendilerini toplumsal yaşama (eğitim ve iş) girerek geliştirdikten sonra bu hakkı talep edebilecekleri kanaatindeydiler (Tekeli, 1998: 341). Osmanlı Kadınlarının mücadele ve taleplerinin siyasal haklarda eşitlik düzleminden uzak olmasının bir diğer nedeni olarak da Tanzimat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet ile tebaanın kısmi olarak haklar elde etmesine ve değişimin başlamasına karşın, Osmanlı İmparatorluğu'nun yapısal olarak tam anlamıyla modern ulus devlet veya hukuk devleti olmayışı ve hâlâ merkezi otoriter özelliğini koruması olduğunu düşünülebilir. Oy hakkı 1877'de yalnız emlak sahibi erkeklerle, 1908'de belli bir miktar üzerinde vergi veren erkeklerle tanınmıştır. Seçme ve seçilme hakkını elde etmede erkekler için ekonomik sınırlamaların kaldırılması, ancak 1923'te Cumhuriyet'in ilanından yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra gerçekleşmiştir (Yaraman, 1999: 43).

Osmanlı kadın mücadelesinin talepleri arasında siyasal temsil hakkının yer almayışı, Avrupa ve Amerika'daki feminist hareket ile ayrıştığı noktadır. Osmanlı kadın hareketinin öncelikli konusu, özel yaşamlarını çevreleyen evlilik ve aileye dair reformların gerçekleştirilmesiydi. Siyasal alanı kadınların henüz uzak ve hiçbir rollerinin olma-

dığı bir alan olarak görülüyorlardı (Tekeli, 1990: 269, 271). Siyasal haklar ve yasal haklarda eşitlik talepleri; cumhuriyetin ilanıyla modern ulus devletin kurulmasından sonra Türkiye'deki kadın hareketinin gündemine girmiştir. İşte, Türk Kadın Birliği, Osmanlı'nın son dönemindeki kadın hareketinin birikimi ve yeni bir cumhuriyetin kurulmasıyla kadınların siyasal haklarını talep etmek için şartların olgunlaştığı düşüncesiyle hayata geçirilmiş bir oluşumdur.

Kadınların siyasal hakları için dernek kurmaları ancak Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi kuruluşuyla mümkün olmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu işgal altındayken 1919 yılında başlayan Kurtuluş Savaşı'nda kadınlar da cephe ve gerisinde aktif rol almış, protesto gösterileri düzenlemiş ve müdafaa-i hukuk cemiyetleri kurmuşlardır. Protesto gösterilerinden en bilineni direniş mücadelesinin tek kadın onbaşı olan Halide Edip'in de konuşma yaparak halkı bağımsız Türkiye kuruluncaya dek milli mücadeleye ve direnişe çağırdığı 23 Nisan 1919 Sultanahmet Mitingidir. Türk kadının Kurtuluş Savaşı sırasında aktif rol alması, siyasal bilinç ve edim kazanmasına yol açmış ve kamuoyunu yönlendirmede erkekler kadar güç elde etmelerine sebebiyet vermiştir (Yaraman, 2001: 109-122). Bağımsızlık savaşı mücadelesinde erkekler kadar çalışan ve zaferin kazanılmasında pay sahibi olan kadınlar bu büyük mücadele sonrasında kurulan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin, siyasi kaderinin belirlenmesinde de hak sahibi olmaları gerektiğini düşünüyorlardı. Türkiye'de kadın tarihi literatürüne ilk kez girmesini sağlayan Zafer Toprak'ın (1988) da altını çizdiği gibi Nezihe Muhittin ve arkadaşlarının öncülüğü ile 1923'de henüz Cumhuriyet Halk Fırkası bile kurulmamışken kurulan Kadınlar Halk Fırkası, Türkiye topraklarında kadınların seçme ve seçilme haklarını talep eden ilk siyasi kurumdur. Kadınlar Halk Fırkası, kuruluş izni için Dâhiliye Vekâlet'inden, 8 ay cevap beklemiş ancak açık olmayan bir yanıtla olumsuz gelmiştir.

Nezihe Muhittin ve arkadaşları, parti kurma izni alamamalarına rağmen Türk kadınının siyasal haklarını kazanma mücadelesini dernek çatısı altında yürütmüşlerdir. 1924 yılında Türk Kadınlar Birliği'ni kuran kadınlar, 1925 yılında kadınların henüz seçme ve seçilme hakkı olmamasına rağmen dilekçe vererek Nezihe Muhittin ve Halide Edip'i İstanbul milletvekili adayı göstermiştir.

Halide Edip, daha sonra böyle bir başvuruda bulunmadığını gazetede açıklamıştır. Türk Kadınlar Birliği 1927'te Nezihe Muhittin dernek yönetiminden uzaklaştırana kadar konferanslar düzenleyerek, dergi çıkararak Türk kadınının siyasal hakları konusunda bilgilendirmiş ve bu konuda kamuoyu yaratmaya çalışarak kadınların seçme ve seçilme haklarının tanınmasını talep etmiştir. Dernek, 1927 sonrası hükümetle daha uyumlu bir politika izlemiş ve siyasal haklar konusunda ısrarcı ve kararlı bir tavır göstermemiştir. Türkiye'de 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı, 1934 yılında da genel seçimlere katılma hakkı tanınmasının ardından dernek, 1935 yılında 12. Uluslararası Kadınlar Birliği kongresinin İstanbul'da gerçekleşmesinde aktif rol almıştır. Kongre ertesinde de, son yapılan hukuksal düzenlemelerle artık kendilerine lüzum kalmadığını belirterek fesih etmiştir. Birlik başkanı Latife Bekir, basın toplantısında her ne kadar birliği sevinç içinde kapattıklarını ve her birinin artık CHP'nin hayır cemiyetlerinde üye olarak çalışacaklarını ifade etse de birliğin kapatılma kararı CHP'nin baskılarıyla alındığı yorumu önemlidir (Zihnioğlu, 2003: 150-258).

Aslında Nezihe Muhittin'in Türk Kadınlar Birliği'nden tasfiye edilmesiyle başlayan Türkiye'deki ilk bağımsız kadın hareketinin sonlanması süreci birliğin resmi kapanışıyla tamamlanmış oldu. Türkiye'de kadınlar onlara yasalar önünde eşit vatandaş olma hakkı tanıyan yeni Cumhuriyet'e duydukları minnet borcuyla, yeni ulus devletin inşa süreci ve Kemalist Modernleşme projesindeki görev ve sorumluluklarıyla kamusal alanda yerlerini alabildiler.

Kaynakça

- Akşit, E. Elif. *Kızların Sessizliği*, İletişim Yayınları, 2005
- Bensadon, Ney. *Başlangıcından Günümüze Kadın Hakları*, Çev. Tekeli, Ş., İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi 8, 1994
- Berktaş, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, 2006
- Bock, Gisela. *Avrupa Tarihinde Kadınlar*, Çev. Yilmazer, Z., A., *Literatür Yayınları*, Avrupa'yı Kurmak Dizisi: 7, 2004
- Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, 2011
- Donovan, Josephine. *Feminist Teori*, İletişim Yayınları, 1997
- Kırkpınar, Leyla. *Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın*, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, s. 13-28, Ed. Berktaş Hacımırzaoğlu, A., *Bilanço 98 Yayın Dizisi*, Tarih Vakfı Yayınları, 1998
- Rullmann, Marit ve diğ., *Kadın Filozoflar Antikçağ'dan Aydınlamaya Kadar*, Çev. Mengüşoğlu, T., *Kabalcı Yayınevi*, 1996
- Taşkıran, Tezer. *Cumhuriyet'in 50. yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Basımevi, 1973
- Toska, Zehra. *Cumhuriyet'in Kadın İdeali: Eşiği Aşanlar ve Aşamayanlar*, 75
- Yılda Kadınlar ve Erkekler*, s. 71 - 88, Ed. Berktaş Hacımırzaoğlu, A., *Bilanço 98 Yayın Dizisi*, Tarih Vakfı Yayınları, 1998
- Tekeli, Şirin. *Women in the Changing Political Associations of the 1980's, Turkish State, Turkish Society*, Ed. Finkel, A. ve Sirman, N., *Türkçeden Çeviren Sirman, N., ve Finkel, A.*, s. 259 - 287, Routledge, 1990
- Tekeli, Şirin. *Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi Üzerine Bir Deneme*, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, s.337-346, Ed. Berktaş Hacımırzaoğlu, A., *Bilanço 98 Yayın Dizisi*, Tarih Vakfı Yayınları, 1998
- Toprak, Zafer. *"Halk Fırkasından Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası"*, Tarih ve Toplum, sayı 51, s. 30-31, 1988
- Yaraman, Ayşegül. *Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili*, Bağlam Yayınları, 1999.
- Yaraman, Ayşegül. *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*, Bağlam Yayınları, 2001
- Zihnioğlu, Yaprak. *Kadınsız İnkılap*, Metis Yayınları, 2003

Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzyılı ve Kadınlar

Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile kurulan Türk ulus devleti, ulus devlet paradigmasına uygun bir şekil alarak, tekçi bir yapı inşa edip, imparatorluk bakiyesi olan halklar ile ya ayırmış ya da bu halkları kendi kültürel dokusu içinde eritmeye çalışmıştır.

Ulus devlet ideolojisinin Kurtuluş Savaşı ile temellerinin atılmasıyla birlikte tektipleştirici projeler de teker teker hayata geçirilmeye başlanmış ve Osmanlı bakiyesi tüm halklar gibi kadınlar da bu tektipleştirici projeden nasibini almıştır. Türk ulus devleti içerisinde nasıl tek tip halk yaratılmak istendiyse, kadınlar da Türk ulus devleti içerisinde, Türk ulusunun inşasının birer aparatına dönüştürüldü. Çünkü erkek kurucu irade ve bu iradenin yarattığı kadın tipolojisi, Türk kadınlarının Avrupalı kadınlardan önce bazı haklara kavuşmuş olmasıyla övünse de, bu kazanım "ulusun anası" olma, ulusun ihtiyacı olan bireyleri yetiştirme gibi vasıflar etrafında şekillenmiş haklardı.

Öncesinde Türk, Kürt, Ermeni ve diğer halklardan kadınların, çeşitli haklar talep etmeleri, düşüncelerini ve taleplerini anlattıkları dergiler çıkarmaları, kadın cemiyetleri kurmaları gözetildiğinde, "ulusun anası" olma projesinin bir aparatına dönüştürülmeleri kadınların hak mücadelesini sekteye uğratmıştır. Bu durum Nezihe Muhittin gibi sözü ve eylemi güçlü kadınların tarihin tozlu sayfalarında bile yer alamayacak şekilde silin-

melerine yol açmıştır. Öyle ki kadınlar, "Cumhuriyetin kuruluşuna kadar, kadınların adı yoktu ve her şey Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte elde edildi" gibi bir masal ile uyutuldu. Hâlbuki Türkiye'deki ilk siyasal parti girişimi olan Kadınlar Halk Fırkası'nın kuruluşu, Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan önce Nezihe Muhittin öncülüğünde organize edilmiştir. Ancak dönemin İstanbul Valiliği tarafından kadınların böyle hakları olmadığı gerekçesiyle resmi kuruluşuna izin verilmemiştir. Dolayısıyla bir kadın partisi kuracak kadar kendine güvenen güçlü ve örgütlü bir yapının varlığını devam ettirememiş olması kadınların beceriksizliği ile açıklanacak bir durum değildir. Bu durum erkek egemen karakterdeki devlet/iktidar zihniyeti ile ilgidir. Ulus devlet ideolojisinin cinsiyetçi erkek egemen karakteri aynı zamanda dönemin tarihçilerinin ve yazar-çizer tayfasının da karakterini belirlemiş, cinsiyetçi erkek egemen tarih anlatısı ile kadınlar görünmez kılınmış, kadınların özne olmadığı bir tarih inşa edilmiştir.

Bu şekilde Kadınların mücadele tarihinin üzeri örtülmeye çalışılsa da 60'lı ve 70'li yıllarda dünyada esen özgürlükçü rüzgâr, diğer ülkeler-

de olduğu gibi Türkiye’de de kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelelerine ivme kazandırdı. Feminist teori ve pratikler de güçlenmeye devam etti. Öyle ki 12 Eylül askeri darbesinin tüm toplumu felç etmiş olmasına rağmen, 12 Eylül sonrası ilk toplumsal tepkiler kadınlar tarafından örülmüştür.

Kadınlar tam da ayrıştırıldıkları yerden bir araya gelme koşullarını ise ancak 90’lı yıllardan sonra yeniden oluşturmaya başladılar. Kürt, Türk ve mütedeyyin kadınlar, gündemleri/bagajları farklı da olsa bir araya gelmeye ve birbirlerinin talepleri için seslerini yükseltmeye başladılar. 6284 sayılı yasa, İstanbul sözleşmesi gibi ortak kazanımlar da bu dönemin ürünleridir. Yine kotadan, eşit temsiliyete, eş başkanlıktan, yerel yönetimlerde kadın daire başkanlıklarının, kadın politikaları müdürlüklerinin hayata geçirilmesine kadar pek çok kazanım kadınların ortak mücadelesinin bir sonucudur. Kadınlar ayrıştırılmaya ve tektipleştirilmeye karşı geliştirdikleri güçlü direnç, mücadele ve örgütlenmeyle pek çok şeyin üstesinden geldiler.

Ancak, kadınların örgütlülüğü arttıkça kadınlar güçlendikçe kadınlara yönelik saldırılar da o oranda artmaktadır. Nihayetinde geldiğimiz noktada gerek Ortadoğu’daki savaşlar, gerek Türkiye halklarının 40 yılına mal olmuş iç savaş ve militarist politikalar, doğası gereği erkekliğin yeniden inşasında başat etkenlerden biridir. Yine cinsiyetçi iktidar yapıları iktidarda kalmanın aracı olarak cinsiyetçiliği ve erkek egemenliğini yeniden ürettikçe kadınlara ve LGBTİ+’lara yönelik şiddet ve cinayetler de artmaya devam etmektedir.

Tüm bu şiddet ve sindirme politikalarına karşı kazanılmış haklar olarak görebileceğimiz yerel yönetimlerdeki kadın müdürlükleri ve daire baş-

kanlıkları ve bu birimlerin yürüttükleri çalışmalar kayımlar eliyle yerle bir edilmektedir. İktidarın, elinde olmayan, kent uzlaşısı ile kazanılan bazı belediyelerin başkanlarına soruşturma açılması, bazılarının tutuklanması veya kayyım atanması halkların birlikte uzlaşısı içinde yaşama isteğine vurulan darbe olduğu kadar yerel iradeyi de yok saymaktır, ortadan kaldırma isteğidir. Önceleri sadece Kürt illerinde ve özellikle eşbaşkanlık sistemi bahane edilerek uygulanan kayyım politikası artık Türkiyelileşmiştir.

Yüzyılın sonunda kadınların yarattığı uzlaşısı ile birlikte yaşama kültürünün yerel yönetimler aracılığı ile Türkiyelileşmesinden rahatsız olan merkezi yönetim her fırsatta bu iradeye saldırdığı gibi yapılan güzel işleri de bozmak için elinden geleni yapmaktadır.

Özellikle iş kolumuz olması dolayısıyla yerel yönetimlerin toplumun tüm kesimlerine hizmet götüren niteliği itibarıyla, güçlü yerel yönetimler aynı zamanda kadınların güçlendirilmesinin de araçlarıdır. Yerel yönetimler yaşadığımız kente, mahalleye, sokağa, hane içine değen bir yerdedir. Hane içindeki kadının koşullarının iyileştirilmesinden, güvenli sokaklar ve mahalleler için, yaşanılabilir bir kent için yerel yönetimlerin, yerelin iradesini taşıması gerekir. Kayyım bu iradenin gaspıdır yok edilmesidir. Kürt illerindeki kayyım yerelin ve halkların iradesine vurulan darbedir.

Tek tipleştirmeye karşı direnmiş kadınların farklı inanç ve kültürdeki halkların, hak ve taleplerinin karşılanmasının da bir aracıdır yerel yönetimler. Dolayısıyla Merkezi otoriteye karşı yerelin irade ve talepleri belirleyici olmalıdır. Güçlü yerel yönetim, kadınların güçlenmesini ve kadınların gücünün açığa çıkmasının da yerelden, yaşamın içinden araçlarıdır.

Emel Dönmez
TÜMBEL-SEN İzmir
1 No'lu Kadın Komisyonu,
Genel Merkez
Disiplin Kurulu Üyesi

Kadına Yönelik Şiddette Genel Çerçeve ve Medya Üzerine

Kadına yönelik şiddet, elbette tüm dünyanın sorunu ancak ülkemizde ciddi bir güvenlik sorununa ulaştığını da görmeliyiz. Vahameti ortaya koymak açısından önemli bir çetele tutan Bianet'in 1 Ocak 2024 - 31 Aralık 2024 döneminde Türkiye'deki yerel, ulusal ve internet basınına yansıyan haberlerden derlediği güncel verilere göre, erkekler, 2024'te en az 378 kadını ve 43 çocuğu öldürdü. 2024'de aralarında transların da olduğu en az 282 kadının ölümü basına "şüpheli" olarak yansıdı. Basına yansıyan bilgilere göre erkekler, en az 18 "koruma", "uzaklaştırma" kararı ve "talebine" rağmen öldürdü.

Peki bu kadınlar en çok kimler tarafından öldürüldü diye baktığımızda karşımıza; eşleri, sevgilileri ya da diğer aile bireyleri çıkıyor. Kadınlar en çok ailesi olarak gördüğü erkekler tarafından öldürülürken 2025 yılı aile yılı olarak ilan edildi. Öyleyse soralım; kadınların, hakları, özgürlükleri, varoluşları ve eşitlik mücadeleleri sadece aile yapısına indirgenebilir mi? 'Aile içindeki birlik ve

beraberlik' bireylerin özgür iradesi, sevgi ve saygı olduğunda anlamlıyken, her türlü eziyet ortamında aile diye bir kurumdan söz edilebilir mi?

Her gün haberlerde kadın cinayetlerini çoğu zaman rakamlarla duyuyoruz, rakamlarla ifade edile edile normalleşen ve rakam olarak görülen her bir kadının oysa bir hayatı, sevdikleri, hayalleri vardı. Her hayat biriciktir. Bu cinayetlere ister sosyolojik yaklaşalım, ister feminist bir çerçeveye yaklaşalım isterse de psikolojik etmenlerine bakalım kadına yönelik şiddetin çok katmanlı ve çok yönlü bir olay olduğunu ayrıca politik bir mesele olduğunu da biliyoruz.

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile güç dengesizliği, ekonomik darboğaz, aile kurumunun kutsanmasıyla hapsedilen yaşamlar, cezasızlık, adaletin sağlanamaması, eşitsizlikleri derinleştiren politikalar, kadın örgütlerini dahil etmeyen çözüm arayışları ve bir çok nedenin şiddetin inşasına tuğla koyduğunu görüyoruz. Bu sebeple her birini konuşmamız gerektiğini düşünüyorum.

Direk yaşam hakkımıza, varoluşumuza saldırı olan erkek şiddetinin yalnızca bireysel bir sorun değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olduğunu ortaya koymak durumundayız. Kadına yönelik şiddet, fiziksel zararlarla sınırlı değil, şiddet bir kadının özgürlüğünü, onurunu ve insan haklarını ihlal ediyor. Bu nedenle, kadınlara yönelik şiddetle mücadele ederken toplumsal cinsiyet eşitsizliğine, geleneksel kalıplara, kadınların toplumsal hayatta yaşadığı ayrımcılığa ve buna yol açan kültürel faktörlere de dikkat etmemiz gerekiyor.

Kadınların, çocukların, LGBTİ+'ların, zulüm ve şiddet görmelerinin ve hatta öldürülmelerinin temelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği yatıyor. Hepimiz biliyoruz ki, insanlar eşiti görmediği her canlıya kolay hedef olarak görüp tahakküm kurabiliyor ve saldırabiliyor. Şiddet faillerinin kendisinden güçlü olduğunu düşündüğü kimselere (patronlarına, zenginlere, babalarına, abilerine) saldırdığını pek görmeyiz. Bilakis eşlerine, annelerine, kız kardeşlerine hatta sokakta gördüğü bir kediye saldırıyor.

Bu kadar katmanlı bir sorunla mücadele ederken bir o kadar da katılımcı, yeniden yeniden keşfetmeye çalışmadan uzmanlardan destek alınarak, uluslararası sözleşmelerde tariflendiği gibi yasaları etkin uygulayarak pekala yol katedilebilir. Bunun için; tüm kurumlar ortak ve koordineli çalışmalı, cezasızlık ile sarsılan güven inşa edilerek adalet sağlanmalı, kadınların ve LGBTİ+'ların yaşam hakları görevi olanlarca korunmalı, İstanbul Sözleşmesine geri dönmeli, 6284 sayılı yasa etkin uygulanmalı, sığınma evleri, şiddet önleme merkezi sayıları artırılmalıdır.

Bizler yerel yönetimlerde emek üreten kadınlar olarak belediyelere ait kadın danışma merkez-

leri ve sığınma evlerinin şiddetle mücadelede ne kadar önemli yer tuttuğunun bilinciyle bu hizmetlerin takipçisi olmak zorundayız. Her il ve ilçe belediyesinde yeterli sayıda kadın danışma merkezleri olmalı, yasa gereği nüfusu 100 bini aşan belediyeler sorumluluklarını yerine getirip sığınma evi açmalıdır. Hak temelli çalışan, şiddete karşı mekanizmalara destek sağlayan kadın dernekleri faaliyetlerini sürdürebilmesi için desteklenmelidir.

Toplumsal her kesimi bu mücadelenin bir parçası olabilir, mesela alışkanlıklarımıza bakarak, dilimizdeki cinsiyetçi küfüre, evde iş bölümüne bakarak, etrafımızda okutulmayan ve erken evlendirilen kız çocukları var mı farkederek, şiddete tanıklık ettiğimizde sessiz kalıyor muyuz bakarak, başvuru ve destekleyici mekanizmalardan haberdar olarak, erkekleri kabadayılığa özendiren ve silah kullanımını adeta kahramanlık gibi

gösteren dizileri, gündüz kuşağındaki programları şiddeti normalleştirdiği için reddederek,

“

Adalet duygumuzu yitirdiğimiz bu zamanlarda toplumumuzun önemli kısmı evlerinden şiddet karşısında ön yargılarla kadınları suçlamaya hazır, siyasetçiler kürsüden, medya televizyonlardan..

”

Sayamadığım gündelik yaşamımıza eşlik eden o kadar çok mücadele alanı var ki..

Peki bu topyekün mücadelenin içinde sinema nerede duruyor?

Pınar Gültekin'i hatırlayın, Pınar öldükten sonra da yaşananlar, hukuki süreci, ardından söylenen kasıtlı biçimde yayılan iftiralar hepimizi derinden sarsmıştı.

İlk izlediğimde arkadaşlarının, sevdiklerinin dilinden, gönlünden gerçek Pınar'ı görmemizi sağladığı için içim bir taraftan burkulurken kötülere karşı kocaman duran gerçeği, izleyen herkesin bilmesine vesile olacak diye düşünmüştüm, Arkadaşım Pınar Belgeseli hakkında yönetmeni sevgili Eylem Şen ile konuştuk.

-Eylem sen birçok toplumsal meselelere dair film ve belgesel yaparak farkındalık kazandırdın, Pınar ile ilgili belgesel çekmeye nasıl karar verdin?

Pınar'ın en yakın arkadaşlarından biri, Burcu, benim de arkadaşım. Pınar ilk kaybolduğunda Burcu'nun instagramında kayıp ilanını görmüştüm ve o andan itibaren bir bağ kurdum. Katledildiği haberini alınca birçok kadın gibi ben de çok üzül-

müştüm. Günlerce gecelerce aklımdan çıkmamıştı. Daha o günlerde Pınar'ın unutulmaması için onun anısına, onun gülüşünü saklayacak bir belgesel yapmayı aklıma koymuştum. Dava süreci her aşamada herkes gibi beni de son derece sarstı. Pınar Gültekin cinayeti ve dava süreci, genç bir kadının vahşice katledilmesini aklamak, sıradanlaştırmak için ekonomik, politik, medyatik tüm araçların kullanıldığı ve ülkedeki tüm ayırmacılık biçimlerinin sınıf, cinsiyet, kültür, kimlik, dil hegemonik bir şekilde genç bir kadının hatırasını, ailesini ve arkadaşlarını yıkmak üzere nasıl seferber edildiğini gördüğümüz bir süreç olarak gerçekleşti. Her aşamasında tanık olduğumuz her şeye isyan ettik, lanet ettik. Ben de Pınar'ın arkadaşlarıyla, Pınar'ın en güzel arkadaşlık halini anlatan bir belgesel yapmaya karar verdim.

-Çekimler sırasında en zorlandığın an ne zamandı biraz anlatır mısın?

Çekimlerin her anında zorlandım. Pınar o kadar güzel gönüllü, candan bir insan ki, onun arkadaşları onu her anlattığında sanki biraz daha hayat buldu yanımızda. Onun yürüdüğü yolları yürüdük, sevdiği kumsallarda oturduk, anıları anlatılırken sanki kahkalarını içtik...

-Pınar hakkında çok fazla dejenere bilgi yayıldı kasıtlı olarak, özel hayatı, güzelliği çok fazla konu edildi, kadınlara yönelik toplumdaki bu ön yargılar hakkında neler söylersin?

Medya Pınar'ın gerçekten kim olduğu ile ilgilenmedi. Pınar'ı en cazip şekilde kullanabilecekleri haberleri nasıl yapacakları ile ilgilendiler. Amaçları reyting yükseltmek idi ve ona göre hareket ettiler. Öyle değil midir? Aslında herkes işini yapar, işinin en iyisini yapar. Böyle söylenir. İşini en iyi şekilde yapmak, başka birinin hayatını, hatırasını, yaptıklarını yıkmak mıdır? Reyting uğruna bir kadının katledilmesi konusunun üstüne örte-

cek şekilde hareket etmek midir? Oysa işinin en iyisini yapmak bir genç kadının vahşice katledilmesine karşı bir tutum almayı gerektirmez mi?

Vahşice katledilmiş bir kadın değil Pinar sadece. Aynı zamanda yıllarca olmak istediği kişi için hayaller kurmuş, bunun için kendi içinde ve kendi dışında mücadeleler vermiş, etrafında candan bir arkadaş-aile yaratmış yaşam dolu bir kadın. Bir dünya. Bu dünyayı ve onu kurmak için verdiği mücadeleleri anlatmak yerine; reklam olarak daha çok para kazanmalarını sağlayacak manşetler atmayı tercih ettiler.

Pinar, vahşice katledildi. Ama sonra bu vahşette medya başta olmak üzere başkaları da dahil oldu.

Kadınlara yönelik toplumsal ön yargılar aslında ön yargı değil devletin ideolojik aygıtları tarafından eğitim, medya, kültürel vb başka araçlarla planlı olarak inşa edilen politikalar. Bir de bunlar karşısında mücadele edenlerin yarattığı başka bir kültür, kimlik ve direniş politikası var. Kadınlar hakkındaki toplumsal görüşler bu ikisi arasındaki mücadelelerin her alanda yürümesi ile şekilleniyor. Kadınlar bulundukları her alanda toplumsal cinsiyet farkındalığını güçlendirmek ve kadınlar için eşitlik, özgürlük politikalarını öne çıkartmak için tek-tek ve/veya kalabalıklar halinde mücadele ettikçe bu tablo değişiyor, değişebilir.

-Belgesel ile birlikte kamuoyunda Pinar hakkında sence bir farkındalık oldu mu? Sana göre medyanın gücü ne ölçüde?

Arkadaşım Pinar belgeseli, gösterildiği her etkinlikte katılanların çok önemli konuları tartış-

masına vesile oluyor. Her izleyen, arkadaşlarının Pinar'ı anlatışına hayran kalıyor. Arkadaşlarının gözünde Pinar'ın kim olduğunu görmek, kıymetini anlamak, başına gelen tüm bu vahşet karşısında ne yapabileceklerini düşünmek, kadın cinayetlerine karşı nasıl mücadele edileceğini konuşmak ve kadın dayanışmasının önemini bir kez daha görmek... Tüm bunlar film gösterimlerinde öne çıkan konuşma ve tartışmalar oluyor.

Başkalarının bizim hikayelerimizi çarpıtarak anlattığı bir dünyada bizim kendi tarihimizi, kendi hikayelerimizi, yaşanmışlıklarımızı anlatmamız çok önemli bence. Biz daha çok anlatacağız, bizim anlattıklarımız daha çok dilden dile dolaşacak, o zaman bizim dilimiz, bizim öykümüz, bizim Pinarımız hatırdan kalan, yol gösteren olur.

Ülkemizde geçmişte de günümüzde de sinema, dizi, sosyal medya, gazeteler, yani tüm medya kadın cinayetlerini cinsiyetçi diliyle ve magazin-sel yaklaşımıyla reyting malzemesi yapabiliyor. Eylemin de ifade ettiği gibi bunu tersine çevirmek mümkün, Bu durum her sektör için geçerli elbette ve bunu mümkün kılmaya çalışanlar da var, iyi ki varlar...

Emine Koç
TÜMBEL-SEN
İzmir 1 No'lu Şube

Nurşen: Hayatı Çiçeklendiren

(Nurşen Yıldırım Bodur, 1967-2025)

Bu dünyadan Nurşen geçti a dostlar! Bu dünyadan Nurşen geçti dedirtecek güzellikte yaşayarak, gülüşünü çiçek dallarına asarak... Nurşen... nur - şen...adı gibi ışıklı, ışıldaklı bir şenlik, şölen yeri, tutkulu bir erguvan dalıdır kendisi. Çakır gözlü, selvi boylu, ince, narin, buğday tenli, gülüşü baştan çıkarıcı, güzeller güzeli kadın...Erken göçenlerimizden bu dünyadan ...Her gidenimiz kendinden önce yitirdiklerimizin anılarını bir bir önümüze getirir teselli niyetine, sonrası kucak dolusu hüznün can evimizde.

Bir animasyon filmi olan Mama Coco'nun konusunda Meksikalıların inanışına atıfla ölüm, unutulmayla özdeş tutulur. Yaşayanlar diyarından gidenler ancak ve sadece onu hatırlayan biri kalmadığında gerçek manada yitip gider. Varlığın önkoşulu hatırlanmaktır. İnsanın ancak ötekiyle kurduğu ilişkiyle var olabilen bir fani olduğunu bundan daha güzel ne anlatabilir? Temas ettiğimiz, ilişki kurabildiğimiz, iletişimde olabildiğimiz, anı biriktirebildiğimiz kadar insanız ve hatırlanacağız. Ne güzel değil mi? Ne basit, ne kadar yalın. Ne çok hatırlanacaksın Nurşen bu dünya-

da; alanlarda, eylemlerde, anılarımızda, yazdıklarında, feminist tartışmalarda, öğrencilerinin gönlüne ektiğin tohumlarda, kadınlara mahsus sohbetlerde, yoldaş meclislerinde, âşık ettiğin kalplerde, gönlünce oynadığın, halay çektiğin meydanlarda, dans pistlerinde.

Emma Goldman'ın "Dans edemediğim devrim benim devrimim değildir." sözü, bugün en çok Nurşen'e yakışır. Bu dünyadan, hayatımızdan geçti, gitti kızkardeşimiz; aceleciliğine, işbitiri-

ciliğine, işlevselliğine ilk kez yenik düşerek. He- kimler “Kalbi var.” dediler: Biliyoruz! Hem de nasıl tutkulu bir kalp. Mevsimlerin değişmesi, güneşin parlaması, yağmurun sesi, papatyaların, mayıs çiçeklerinin açması, nergislerin kokusu, okulların açılması, Deniz’in durulması, Nehir’in coşması, Leyla’k moru, Engin bir gökyüzü kalbini tutkuya- la heyecanlandırır, nefessiz kalana kadar tadına varmak isterdi tüm arzularının. Yaptığı her işi aşkla yaptığına öyle çok tanık var ki: Eylem ör- gütlenecek, bildiri yazılacak, çalıştay organize edilecek, eğitim çalışması düzenlenecek, soru kağıdı hazırlanacak, sunuculuk yapılacak, editör- lük gerekecek, eğlenmeye gidilecek...Liste uzun. Öne atılır, öneri sunar, planlama yapar, ille de çi- zelge hazırlar, not tutar, hayata geçirir, takip eder, fotoğraf çeker, paylaşım yapar, süslenir püslenir ve her koşulda mutlaka dans eder. Diğer tüm işlerde, etkinliklerde kolektifliği gözetirken söz konusu dans etmek olduğunda eşlik eden olmuş olmamış umurunda olmaz. Pistte tek başına da olsa yalınayak dans eder, göbek atar, omuz sil- ker, masaya çıkar, oynar, oynar, oynar. Şenlik da- ğılır, evlere dönülür. Sahnenin yıldızı Nurşen me- kanı kapatır. Zira tutkulu bir kalp bunu gerektirir. Hayat hikayesi kendi cümlelerinden alıntıyla:

“Öğretmen, sendikacı, sosyalist, feminist. 12 Kasım 1967’de Bulgaristan’ın Silistre kentinde dünyaya geldi. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğ- rafya Fakültesi Edebiyat Bölümü mezunu. Genç- lik mücadelesi içinde yer aldı. 12 Eylül sonrası gerçekleştirilen ilk öğrenci eylemine katıldığı için 15 gün gözaltında kaldı. Üniversite son sınıftay- ken ANKA Ajansı’nda çalışmaya başladı. 1 Mayıs 1989’da Çağdaş Sincan gazetesini çıkardı. Kasım 1989’da Sincan Belediyesi Kadın Sorunları Bü- rosu’nun kurucu müdürü oldu. Büro için gerekli bütçenin ayrılmaması, taleplerin reddedilmesi ve öğretmenlik sınavını kazanması üzerine 28 Şubat 1990’da öğretmenliğe başladı. Eğitimciler Derneği’nden (Eğit Der) Eğitim ve Bilim Emekçi- leri Sendikası’na (Eğit-Sen) geçiş sürecinde aktif görev aldı. 1990-1995 yılları arasında Eğit-Sen kadın komisyonlarında yer aldı. 1995’de Eğitim

Sen 4 Nolu Şubenin kurucu şube sekreterliğini üstlendi. 1996 yılındaki kongrede MYK üyeliği- ne seçilerek öğretmen hareketindeki en genç merkezi yönetici oldu. Mali sekreterlik ve kadın komisyonlarından sorumlu MYK üyeliğini 2000 yılına kadar sürdürdü.

“

Kamu çalışanı kadınların pantolon giyme hakkının kazanılmasında, doğum izinlerinin arttırılmasında, kreş talebi eylemlerinin organize edilmesinde, örgütlenmesinde ve gerçekleşmesinde aktif görevler aldı.

”

2008-2011 yılları arasında KESK’in denetim kurulu başkanlığı görevini üstlendi. 2011-2014 yıllarında KESK Genel Meclis’inde görev aldı ve kadın dairesinde çalıştı.”

Yaşamın tüm hoyratlığına rağmen neşesiyle onu güzelleştirmeye çabalayan, örgütlü mücadele- ye inanan, doğru bildiğinden inatla şaşmayan ve gülmeyi hiç ihmal etmeyen Nurşen, 28 Ocak 2025 tarihinde aramızdan ayrıldı. Hep yaptığı gibi geçen yıl 8 Martı alanlarda coşkuyla kutla- mıştı. Bu 8 Mart ve sonrakiler de hep anılacak, hatırlanacak, kızkardeşlerinin mor fularlarında, kahkahalarında, sloganlarında, pankartlarında olacak. Yaşamı dönüştürmeyi, paylaşmayı, ör- gütlenmeyi dayanışmayı hayat felsefesi haline getirmiş, asla ertelemeyen, üşenmeyen, ötele- meyen, anda kalabilen, bugünü değiştirmeye he- vesli, uslanmaz, asi bir ruhtu Nurşen. Arzularının, tutkularının peşinde kendisinden hiç vazgeçme- yerek, iz bırakarak geçti bu dünyadan. Çocuksu neşesi, sevecen gülümsemesi, feminist ve sos- yalist tahayyülü morlara, allara, mücadelemize emanet.

Anısına saygıyla, özlemle...

Dr. Demet Bolat
Bağımsız Araştırmacı

Akademi Bizim **Neyimiz** **Olur?**¹

Bu yazıda, Türkiye’de içinden geçtiğimiz muhafazakâr otoriteryenliğin, kalıcılaşan olağanüstü halin ve kanunu askıya alan KHK rejiminin feminist akademisyenlere ve eleştirel toplumsal cinsiyet çalışmalarına etkileri üzerine birkaç not düşmek istiyorum. [1] Ancak bunu anlamaya çalışırken, kadınların hem felsefe ve bilimle hem de bir kurum olarak akademiyle çekişmeli ve değişken ilişkilerinin tarihini de akılda tutmak gerekiyor. Bu tarihe kulak vermek “başımıza gelenleri” OHAL’in de ötesinde, akademinin patriyarkal-neoliberal yapılanışıyla birlikte düşünmemize olanak sunuyor.

Güçlenen toplumsal cinsiyet çalışmaları, zayıflayan feminizm

Söz konusu OHAL’in akademiye etkileri olduğunda, aklımıza ilk olarak KHK’lar geliyor. Toplamda 6 bin 81 akademisyen üniversitedeki görevinden ihraç edilmiş. Bu hukuksuzluk, üniversitede çalışmaya devam eden akademisyenler için şikayet ve ihbarlarla kolayca işlerinden edilebileceklerine dair güçlü bir mesaj. Bu tekinsiz ortam, diğer eleştirel çalışmalar kadar toplumsal cinsiyet çalışmaları üzerinde de baskı oluşturuyor. [2] Yine akademiden uzaklaştırılan 549 Barış Akademisyeninin içerisinde pek çok feminist akademisyen

var. Bu akademisyenler Türkiye akademisinde kadın/toplumsal cinsiyet araştırmaları enstitülerinin kurulmasına katkıda bulunan, toplumsal cinsiyet eksenli dersleri yürüten, öğrencileri feminist ve LGBTİ+ politikası yapanlarla buluşturan, pek çok genç öğrencinin feminist bir bakış açısıyla hazırladığı lisansüstü tez çalışmalarına danışmanlık veya jüri üyeliği yapan, üniversitelerde cinsel saldırıya karşı kurullar/birimler oluşturulması için mücadele eden feminist hocalardı. Onların tasfiyesi hem yürüttükleri feminist çalışmaları zora soktu hem de üniversitede işine devam eden feminist akademisyenleri yalnızlaştırdı.

¹ Bu metin daha önce belirtilen kaynaktan yayımlanmıştır: <https://catlakzemin.com/akademi-bizim-neyimiz-olur/>

Ancak YÖK'ün resmi sitesi üzerinden lisans üstü çalışmalara şöyle bir bakmak bile "akademide feminizm" meselesinin daha karmaşık olduğunu anlamaya yetiyor. Mesela ben bu yazıyı yazarken YÖKTEZ'in basit taramasına "kadın, toplumsal cinsiyet, eşcinsel, queer" gibi anahtar sözcükleri girdiğimde son yıllarda bu konuların çalışılmasında herhangi bir azalma olmadığını, aksine özellikle "queer" kavramını içeren tezlerde bir patlama yaşandığını gördüm. Üstelik birkaç sütun geriye doğru gidip başlıklara ve rastgele tez özetlerine baktığımda, bu tezlerin çoğunun hiç de öyle muhafazakâr bir bakışla yazılmadıklarını da fark ettim. Bu yüzeysel araştırma bana gösterdi ki Türkiye akademisi, tabiri caiz ise, çatır çatır toplumsal cinsiyet çalışıyor ve feminist teorilerden yararlanıyor. Akademisyenler bu alanda danışmanlıklarına ve çalışmalarına devam ediyorlar. Bu nereden bakarsanız bakın harika bir haber! Ancak burada şunu sormadan edemiyorum: Peki nasıl oluyor da homofobi, transfobi, kadınlara yönelik şiddet, aşağılama, gündelik tacizler, mobbing ve cinsel saldırılar üniversitelerde bu kadar yaygın? Nasıl oluyor da bütün bu çalışmaların sürdürüldüğü yerler, bazen medyaya yansıyan, bazen dedikodu yoluyla şehre yayılan, çoğu kez kanıksanıp üzeri örtülen ve nadiren soruşturmaya konu edilen şiddet ve taciz edimlerinin mahalli olabiliyorlar aynı zamanda?

Burada kafamız karışıyor çünkü akademide feminizmin ahvalini anlamak için hâlâ yalnızca akademiye bakıyoruz. Oysa feminist kuramlar, kavramlar, tartışmalar ve araştırmalar Türkiye akademisine, belki başka hiçbir akademik alanda bu netlikte görülemeyecek bir biçimde, politik örgütlülüğünden beslenerek girdi. Feminist akademisyenler, kendilerinin de parçası oldukları feminist politikadan güç alarak akademide kadın/toplumsal cinsiyet çalışmaları alanlarını açtılar. Yani, daha önce defalarca dile getirildiği gibi, Türkiye'de kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları,

80'lerden bu yana örgütlenen kadın hareketleri ve feminist hareketlerle iç içe üretilen söylemler, bilgi/bilme biçimleri, bakış açıları ve eylemlilikler ile akademik alanlar haline geldi. Bu ortaklık elbette pek çok pürüz taşıyordu. Ancak bugün kalıcılaşan OHAL'in alamet-i farikası her iki alanda da oluşturduğu baskı ve şiddet biçimleriyle akademi ile politika arasındaki bağları iyice zayıflatmak, akademideki neoliberal apolitik eğilimi pekiştirmek oldu. Hal böyle olunca feminizm giderek steril, bol fonlu, havalı kuramsal tartışmalar yürütülen, neoliberal başarı hikayeleri yazılabilecek bir akademik alandan ibaret hale geliyor. Oysa feminist kuramlardan beslenen, toplumsal cinsiyet teorileri etrafında çalışan akademisyenler aynı zamanda homofobik bir şakaya gülüp geçmeyerek, veya ne bileyim, tacizci hocanın dersini almayarak ya da cinsiyetçi laflar eden hocayla ortak projeler yürütmeyerek ve daha pek çok yolla akademiye sinen erkek egemen kültürü geriletebilirler. Ancak o zaman toplumsal cinsiyet çalışmalarına gösterilen bu kıymetli akademik ilgi, feminist teori çalıştıkları için değil, akademideki erkek egemen kültüre karşı oyunbozan (Ahmed, 2012) bir tavır takındıkları için marjinalleştirilen akademisyenler ve öğrenciler için de güçlendirici olabilir.

Sömürgeleştirilen feminist bilgi

Zira bugün muhafazakâr-İslamcı iktidar çevrelerinin feminist kuram ve kavramlarla yeni ilişkilendirme biçimlerine bakılırsa, feminist teorinin kendisini yeniden bir politik faillik biçimi olarak kavramanın elzem olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de muhafazakâr-İslamcı siyasal öznelerin feminizmle ilişkisi geleneksel olarak toptancı bir reddediş biçiminde vuku buluyordu. Ancak son 4-5 yıldır bu ilişkilendirmede bir değişme seyrediyor. Bu strateji değişikliğinin bu yazının sınırlarını aşacak pek çok nedeni olabilir elbette. Ancak en azından bugünün Türkiye'sinde "kadın dediğin

hamileyken sokağa çıkmayacak" gibi bir buyruğun farklı çevrelerden geniş kadın kesimleri için bir karşılığı olmadığını söyleyebiliriz. Gerek özel gerekse kamusal hayatlarında kadınların eşitlik ve özgürleşme talepleri giderek artıyor. Bu nedenle bugün AKP bünyesinde yekvücutlaşan muhafazakâr-İslamcı siyaset, feminizmin ürettiği fikir ve kavramları toptan reddedemiyor, bunun yerine onları sömürgeleştiriyor. Bu sömürgeleştirme basitçe el koyarak değil, kavramları yeniden temsil ederek ve anlamlandırarak gerçekleşiyor. Örneğin yaklaşık 50 yıldır sosyal bilim alanında kullanılan ve düşünsel kökleri çok daha gerilere uzanan "toplumsal cinsiyet" kavramı yeniden tartışılmaya açılabilir. Bizzat YÖK Başkanı Yekta Saraç Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi'nin geri çekilmesini savunurken "toplumsal cinsiyet" kavramını basitçe reddetmek yerine "adalet temelli kadın çalışmaları" gibi bir tanım/güzergah öneriyor. Erdoğan ailesi ve yakın çevresiyle son derece iç içe olan KADEM Vakfı ise "toplumsal cinsiyet kavramı" yerine heteronormatif bir cinsiyet karşıtlığı ile kadınları erkeklerle "eşit değil eşdeğer" gören "toplumsal cinsiyet adaleti" kavramını daha önce önermişti. Yine bizzat Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın gündeme getirdiği kadın üniversiteleri kurulması teklifi/talimatı, bu sömürgeleştirici yaklaşımı anlamak için verimli bir örnek. Zira burada söz konusu olan klasik İslami geleneğin haremlik-selamlık uygulamasına değil; (niyet aynı olsa da) Batı dışı bir modernleşme, bilim ve kalkınma modeli olarak Japonya uygulamalarına yapılan bir referans var. Bu gibi sömürgeleştirici stratejilere başka örnekler vermek mümkün, ancak söylemek istediğim bugün muhafazakâr-İslamcı iktidar çevrelerinin feminist teorileri ve feminizmin ürettiği kavramları reddetmek yerine onları eğip bükme ve muhafazakâr bir biçimde yeniden kullanıma açmaya giriştiği.

Babaların temayülü

Üniversiteleri birer aygıt olarak değil, farklı konumları barındıran birer alan olarak görsem de, bugün feminizm etrafındaki bu mücadelede feminist akademisyenlerin eli giderek zayıflıyor. Hukuku askıya alarak bir istisna hali (Agamben, 2013) yaratan kalıcılaştırmış OHAL rejiminde ise bu durum iyice pekişti. Zira yazılı kurallar bir kez askıya alındığında ve yerine "paşa gönlüm öyle istiyor yönetmelikleri" geçirildiğinde hukukun yerini temayüller alıyor. Peki üniversitelerde bu temayüller nasıl belirleniyor, kimlerin eğilimleri üniversite yönetimlerinde ve karar verme süreçlerinde birer geleneğe dönüşüyor? Yine çok basitçe YÖK'ün istatistiklerine dönersek Türkiye'de üniversitelerin %98'inin rektörünün erkek olduğunu görüyoruz (ki kadınlar da her zaman şahane olmayabiliyor). Daire başkanları, enstitü müdürleri, dekanlar, bölüm başkanları, profesörler derken, üniversitelerin idari ve akademik kadrolarında kadınlarla erkekler arasındaki asimetri listesi uzayıp gidiyor. Hal böyle olunca, karar verici konumlarda ve meşru akademik hiyerarşilerde üstte olan erkeklerin temayüllerinin birer yasa dönüşmesi şaşırtıcı olmuyor. Bu durumda üniversiteler, giderek babaların eşref saatlerinin kullandığı aileci yapılara dönüşüyorlar. Örneğin YÖK'ün geri çektiği ve sitesinden kaldırdığı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesi'nin üniversitelerde toplumsal cinsiyet çalışmaları yürüten ve tacize karşı mücadele birimleri, cinsiyet eşitliği toplulukları gibi mekanizmalar kurmaya çalışan kadın akademisyenler için ne kadar güçlendirici bir yasal referans olduğu, Sabancı Üniversitesi / SU Gender tarafından yürütülen çalışmaya yansımıştı.[3] Fakat bu gibi güçlendirici referansların yokluğunda veya var olanlar işlemediğinde, toplumsal cinsiyet konularında çalışmalar yapan akademisyenler çoğu kez informal sınırlandırılmalarla, "Hocam öyle değil de böyle yazsanız, şu paragrafı çıkartsanız," gibi meşruiyeti nereden

geldiği belli olmayan “yumuşak” buyruklarla muhatap olmak zorunda kalıyorlar.

Ümitvar olunuz!

Ancak, bütün bu koşullara rağmen diyebiliriz ki “cin şişeden çıktı”. Bugün feminist değerlerin kadınlar ve özellikle gençler arasında giderek yaygınlaşmasına tanıklık ettiğimiz bir dönemdeyiz. Dindar nesil yetiştirmek için yapılan büyük yatırımlara rağmen gençler, başrollerinde eşcinsel karakterlerin olduğu Netflix dizilerini izliyorlar; kadınlar, onları koruyan yasaların her gün yeniden tartışılmaya açılmasına rağmen (İstanbul Sözleşmesi veya nafaka hakkı gibi) bedeli ağır da olsa ataerkil pazarlık masasını deviriyorlar. Yine cinsiyet çalışmalarına dönük akademik ilgi, yukarıda bahsettiğim gibi, bütün bu baskıcı ortamda bile azalmıyor, aksine artıyor. Marjinalleştirmeye ve baskılamalara rağmen pek çok akademisyen üniversitelerde cinsiyet eşitliği mücadelesine devam ediyor. Ayrıca özellikle Barış Akademisyenlerinin kurduğu dayanışma akademileri “akademi” fikrini yeniden düşünmemize neden oluyor. Dayanışma akademileri, diğer eleştirel bilgi biçimleri gibi, feminist bilginin üretilmesi, paylaşılması ve yaygınlaştırılması için zengin ve

güçlü bir zemin yaratarak feminist epistemolojinin politik okumasına alan açıyorlar. Feminist bilgi üretiminin işbirliğine, diyaloga ve karşılıklılığa ihtiyaç duyduğunu akılda tuttuğumuz, akademi-deki baskıları “taşra üniversitelerinin sorunları” olarak düşünmediğimiz ve dayanışmayı güçlendirdiğimiz sürece ümitvar olmamak için hiçbir nedenimiz yok.

Referanslar:

- Ahmed S. (2012) “Oyunbozan Feministler” *Mutluluk Vadi*. çev. D. Mayadağ. İstanbul: Sel. 77-125.
- Agamben, G. (2013) *Kutsal İnsan; Egemen İktidar ve Çıplak Hayat*. İ. Türkmen (Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- [1]Yazıyı, Kaos GL ve Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği’nin işbirliğiyle geçtiğimiz ay düzenlenen Dayanışma Yaşatır çalıştayında yaptığım sunumdan yola çıkarak kaleme aldım.
- [2]Bu hukuksuzluğun ve baskıcı ortamın akademisyenlere etkilerini çeşitli açılardan ortaya koyan güncel bir çalışma için şu rapora bakabilirsiniz: http://insanhaklariokulu.org/wp-content/uploads/2019/12/0%CC%88zdemir-0%CC%88rdek_Rapor_2019.pdf
- [3]https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/sugender.sabanciuniv.edu/files/univ_toplumsal_cinsiyet_raporu_30nisan.pdf

Kadın Penceresi/ Sanat Haberleri

Hikayeleri Derleyen

ZELİHA ÇETİNKAYA

TÜMBEL-SEN

Kocaeli Şube Kadın Sekreteri

Sevgili kız kardeşlerim;

Öncelikle İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir ve diğer büyük şehirlerimiz olmak üzere Devlet Tiyatroları ve Şehir Tiyatroları, uygun ücret, deneyimli oyuncu ve kreatif tasarım kadrolarıyla gayet güzel oyunlar sunuyor. Bu tiyatrolar sizlerin vergileriyle hizmet sunuyor. İzlemeli, olumlu ve olumsuz düşüncelerinizi belirtmelisiniz. Bu geri dönüşleri bizzat yapabilir veya bize ulaştırabilirsiniz. Seyircinin köşesinde bunlara seve seve yer veriz. Ayrıca bulunduğunuz şehirde duyurmak istediğiniz sanat etkinliklerinizi, görüşlerinizi ile lütfen bize iletin. Bu sayfalarda ulaşamadığımız coğrafyalar için mihmandarlığınıza ihtiyacımız var. Heyecanla bekliyoruz haberlerinizi!

Sayfamızın adı **"KADIN PENCERESİ"**

Bu sayfada kadın kamu çalışanlarının isim veya rumuzla renkli tasarımlarımız içinde yaşadıkları komik trajik iyi veya kötü yaşanmışlıklarına yer verdik. Lütfen kıymetli yaşanmışlıklarınızı, başarılarınızı, mücadelelerinizi bizlerle paylaşın.

"İnsan insanın zehrini alır." Diyelim ve yarenlik edelim... Ne dersiniz?

İmza: Karakız

Ankara'da Bir Coco Chanel

Soğuk aylardan biriydi. İnançlı, şahane kadınların bir araya geldiği bir kadın meclisi... Coğrafyada dert çok... Teker teker kürsüye gelen kadınları

büyük bir hayranlıkla izledim. İçinize çöken ağrı ve etrafınızı saran umut o kadar etkileyici, yaklaşımlar o kadar akılcı ve profesyoneldi ki; bu güzel kadınlar, sürecin içerisine böylesi bir samimiye-ti nasıl sığdırebildiler? Bunca haksızlığın içinde ayakta ve temiz nasıl kalabildiler diye sordum kendime... Kabalığa, mobbinge, tacize hatta küfre varan baskın erkek tavırlarının karşısında kadınların haysiyetli, akılcı çabalarını çok daha güçlü ve keskin buldum.

İşte o şahane kadınlardan biri, soğuk Ankara'nın gri ağırlığını sıcak gülümsemesiyle aydınlatan koca yürekli kadın...

Önce selamladı hepimizi. Ardından tatlı bir ayar verdi. Nasıl birlik olmamız gerektiğini, çalışma hayatı içinde nasıl var olmamız gerektiğini, haklarımızı söke söke, adil bir biçimde almamız gerektiğini anlatan girizgâhının ardından, beni derinden etkileyen direniş hikayesini anlattı.

Yıl 1997... Kamuda çalışan kadınların etekle işe gitmelerini mecbur kılan yıllar... Kendisi zabıta memuru. Ankara soğuk. Alana çıkan kadınlar için hayat zorlu. Ama erkek egemen zihniyet kadınların etek giymesini uygun görmüş. Oysaki kıyafet devriminin üzerinden 72 yıl geçmiş... Bu kararlar hangi akla hizmet alınmış bilinmez... Nihayetinde kadınlar taleplerini iletmış ve pek tabii kabul edilmemiş. Sendikal ve yasal süreçler başlayabilirdi. Bu talep ve direniş siyasi olarak kabul edilebilirdi. Ama öyle olmadı.

O yıllar kadınlara ya etek dağıtılıyor ya da eteğin kumaşı veriliyordu. (Yazımın bundan sonrasında size kendisinden 'cesur kadın' diye bahsedeceğim.) Cesur kadın tercihini kumaştan yana yapmış ve pantolon giymeye karar vermişti. Hiç kimseye bir şey söylememiş ve doğruca terziye gidip pantolonunu diktirmiş. Ertesi gün, sanki üniforması gibi giymiş. Artık bacakları üşümeyecek ve servise rahat binecekmiş.

Bundan o kadar rahatsız oluyorlarmış ki; erkek mesai arkadaşları rahat binsinler diye sessiz bir anlaşma gibi önden biniyorlar, kadın arkadaşlarını saygıyla kolaylamaya çalışıyorlarmış. İş yeri olan zabıta karakoluna vardığında bir heyecan...

İlk amiri fark etmiş. Cesur kadın kendini savunmaya ve geri adım atmamaya kararlıymış. Ama öyle olmamış.

Şaşırان amir, kısa bir sessizlikten sonra "Hadi işimize bakalım." demiş. Şaşırان cesur kadın da sessizce, meraklı gözler arasında işine başlamış. O kadar haklıymış ki direnişinde... Akabinde bu hem bulundukları karakoldaki kadın arkadaşlarına hem de diğer karakollara sirayet etmiş. Ve Ankara'da birçok zabıta karakolunda da birbirinden habersiz ve çok benzer bir sessiz direniş olmuş.

Sonra da bu ülke genelinde tüm kadın zabıtalarına yayılmış. Yani aslında her şey bu kadar kolaymış...

1998 yılından itibaren pantolon giymeye başlanmış. Ama 2000'li yıllarda resmileşmiş. Çünkü hiçbir zaman direniş tek taraflı olmaz. Hâlbuki akılcı olana direnmek ne kadar manasızdır.

Yaklaşık 3000 yıllık Anadolu-Türkler ve Çin'e kadar uzanan, hâlen Anadolu'da adına 'potur' denen pantolon, 19. yüzyılda ilk olarak Elizabeth Smith Miller (1851) tarafından tasarlanmış. Eylemsel anlamda, Birinci Dünya Savaşı sırasında Coco Chanel tarafından giyilmiş.

1914'te Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı'na katılan askerlerimize kıyafetlerini devrimci olarak gördüğü Coco Chanel'e tasarlatmış. Elbette pantolona son noktayı koyan 'Kadın Hakları Hareketi' olmuş. Pantolon, kadın özgürlüğünün sembolü sayılarak bugüne kadar gelen, tüm dünyaya yayılan sessiz bir direnişçi olmuş. Tıpkı cesur kadınlar gibi... Tıpkı tanıdığım o cesur yürekli kadın gibi...

Soğuk Ankara'nın sıcak yüzlü cesur kadınları; artık her pantolon giydiğimde sizi anıyorum. Cesur kadının kürsüden bize seslenirken "Her gün işyerine girmeden önce kadın arkadaşlarımı izlerim. Ve bedel ödeyen o poturların kadına ne kadar yakıştığını düşünürüm." dediğinde, gözlerindeki hüznü ve sevinci unutmayacağım, Cesur Kadın...

Ötelenmiş Ruhlar Cumhuriyeti

Sanat ve kadın... Her ikisi de varlığı için, var olduğu günden beri savaş veriyor. Hem de her cephe-
de. Güzel söylüyorlar, emek veriyorlar, sabır tüketiyorlar, besliyorlar, besleniyorlar, üretiyorlar, direniyorlar, çabalıyorlar. Aydınlığı, doğruyu, sevgiyi, ilişki kurmayı, yeteneklerinin, zenginliklerinin ve vicdanlarının daha çok insana ulaşmasını istiyorlar. En azından ulaşabildiklerine etki edebilmeyi umuyorlar. Her biri; ben buradayım diye çığlık atıyor. Artık 'Gölge etme başka ihsan istemem' noktasına getirilmiş çaresizlikleri acı verici.

"Neden?"

Bulmamız gereken cevap bu. Çünkü nasılı bu noktaya geldiğimizi hepimiz biliyoruz. Tecrübe ettik çok şükür! Bu direncin nedenini bulmak, süzmek, neden olmadan müdahale edebilmek çözüme giden yolu açacak. Sistem, Politikalar, parti siyasetleri, ...'izm'ler, toplum, ekonomi, coğrafya, psikoloji, cinsiyet ve daha birçok parametre süzüldüğünde Sonuç hep tek başlık erkek hegemonyası. Oysaki hayatın kaynağı ve onun ilk yansıması kadın ve sanat...! Türk Tiyatrosu ve dahi Dünya tiyatrosunda da durum değişmiyor. Kadın baskı politikaları, Kadınlara her alanda uygulanan eşitsizlik, egemen toplum anlayışında hep bir itilmişlik ile çıkıyor karşımıza. Bir oyun düşünün 20 kişi ama sadece 5'i kadın... Mesela

ben hayatım boyunca ki 29 yıl kurumda öncesi ile beraber toplan 35 yıllık profesyonel oyunculuk hayatımda; oynadığım rollerin %90'ı anne veya fahişeydi ne acayip bir çelişki yeni dönem oyunları dışında, yazılmış metinler üzerinden zaten kadınların öyle çok büyük seçenekleri yoktur. %20 ezilen, aldatılan, oynak, f****, kendini feda eden ya da her şeyini kaybetme pahasına Kahraman olan kadın rolleri. Sonunda bunu hayatıyla ödeyen, gönderdiği mesaj itibarıyla de ironik rol kişileridir. Kadın bir oyuncu ya da çalışan bir kadın diyelim. Öncelikle kadındır. Kendi bakımı ve sağlığı ile ilgili rutin ihtiyaçları vardır. Eş olması sebebiyle toplumsal rolü gereği; temizlik, yemek, düzen, alışveriş, aile ve toplum sosyalleşmelerinde yer almak zorundadır. Çoğu annedir. Ailesinde gereksinimlerini karşılamaları gereken bireyler vardır. Çocuklarının veya o bireylerin sağlık, beslenme, alışveriş, temizlik, okul ve Sosyal aktivitelerinden de o sorumludur. Bütün bunların içinde kendini öğütürken, ruhunun ihtiyaçları, Mesleki ve kişisel gelişimi yok sayılır. Hepsinin üstesinden gelen bu kahraman kadınlar; erkek zorbalığı, işveren Amir zorbalığı, meslek zorbalığı, eş, aile, toplum, hatta kendi hemcinslerin zorbalıklarına da katlanmak ve dahi üstesinden gelmek zorundadır. Size kahraman mı lazım? Uzakta aramayın. Etrafınızdaki tüm kadınlar irili ufaklı kahramandır.

Fakat bir kadın sanatçıyı gördüğümde nasıl üstesinden gelebildiklerine hep şaşırır hep çok saygı duyarım. Hep daha çok alkışlamak isterim. Kendim dahil! D

Düşünün; bir kadın oyuncu herkes işinden eve giderken o işine gider. Çünkü, toplum iş sonrası eğlence ve kültürel etkinliğe ihtiyaç duyar. Bu önemli beslenmenin en etkili figürlerinden biri kadın sanatçılardır. Ah o caanım kadınlar... yolları ne çileli bir bilseniz!

Apartmanda bir teyze bana'- kızım, milletin yemek saati, çocukların okuldan, kocaların işten gelme saati sen böyle yollara düşünüyorsun. Keşke daha iyi bir iş tutsaydın kendine. Hem gece yarısı geliyorsun evine. Laf söz olur diye ben korkuyorum senin yerine demiştin...! Ne diyeyim... Bir akşam davetlim ol. Oyunuma gel dedim. Geldi... Birkaç gün sonra, öğlen çaya çağırdım onu. Geldi... Elinde bir tepsi börek, çocuğa bir kâse çorba, ördüğü bir banyo lifi... Ahh! Şivenaz teyze!

"Hakkını helal et kızım... Meğer sen ne mukaddes bir iş yapıyormuşsun. Her gece, saat gece yarısı,

senden yemek kokuları gelirdi. Deli mi bu kadın? derdim. Meğer ne başka bir kadınmışsın. Artık arkanda Şivenaz teyzen var. Sen yorulma. Yat dinlen kuzum. Beyine bir şey yap yesin dursun. Çocuğuna ben ne yaptıysam her gece taze taze çıkarırım. Sen sanatçısın yat dinlen dedi. Oyuna bayıldım. Dün altın gününde herkese anlattım. Tutup tutup kolundan herkesi getireceğim. Onlar evde fındık kırarken senin yaptıklarını görsünler." dedi.

Öylece kalakaldım. 3 gün önce '-empatisine tüküreyim...' demek yerine oyuna davet ettiğim komşu teyzenin içinden Adile Naşit çıktı. Güleyim mi, ağlayayım mı? bilemedim. Ne demiştik;" kadın ve sanat" ötelenmiş ruhlar cumhuriyeti. Her ikisi de varlığı için var olduğu günden beri Savaş veriyor. Hem de her cephede. Komşu Şivenaz teyze yani Adile Naşit cephesi dahil olmak üzere; gönlünüzce yaşayın güzel kadınlar. Hem de her cephede...

Bankada

O gün erken çıktı evden. Oysaki gece yarısı gelmişti eve. Oyun uzundu. Kostüm ve makyaj açısından teferruatlıydı. Oyun çıkışı gelen gül yüzlü seyirciler ile kısa muhabbetler, fotoğraf çekimleri, tanışmalar, tatlı oyun eleştirileri derken saat çoktan gece yarısı olmuştu. Yine de kurdu saatini. Çünkü mecburdu. Sıkıntısı vardı. Baş edemiyordu. Kredi çekmek zorundaydı. Bankada direkt müşteri danışmanına gitti. İsteddiği kredi miktarını ve vadesini söyledi. T.C. kimlik numarasını verdi. Buz yüzlü müşteri temsilcisi, onu şöyle bir baştan ayağa süzdü. Hani oğluna alacak gibisinden.

"Krediyi hangi amaçla talep ediyorsunuz?" Dedi.

Utandı kadın. Ama kuyruğu dik tuttu. Vakur bir eda ile;

"Neden Sordunuz?" Dedi.

Meğer ihtiyaç kredileri kendi içinde maddelere ayrılıyormuş. Tatil, eğitim, araç, ev, düğün. Vesaire...

Kadın, 2

'Annemin hastane masrafları 'helali hoş olsun' boyumu aştı. İki aydır kiramı ödeyemedim' diyemedi. İçinden en ferah olanı seçti.

TATİL!

Buz yüzlü müşteri temsilcisi yine sordu:

"Mesleğiniz?"

"Oyuncuyum...!" dedi kadın.

Buz yüzlü kadın gözlerini; tatil kredisi ile evinin kirasını ödemek isteyen, dik kuyruklu, oyuncu kadından hiç ayırmadan, yandaki çekmeceye uzandı. Çekmeceyi açıp önce tüm nezaketini oraya bıraktı. Ardından birbirlerine zımbalı kağıtları aldı. Kağıtların beyazlığını buz yüzüne yerleştirdi. Bir kağıtlara, bir oyuncu kadının yüzüne baktı. Yaklaşık 6-7 sayfa bu ayın devam etti. Oyuncu kadının kulaklarına, meşhur "Baba" filminin müziği geldi. Anlamsızca gülümsedi. Beyaz buz yüzlü müşteri temsilcisi kadının elinde, sanki Marlon Brandon'un altı patlar silahını alnına dayar gibi, oyuncu kadına döndü.

"Öyle bir meslek yok." Dedi.

Gülse mi, ağlasa mı, o bankayı kafalarına mı geçirse bilemeyen kadın;

"Ben devletin maaş ödediği bir sanatçıyım"

Deyince buz yüzlü kadının gül cemalinde bir aydınlanma oldu.

"doğru devlet memuruydunuz. Sanatçı memur olarak değil düz memur olarak yazarsak maaşınızın bilmem kaç katı alabilirsiniz." Dedi.

Hatta yüzünde işini yapmanın gururuyla belli belirsiz bir tebessüm belirdi. Düz memur olarak kabullenilmiş çaresizlikle, mesleğini bağrına basıp o krediyi aldı. Hiçbir yere sapmadan, dümdüz evine gitti. Hala sorar kendine; acaba bu onurlu mesleği ve istediği saygınlığı ne zaman kazanacak diye!

Altın Günü

Konservatuardan yeni mezun, gencecik bir kadın oyuncu olarak hayata atılmaya can atıyordu. Ama okul bitmiş, annesinin domestik hayatı içinde, evin genç kızı olarak, iş hayatına başlayana kadar varlık göstermek zorundaydı. O tatlı yaz günü annesinin evde altın günü vardı. Kısırlar, börekler, salatalar, kurabiyeler yapıldı. Çaylar demlendi. Ev, korniş aralarına kadar silindi. Halı saçakları yeniden kolalandı. Bir botanik bahçeye benzeyen evin salonundaki çiçeklerin yapraklarının tek tek tozları alındı. Komşu teyzeler birer ikişer gelmeye başladı. 5 Nisan paketleri yeni açılmış, esnaf kan ağlıyor, çoğunluğu iflas verip kepek indiriyordu. Stok yapanlar temkinli, yapamayanlar pahalılığa çare arıyorlardı. Ama seyyar kuyumcu şeklindeki komşu teyzeler tuhaf bir bahar yaşıyordu. Sanki başka memleketten ısınlanmış gibiydiler. Oyali, nakışlı çantalarından ev ayakkabıları çıkıyor, el işi çantaları özenle açılıyordu. Önce kolonya, lokum, ardından hoş geldin kahveleri verildi. Kahveler çifte kavrulmuş, çift çekim! Hatır sorma merasiminin ardından, hazırlanmış tabaklar, çaylar getirildi. Dedikoduya yavaş yavaş giriş yapılıyordu. Ülke ekonomisi altın gününe işmiyor, anladığım kadarıyla. Mahalle dedikodusu, dizi filmler, yeni tatlı tarifleri, yeni el işi örnekleri derken; Çakır gözlü komşu teyzenin gözü bana takıldı. Bir bakıyorum annem, nazar değmesin diye okumaya başlamış bile. Çakır gözlü teyze birden:

“Nasılsın yavrum?” diye soruyor.

Kibarca cevaplıyorum. Okulu soruyor ve hemen ardından cevaplamamı beklemeden:

“Ne oldun şimdi sen?” diye soruyor.

Gözlerini deviren annemi geç gördüğüm için:

“Oyuncu.” diye veriyorum.

Salondan anlamsız bir uğultu yükseliyor. Sonra uğultuyu ayırıyorum:

“Ya ahh! Canım olsun güzel kızım.”

“En azından üniversite okudu denir.”

“Ay kıyamam olsun yavrum, ne yapalım.”

“Ama annesi güzel yetiştirmiş.”

“Sanki mimar olsa çalışabilecek miydi?”

“Huriye’nin kızı hemşire ama kocası çalıştırmadı.”

“O yine iyi, Zekiye’nin kızı doktor çıktı. O kadar yıl okudu ama evde. İki çocuk... Boşuna yani bütün bunlar.”

“Olsun çocuğum! Bizim mahallenin arkasında el işi kursu var. Ona da git. Evlenince lazım olur. Gerçi annenin hamaratlığına laf söylenmez ama kendi akranlarıyla olursun. Zaten çok durmaz maşallah, gidişatlı! Yakında çıkar talibi...”

Derken annem, çevik bir hareketle, bana tek hamlede kaşı gözüyle “çık tatlıları ve suları tepsiyle getir” anlatıyor. Bugün olmuş hâlâ bu tek hareketle ve bunu nasıl anladığıma şaşarım. Arkasından patlatıyor:

“İki tane talibi var, biri doktor, biri kuyumcu...”

Ortalık bir anda şenleniyor. Konu değişiyor, annem salonda tüm teyzeleri, teyzeler de benim canım mesleğimi nakavt ediyor.

Beş Çayı

O yıllar yerel yönetim yeni değişmişti. İş yerinde bir Sibiry'a soğuşu. Kapı arkalarında ise ortalık 50 derece kaynıyor. Teker teker emekliye zorlananlar, işten atılanlar, istifaya zorlananlar ve pek tabii sürgünler...! Başka bir müdürlükte görev yapan çok sevdiğim bir arkadaşım vardı. Özledim, aradım. O gün de izinliyim.

"Gelsene yanıma. Biz de işten çıkmadan önce 5 şey yapacağız, arkadaşlarla." dedi.

"Rahatsızlık vermeyeyim" dedim.

"Durumlar belli! İş yerinde sorun olmasın" dedim.

"Bizim burada sorun edecek kimse yok. Zaten çalışanların çoğunu tanıyorsun." dedi.

"İyi madem, tarif et, geliyorum." dedim.

Ara ara bulamıyorum. Kayboldum. Bir yanımda mezarlık, bir yanımda küçük bir kulübe... Aradım arkadaşımı.

"O kulübeye gel." dedi.

Tövbe bismillah dedim, gittim kulübeye... Bir de ne göreyim...! Tüm sürgünler orada. Eski arkadaşların çoğu... Meğer en popüler sürgün yeri, mezarlıklar müdürlüğüymüş... Her akşam mezarlık manzarasında, işlerini bitirip çay partisi yapıyorlarmış. Evden biraz pasta börek tamamdır. Boğazım düğümlendi.

"Arkadaşım, ne diyeceğimi bilemiyorum." dedim.

"Ah be güzelim, ölüden değil, diriden kork. Hem bu kadar eski arkadaş bir araya gelmek için dilekçe yazsak, altında çapanoğlu ararlar, hayatta bir araya getirmezlerdi bizi. Mis gibi oldu. Hem bizim patronların hepsi dümdüz yatıyor... Üç kulüvallahı bir elham tamam...!"

Kahkahayı patlatıyoruz hepimiz... Benimse gözüm manzaraya takılıyor.

"Çayını soğutma. Yoksa seni patronlara şikâyet ederim." diye takılıyor arkadaşım.

Mezarlık manzaralı Beş Çayı...! Hayatımın en çelişkili anlarından biridir. Bu diyarın girişi var, çıkışı yok... İçerideki neşe, umut dışarıdaki sessizlik beni benden alıyor.

Ve bu manzaradan bakınca her şey ne kadar boş görünüyor...!

Barınak KA...

Yıllar önce, çok sevdiğim bir arkadaşım, daha çalışabilecekken birden emekli oldu. Uzun bir süre, belki 2 yıl onu görmedim. Bir gün, sokakta karşılaştık. Hadi bir kahve içelim dedik. Kabaca hâl-hatır... Hemen çok merak ettiğim soruyu sordum:

"Neden bu kadar çabuk emekli oldun? Daha çalışabilirdin." dedim.

"Sorma arkadaşım... Emekli olduktan sonra beni köpek barınağına sürdüler. Gavurun birine denk geldim. Torba torba mama var, vermiyor. Hayvanlar sabaha kadar bağıyor. Söyledim, olmadı. Kavgâ ettim, olmadı. Şikâyet ettim, olmadı. Başladım ondan gizli beslemeye. Yakaladı beni. Bir de suçlu ben oldum. O gün yemin ettim. Emekli olup, buraya gelip senin ağzını burnunu kıracağım. Bu hayvanları senin elinden kurtaracağım dedim. Gittim hemen dilekçemi verdim. Emekli oldum. Haklarımı aldıktan sonra doğru barınağa gittim."

"Dediğini yaptın mı peki?"

"Yaptım." dedi.

Ben başladım ağlamaya... O gün bütün mamaları boşaltmış hayvanlara... İyi olanları sahiplendirmiş... Hasta olanları tedavi ettirmiş... Birkaç kişi ayarlamış.

"Ara ara gidip dolanıyorlar. Sorun var mı diye bakıyorlar. Sonrasında ben bir yıl tedavi gördüm." dedi.

Psikolojik olarak çok yıpranmış.

"Her şeyin yoluna girdiğine sevindim ama yaşadıklarına çok üzüldüm. Peki şimdi nasılsın?" diye sordum.

"Hala, ara ara o masumların sesini duyuyorum." dedi. O uzaklara daldı. Ben içime çöktüm. Ve yine aynı soru...

Neden?

Yaramaz Çivi

Yönetmelik değişmiş, mücadeleler verilmiş, kıyafet yönetmeliği artık gereksiz ağırlığını, usturuplu bir sadeliğe bırakmıştı. Eskiden pantolona takan, giyilmesini engelleyen erkek zihniyeti, şimdi de eteğe karşı alerjiliydi. Yandan on santim yırtmaçlı, diz altı eteğe karşı tuhaf bir tavır sergileniyordu. Şube sorumlusu, yırtmacın dikilmesini ya da bu eteğin bir daha giyilmemesini hükmetmişti. Ama bunu hüküm ile değil, rica ile söylemişti. Çünkü tehdit, ricanın altında çok daha kolay saklanıyordu.

Düşündüm dedi kadın; bu eteği bir daha giymezsem ya da dikersem; aynada kendi yüzüme tükürürüm... Giysem, bana müdürlük beğen diyecekler... Arkadaşlarım yalnızken sırtımı sıvazlayacak ama amir geldiğinde, herkes ekrana, evraklara dönecek ya da bir bahane ile odadan çıkacaktı. Bütün gece düşündüm. Gündem konusu eteğimi, yırtmacını dikerek giydim... Yanıma küçük bir çivi aldım. Sabah erkenden iş yerine gittim. Çiviği sandalyenin kenarına ilaştırdım. Sonra çay almaya çıktım. Herkes geldiğinde, bir müddet masama oturmam. Biraz arzı endam ettim... Nihayetinde amir geldi. Gündemdeki yırtmacın dikildiğini görünce, her zamankinden çok daha

zarif beni selamladı. Masama geçtim. Yırtmacın kenarını o çiviye taktım. Amirimin beni çağırmasını beklemeye başladım. İmzaya gidecek evrakları zaten akşamdan birikmişti. Ve o beklenen an geldi. Amirim kibarca buyur etti beni... Yaramaz çivi tuttuğu gibi söktü yırtmacı... Bir de ses çıkardı ki kerata, sormayın...

"Aaayy...! Amaaan...! Oyy...!" sesleri içerisinde benim küçük yaramazla göz göze geldim. Ben de boş durur muyum?

"Ahh...! Kör olası çivi falan" dedim.

Birkaç gün sonra aynı mizansen... Bir gün bir baktım, benim sandalye değiştirilmiş. Ama yaramaz çivi cebimde. Üstümde aynı etek amaaan... ayyy...oyyy! sesleri içinde yine işlem tamam. Başka bir gün baktım, masama plastik sandalye konmuş. Biraz geri çekildim. Yeni haftaya başlarken aynı etekle ama yırtmacını dikmeden gittim. Amir bana, ben amire baktım. Sessiz bir anlaşma imzaladık. Yırtmaç serbest...! Yaramaz çiviği de kulağıma küpe yaptım. O günden sonra bir daha bu konu hiç konuşulmadı. Ama bana en zor gelen kadın arkadaşlarımın kulağımdaki küpeyi hiç fark etmemesiydi...!

Cudana; Dokuzuncu Lanet

Soyunun uğradığı bütün felaketlere yas tutacak kadar uzun olsun ömrün
İnsan kalbinin bütün afetlerini yaşayasın
Sonsuza dek uyku haram olsun nankör gözlerine
Dostlarının ihaneti, sevdiklerinin nefreti, arkadaşlarının kallesliği
Hayatının zenginliği olsun
Arafta kalsın ruhun ve bedenin
Ölümün kuytusunda kalmış gölgeni
Yeryüzünün ve gökyüzünün
Bütün kötülükleri kutsasın
O kadar uzun yaşa
O kadar uzun yaşa ki
Görmediğin zulüm, çekmediğin kahr
Duymadığın acı, uğramadığın bela kalsın
O kadar uzun yaşa
O kadar uzun yaşa ki yüreğin duyabileceği bütün acıları
Gözün görebileceği bütün zulümleri
Aklın hayal edebileceği bütün işkenceleri
Duyasın, göresin, bilesin!
O kadar uzun yaşa
O kadar uzun yaşa ki
Bütün sevdiklerinin ölümlerini görsün gözlerin
Bütün yakınlarının yıkımlarına yansın yüreğin
O kadar uzun yaşa
O kadar uzun yaşa ki
Ölüm senin için en büyük mutluluk olsun
O kadar uzun yaşa ki
O kadar!

Edmond Rostand
Cyrano de Bergerac

İstemem Eksik Olsun Tiradı

" — Ne yapmak gerek peki?

Sağlam bir arka mı bulmalıyım?

Onu mu bellemeliyim?

Bir ağaç gövdesine dolanan sarmaşık gibi Önünde eğilerek efendimiz sanmak mı?

Bilek gücü yerine dolanla tırmanmak mı?

İstemem!

Herkesin yaptığı şeyleri mi yapmalıyım Le Bret?

Sonradan görmelere övgüler mi yazmalıyım?

Bir bakanın yüzünü güldürmek için önünde şaklabanlık edip, Taklalar mı atmalıyım?

İstemem! Eksik olsun!

Her sabah kahvaltıda kurbağa mı yemeli?

Sabah akşam dolaşıp pabuç mu eskitmeli?

Onun bunun önünde boyun mu eğmeli?

İstemem!

Eksik olsun! Ciğeri beş para etmezlerle mi "yetenekli" demeli?

Eleştiriden mi çekinmeli?

"Adım Mercuré dergisinde geçse" diye mi sayıklamalı?

İstemem! Eksik olsun böyle bir şöhret!

İstemem! Eksik olsun!

Korkmak, tükenmek, bitmek... Şiir yazacak yerde eşe dosta gitmek.

Dilekçeler yazıp içini ortaya dökmek?

İstemem! Eksik olsun! İstemem! Eksik olsun!

Ama şarkı söylemek, düşlemek, gülmek, yürümek...

Tek başına... Özgür olmak... Dünyaya kendi gözleriyle bakmak...

Sesini çınlatmak, aklına esince şapkanı yan yattırmak...

Bir hiç uğruna kılıcına ya da kalemine dokunmak...

Ne ün peşinde olmak, para pul düşünmek,

İstedğin zaman Ay'a bile gidebilmek.

Başarıyı alnının teriyle elde edebilmek.

Demek istediğim asalak bir sarmaşık olma sakın.

Varsın boyun olmasın bir söğüdünki kadar.

Yaprakların bulutlara erişmezse bir zararın mı var?

- Dök içindeki öfkeyi dostum.

Ama saklama benden beni sevmediğini.

